

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1959

ANDRA KAMMAREN

Nr 12

10—15 april

Debatter m. m.

Fredagen den 10 april

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Larsson i Hedenäset ang. utredningen om exploaterande av Nordkalottens vattenkrafttillgångar	5
herr Petterson i Dahl ang. postservicen på landsbygden	8
Interpellation av herr Nilsson i Göingegården ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden	14

Tisdagen den 14 april

Svar på fråga av herr Hedin ang. medverkan till vissa i Sovjetryss- land bosatta balters överflyttning till Sverige	18
Interpellation av herr Braconier ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna	20

Onsdagen den 15 april

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Inledning	28
Marinen: Telefon m. m.	34
» : Fartygsbyggnader m. m.	35
Krigsarkivet och militärpsykologiska institutet: Avlöningar	38
Anslag till allmänna läroverken m. m.:	
Allmänna läroverken: Avlöningar	41
Läroboksnämnden	76
Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre före- tagens konsolidering	78
Skattelindring för vinst på grund av penningvärdets fall	83

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.	87
Obligatoriskt stöldskydd för bilar	96
Ändring i sinnessjuklagen	97
Höjning av bilregistreringsavgifterna	98
Obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogs- vårdande åtgärder	99
Rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål	101
Lindring av kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskador tidigare drabbade jordbrukare, m. m., tillika svar på fråga av herr Elmvall ang. krediter till vårsådden	101
Lägre eltaxa för småindustrien	103
Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m. .	109
Möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning	112
Lagligt reparationsstväng beträffande flerfamiljs hyreshus	113
Interpellationer av:	
herr Stiernstedt ang. införande av särskilt trafik kort för traktor . .	113
herr Carlsson i Huskvarna i anledning av trafikolyckor i Odensjö- backen söder om Jönköping	114

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 15 april

<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 19, ang. bidrag till plantskolekontroll (gemensam omröstning)	23
— nr 23, ang. statens stöd åt hästaveln, m. m (gemensam omröst- ning)	24
Val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksban- ken och riksgäldskontoret med suppleanter	25
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifter under fjärde huvud- titeln (försvarsdepartementet)	27
— nr 51, om anslag till allmänna läroverken m. m.	41
— nr 52, ang. ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada	78
— nr 53, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	78
— nr 54, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II, avseende finansde- partementet	78
— nr 55, om vissa pensionsförbättringar	78
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 22, ang. progressiv företagsbeskatt- ning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering . .	78
— nr 24, om skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall	83
— nr 27, ang. vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.	87
— nr 42, om ändrad lydelse av 13 § förordningen om oljelagring m.m.	96
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 18, ang. användande av riksbankens vinst för år 1958	96
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 11, om obligatoriskt stöldskydd för bilar	96
— nr 19, om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen	97
— nr 20, ang. ändrad förverkandepåföljd i lagen om straff för olov- lig varuinförsel	97

	Sid.
— nr 21, om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt	97
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 9, om ändring i sinnessjuklagen . . .	97
— nr 10, om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret . .	98
— nr 11, ang. lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäk- ring	99
— nr 12, om ändrad lydelse av 13 § förordningen om oljelagring m.m.	99
— nr 13, om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område	99
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 12, om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen	99
— nr 13, ang. obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbru- ket till skogsvårdande åtgärder	99
— nr 14, ang. rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål	101
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 18, rörande lindring av kreditanskaff- nings- och betalningssvårigheter för av skördekadorna tidigare drabbade jordbrukare, m. m.	101
— nr 20, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	103
— nr 21, ang. prissättningen på smör	103
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. lägre eltaxa för småindustrien	103
— nr 16, ang. överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.	109
— nr 17, om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastighe- ters förvaltning	112
— nr 18, om lagligt reparationsvång beträffande flerfamiljs hyreshus	113

Fredagen den 10 april

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Einar Rimmerfors, född 00 06 10, på grund av sjukdom är förhindrad att fullgöra sitt arbete i riksdagen från och med i dag, den 9 april, i minst 10 dagar framåt.

Stockholm 9/4 1959

A. Palmlov
(leg. läk.)

Härmed intygas, att riksdagsman Johannes Antonsson, Dahla, är i behov av fortsatt sjuk tjänstledighet t. o. m. 14/4 1959.

Falkenberg 6/4 1959

N. Strömberg
Överläkare

Herr Rimmerfors beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 9 innevarande april tills vidare.

För herr Antonsson, som vid sammanträdet den 3 innevarande april beviljats ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 31 nästlidne mars tills vidare, fixerades ledigheten nu till att gälla till och med den 14 april.

§ 3

Svar på interpellation ang. utredningen om exploaterande av Nordkalottens vattenkrafttillgångar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Larsson i Hedenäset frågat, om jag är villig att lämna en klarläggande redogörelse för hur långt arbetet med en närmare utredning av frågan om exploaterande av Nordkalottens — Kalix och Torne älvars — vattenkrafttillgångar och därmed sammanhängande problem fortskridit. Vidare har interpellanten frågat, om jag är villig medverka till att vid de fortsatta övervägandena och utredningarna i denna fråga utrymme ges för en representation för både Norrbottens länsmyndigheter och den direkt berörda svenska bygdens befolkning.

Interpellanten hänvisar till den rapport, som i augusti 1958 avlämnades av den s. k. vattenkraftkommittén. Denna kommitté tillsattes 1957 av vattenfallsstyrelserna i Finland, Norge och Sverige i anledning av en rekommendation av Nordiska rådet om ekonomiskt utnyttjande av Nordkalottens tillgångar och på uppdrag av regeringarna i Finland, Norge och Sverige. Rapporten, i vilken diskuteras tre olika alternativ för utnyttjande av vattenkrafttillgången i Kalix och Torne älvar, utmynnar i en hemställan, att kommittén skall få i uppdrag att i detalj utreda frågan om hur en eventuell utbyggnad av dessa älvar bör ske. Vid sin session i Oslo hösten 1958 har Nordiska rådet rekommenderat regeringarna att fortsätta det sålunda inledda samarbetet på kraftområdet mellan Finland, Norge och Sverige.

Med anledning av den första frågan har jag från vattenfallsstyrelsen inhämtat följande uppgifter om det utredningsarbete, som styrelsen utför eller planerar att utföra i Norrbottens län.

De förberedande undersökningar och utredningar, som vattenfallsstyrelsen

Svar på interpellation ang. utredningen om exploaterande av Nordkalottens vattenkrafttillgångar

satt i gång i dessa trakter, gäller uteslutande sådana arbeten, som styrelsen normalt utför som förberedelse till projektering av nya anläggningar.

Förutom att en allmän plan för utredningsarbetet skisserats, har styrelsen börjat utföra vissa mätningar. Därjämte pågår en del hydrologiska förundersökningar, geologiska rekognoseringar, fastighetsutredningar samt insamlande av material för utredningar angående flottning, fiske och renskötsel.

Mätningar består i flygfotografering med vissa markeringar i terrängen och inmätning av dessa, triangelnät och precisionsavvägning. De hydrologiska undersökningarna består i utsättande av nya vattenståndspeglar och enstaka vattenföringsmätningar. De geologiska undersökningarna har bestått i studium av flygfotografier, s. k. geologisk bildtolkning, samt provtagning i terrängen.

Vattenfallsstyrelsen och dess finska motsvarighet Imatran Voima har kommit överens om ett samarbete på Nordkalotten och därvid enats om en arbetsfördelning dem emellan. Vattenfallsstyrelsen skall sålunda ha hand om arbetet med de delar av vattendragen, som helt ligger i Sverige, medan det finska företaget skall sköta arbetet med de vattendragsdelar, som helt ligger i Finland.

Beträffande gränsvärderna har överenskommelse träffats om att vattenfallsstyrelsen verkställer de fältundersökningar, som erfordras på den svenska sidan, och Imatran Voima fältundersökningarna på den finska sidan. När det gäller mätningar i själva älvsfåran, har det inte ansetts praktiskt, att dessa uppdelas på liknande sätt, utan de bör utföras av endera företaget. Man har fördenskull tänkt sig, att vattenfallsstyrelsen skall utföra dylika mätningar i Torne älv och Imatran Voima i Muonio älv och Könkämä älv. För att kunna utföra dessa mätningar måste undersöknings-

personalen ha möjlighet att röra sig inom ett smalt område närmast stränderna. Det är förutsatt, att man på ömse sidor skall söka erforderliga tillstånd av vederbörande myndigheter. Några undersökningar av detta slag har ännu ej utförts.

Utredningarna om utbyggnadens verkningar i gränsvärderna skall utföras av företaget inom det land, där verkningarna uppstår. Detta gäller således beträffande exempelvis inverkan på mark, skog, byggnader, fiske och renskötsel. Beträffande inverkan på flottningen i gränsvärderna måste dock ett annat förfarande tillämpas. Det har överenskommit, att denna fråga skall utredas av Imatran Voima i samarbete med Torne älvs flottningsförening och representanter för skogsägarna på ömse sidor om gränsen.

De byggnadstekniska utredningarna för gränsvärderna skall göras med hjälp av det material av olika slag som samlas in och utföras av Imatran Voima för Muonio älv och Könkämä älv i samarbete med vattenfallsstyrelsen och av vattenfallsstyrelsen för Torne älv i samarbete med Imatran Voima.

Emot en sådan arbetsfördelning, för vilken rent praktiska synpunkter varit utslagsgivande, kan enligt min mening ur svensk synpunkt inte riktas några befogade anmärkningar. Det utredningsmaterial och de resultat, som kommer fram vid det finska företagens undersökningar, skall givetvis — såvitt de berör vårt land — prövas av vattenfallsstyrelsen samt övriga svenska myndigheter och domstolar, till vilkas kompetensområde ärendet i ifrågavarande del hör. Svenska sakägares intressen kommer icke att bli lidande på att det ansetts lämpligt fördela viss del av arbetet mellan vattenfallsstyrelsen och dess finska motsvarighet.

Vad angår interpellantens andra fråga, så ämnar jag — i huvudsaklig överensstämmelse med vad Nordiska rådet

Svar på interpellation ang. utredningen om exploaterande av Nordkalottens vattenkrafttillgångar

rekommenderat — föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt vattenfallsstyrelsen att i samråd med vederbörande organ i Finland och Norge göra upp tekniska planer med kostnadsförslag för utbyggnaden av vattenkraften i Torne och Kalix älvar samt angränsande vattendrag i Finland och Norge. Avsikten med utredningen är att skapa underlag och material för den prövning av frågan om utbyggnad av vattenkraften i landets nordligaste älvar, som statsmakterna förr eller senare torde bli nödsakade att företaga. De projekt det här kan bli tal om är mycket omfattande. Med tanke härpå är det av största vikt, att den utredning, som kommer att företagas, sker i intimt samarbete med de lokala myndigheterna och med traktens befolkning. Meningen är därför, att vattenfallsstyrelsen vid uppgörandet av ifrågakvarande planer skall samråda med länsstyrelsen i Norrbottens län samt övriga svenska myndigheter och organisationer, vilka beröres av utredningen. Hur detta samarbete närmare skall utformas är ännu för tidigt att yttra sig om, men jag skulle kunna tänka mig att länsstyrelsen och övriga intresserade myndigheter utser ett visst antal kontaktmän med uppdrag att stå till vattenfallsstyrelsens förfogande. Vidare torde det vara uppenbart, att vattenfallsstyrelsen för att fullgöra sitt uppdrag kommer att behöva sakkunskap, som inte finns disponibel inom vattenfallsverket. Allteftersom behov av sådan utomstående expertis framträder, kommer den att ställas till styrelsens förfogande.

Härefter anförde:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag her att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det erhållna interpellationssvaret. Till min tillfredsställelse kan jag i rätt väsentliga

hänseenden uttala ett tack även för innehållet i svaret.

Den redogörelse, som kommunikationsministern lämnat för hur frågan om det fortsatta utredningsarbetet rörande ett eventuellt exploaterande av vattenkrafttillgångarna i Kalix och Torne älvar just nu ligger till, var välkommen och välbehövlig. Det är angeläget att även i fortsättningen öppna och objektiva informationer ges i de frågor det här gäller — frågor som är av största betydelse för den berörda bygden. Det rör sig om gigantiska projekt som kan medföra omvandlingar av natur och livsbetingelser, projekt som arealmässigt omfattar nära $\frac{1}{8}$ av hela rikets yta.

Av svaret kan utläsas, att det fortsatta utredningsarbetet i fråga om de olika utbyggnadsalternativens verkningar på svenska förhållanden i det väsentligaste skall ledas och utföras av svenska instanser. Därmed korrigeras uppgifter, som tidigare fått spridning, om att undersökningar beträffande rent svenska förhållanden skulle utföras av det finska vattenkraftverket Imatran Voima. Jag avstår helt från att öppna någon process om det reella underlaget för dessa tidigare uppgifter utan nöjer mig med att konstatera, att statsrådet nu lämnat uppgifter som eliminerar de anledningar till oro som förelegat.

I ett hänseende skall dock, enligt vad statsrådet meddelar, utredningsarbetet ledas av det finska kraftföretaget. Det är när det gäller flottningen, där dock utredningsarbetet anges skola ske i samarbete med Torne älvs flottningsförening och representanter för skogsägarna på ömse sidor om gränsen. Jag tillåter mig — samtidigt som jag erkänner det praktiska i det överenskomna arrangemanget — att påpeka tvenne saker.

De berörda skogarna på den svenska sidan utgöres till mycket betydande del av enskilda bondeskogar. Det måste då

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

vara riktigt att i första hand de skogsägande böndernas kategori blir hörd. Då utredningsarbetet anges skola ske i samarbete med Torne älvs flottningsförening, tillåter jag mig dessutom att föra fram önskemålet, att detta samarbete utsträcker till att omfatta även den enskilda flottningsförening som arbetar med de svenska bivattnen.

Ett väsentligt avsnitt av det i detta sammanhang aktuella problemkomplexet synes mig statsrådet tyvärr helt ha förbigått. Den betydelsefulla frågan om vilka ändringar i svensk skatte- och vattenlagstiftning som skulle behövas, om något av de aktualiserade överledningsprojekten skall realiseras, vidröres ej. Jag tillåter mig att uttala den förhoppningen, att statsrådets tystnad på denna punkt ej är uttryck för någon negativism i detta hänseende.

Som svar på min andra fråga anför statsrådet: »De projekt det här kan bli tal om är mycket omfattande. Med tanke härpå är det av största vikt, att den utredning, som kommer att företagas, sker i intimt samarbete med de lokala myndigheterna och med traktens befolkning. Meningen är därför att vattenfallsstyrelsen vid uppgörandet av ifrågavarande planer skall samråda med länsstyrelsen i Norrbottens län samt övriga svenska myndigheter och organisationer, vilka beröres av utredningen.» Sedan förklaras att det för dagen inte kan exakt anges i vilken form detta skall ske. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att statsrådet här har gett oss som bygger och bor där uppe ett litet finger. En viss möjlighet att följa det fortsatta utredningsarbetet ställes i utsikt. Jag skulle dock vilja uttala den förhoppningen, att när det en gång fastställes vilken form detta samarbete skall få det ordnas så, att den berörda bygden och länsmyndigheterna ej blott lämnas tillfälle att få informationer sedan teknikerna har gjort alla utredningar färdiga utan att det beredes oss möjlighet till ordentlig insyn från första

början och till reellt inflytande under utredningsarbetets bedrivande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Med anledning av vad herr Larsson i Hedenäset hade att säga om flottningen vill jag framhålla, att jag förutsätter att skogägarintresset skall beaktas både vid utredningen och vid ståndpunktstagandet.

Beträffande frågan om hur vattenlagstiftningen och skattelagstiftningen kommer att verka i detta sammanhang vill jag betona, att det här gäller ett jättestort projekt, som herr Larsson själv konstaterade, varför det för dagen inte går att ge några som helst bestämda besked.

Herr **LARSSON** i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag har givetvis inte tänkt mig, att statsrådet skulle ge besked om hur det skall ordnas i detalj utan endast att denna fråga beträffande beskattningen också skall ägnas uppmärksamhet i fortsättningen från statsmakternas sida, och jag hoppas och tror att så kommer att ske.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Pettersson i Dahl — med utgångspunkt från vissa relaterade förhållanden i hans hemkommun — gjort gällande, att postförbindelserna på landsbygden allmänt försämrats. Sålunda skulle förseningar i postdistributionen ha uppkommit dels som en följd av postverkets strävan att bereda lantbrevbärarna heltidsanställning, dels genom en bestämmelse att lantbrevbärarna måste invänta tidningarna från Stock-

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

holm, innan de kan påbörja postutdelningen. Vidare har enligt interpellanten omläggning av postturer skett utan att vare sig de kommunala myndigheterna eller de enskilda abonnenterna fått framföra sina synpunkter.

Mot denna bakgrund har interpellanten frågat mig

dels om jag uppmärksammat de av honom påtalade förhållandena och, om så skett, huruvida jag anser att postservicen på landsbygden bör ordnas mer tillfredsställande,

dels om jag i så fall är beredd att se till att de åtgärder, som vidtas i fråga om sådan service, är i överensstämmelse med de uttalanden riksdagen gjort.

I fråga om det av interpellanten särskilt påtalade fallet, då postgången skulle ha försämrats, har jag från generalpoststyrelsen inhämtat följande. Inom det avsedda postområdet fanns före den 1 januari 1959 fem lantbrevbäringslinjer. Beträffande två linjer med sammanlagt ca 240 hushåll har ingen ändring skett. Genom utsträckt lantbrevbärning och snabbare utdelning har befolkningen utmed en tredje linje med ca 140 hushåll fått en viss förbättring. Den fjärde och den femte brevberingslinjen med vardera ca 110 hushåll har sammanförts till en linje. För nyssnämnda fjärde linje har sammanföringen icke medfört någon annan förändring än att lantbrevbärningens utgångstid måst senareläggas 15 minuter. Där emot har ett 60-tal hushåll utmed den femte linjen fått sin post senare på förmiddagen, då brevberingen på ifrågasvarande linjedel numera börjar kl. 10.45 i stället för som tidigare kl. 9.00. Genom att färdsättet ändrats från cykel till bilåkning minskas emellertid denna tidsskillnad successivt, så att de sista hushållen vid linjedelen får sin post t. o. m. något tidigare än före omläggningen. I detta sammanhang kan vidare påpekas, att ett 20-tal hushåll på sistnämnda linjedel i en skrivelse till

vederbörande postmästare särskilt begärt, att lantbrevbäraren skulle invänta en postförande tåglägenhet med ankomsttid kl. 10.28. Med denna tåglägenhet ankommer inte enbart tidningar från Stockholm utan även olika slags post från orter i norra, mellersta och östra delarna av landet.

Före sammanslagningen besökte vederbörande postmästare ett antal personer utmed sistnämnda linjedel — däribland riksdagsman Pettersson i Dahl — för att lämna information rörande den planerade omläggningen. Sedan anordningen varit i gång en tid, har en undersökning gjorts från postverkets sida för att utröna allmänhetens inställning till den vidtagna förändringen. Därvid har enligt ifrågasvarande postmästare en stor majoritet uttalat sin belåtenhet med omläggningen.

Beträffande de principiella spörsmål, som interpellanten berört, tar jag först upp frågan om heltidsanställda lantbrevbärare.

Från generalpoststyrelsen har jag inhämtat, att lantbrevbärningen utföres i mycket stor utsträckning som deltidarbete. Av landets ca 2 800 lantbrevbärare har endast ca 400 heltidsanställning. Med hänsyn till svårigheterna att få lantbrevbärare på de minsta linjerna och till postverkets strävan att bereda sina anställda en dräglig utkomst och tidsenliga arbetsbetingelser har, då så lämpligen kunnat ske, korta linjer sammanförts till längre linjer.

De förseningar i postutdelningen, som kan uppkomma genom sammanslagning av linjer, motverkas i regel genom att samtidigt motorisering av lantbrevbärningen äger rum. Sammanslagning av linjer undvikes dock i de fall då den skulle medföra sådana förseningar att mera påtagliga olägenheter uppstår för ortsbefolkningen.

Någon bestämmelse, att då två eller tre abonnenter på en stockholmstidning finns på en brevberingslinje, ve-

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

derbörande postförare ej får lämna poststationen, innan dessa tidnings-exemplar anlänt, har generalpoststyrelsen aldrig utfärdat. Interpellantens påstående på denna punkt är sålunda felaktigt. Som allmän regel gäller, att lantbrevbärarna skall utgå snarast möjligt efter huvudpostens ankomst till orten.

Vid ifrågasatt omläggning av postanordningarna skall i regel lokal postmyndighet verkställa utredning på ort och ställe. Vid större trafikomläggningar brukar vederbörande postdirektion i skrivelse till ortens kommunalfullmäktige eller kommunalnämnd redogöra för förslaget innebörd och begära yttrande däröver. Då omläggning av mera begränsad omfattning planeras, brukar vederbörande postmästare redan på ett förberedande stadium genom direkt kontakt underrätta dem, som närmast berörs av ändringen och diskutera frågan med dem. Med hänsyn till det stora antalet postanordningar, som finns i landet och som ofta måste bli föremål för smärre justeringar, kan det givetvis ha inträffat fall, då av någon anledning allmänheten ej underrättats i förväg om en mindre trafikändring. Sådana fall torde dock höra till undantagen.

Såvitt jag kan finna söker postverket att genom olika åtgärder förbättra postanordningarna både i städerna och på landsbygden. På landsbygden sker detta främst genom successiv utbyggnad av lantbrevbäringsnätet och ökad motorisering av lantbrevbäringslinjerna. Genom ökad användning av motorfordon får man bl. a. en snabbare och säkrare postutdelning. Lantbrevbäraren kan dessutom medföra även tyngre postförsändelser såsom större postpaket. En uppmjukning har även skett beträffande de krav, som tidigare ställts i fråga om hushållstäthet per km m. m. för inrättande av lantbrevbärning. Detta innebär, att postverket trots vikande trafikunderlag utvidgar postlinjerna på landsbygden. Jämsides med utbyggnad

den måste dock självfallet rationaliseringsåtgärder vidtas i kostnadsbesparande och effektivitetshöjande syfte.

Lantbrevbäringslinjernas sammanlagda längd vid slutet av åren 1950, 1954 och 1957 uppgick till 73 297, 82 064 resp. 92 470 km. Definitiva siffror för år 1958 föreligger ännu inte. Genom vidtagna åtgärder enbart under åren 1957 och 1958 har ca 70 000 lant-hushåll fått sina förbindelser förbättrade. I jämförelse härmed är det antal hushåll, som till följd av rationaliseringsverksamheten kan anses ha fått sina postförbindelser försämrade, ytterst obetydligt. Dessa siffror ger ett klart belägg för att postverkets ledning är väl medveten om betydelsen av goda postförbindelser på landsbygden. Er-ligt min mening söker postverket — i enlighet med de uttalanden som gjorts i olika sammanhang av riksdagen — ta tillbörlig hänsyn till lokala behov och önskemål.

Vidare anförde:

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få frambära mitt tack för att han velat svara på min interpellation.

Beträffande svarets innehåll tillåter jag mig att säga, som det brukar heta, att man får höra mycket innan örönen ramlar av. Eftersom jag bor i bygden och känner till förhållandena måste jag säga, att jag inte känner igen den beskrivning som statsrådet har lämnat.

Det är kanske bäst att relatera händelseförloppet. Jag vet inte hur postverket räknar linjerna, men jag tror att det är den femte linjen som jag själv blir betjänad av. Den cykelbrevbärare, som betjänat oss i många år, blev pensionerad och slutade den sista november förra året, och han ersattes av den brev-bärare som skötte den fjärde linjen och som alltså nu började betjäna

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

även oss. Tidigare, när vi hade cykelbrevbäring, var brevbäraren hemma hos mig och de andra i trakten klockan $\frac{1}{2}$ 10 på förmiddagen. När den nye brevbäraren började, sköts tiden fram ett par timmar, till klockan 11 eller något senare. Detta gick en tid. Då frågade jag brevbäraren, fru Andersson, vad detta kunde bero på. Hon sade att postmästaren i Falkenberg, Axfors, förbjudit brevbärarna att köra innan stockholmsposten kommit. Hon sade att det gällde tre exemplar av Svenska Dagbladet, två till folkhögskolan och ett till en annan abonnent. Jag har också sagt i min interpellation, att det var tre stockholmstidningar som skulle med posten.

Statsrådet säger nu i sitt svar, att generalpoststyrelsen aldrig har utfärdat någon bestämmelse om att brevbärarna inte får lämna någon poststation innan stockholmstidningarna kommit. Det är möjligt att generalpoststyrelsen inte gjort det. Hur det gått till vet jag inte, och jag skall därför inte diskutera det. Jag har emellertid ingen anledning att tro, att brevbäraren ljög för mig, när hon sade, att brevbärarna inte fick lämna poststationen, innan dessa tidningar kommit. Med anledning av statsrådets uttalande, att mitt påstående är felaktigt, vill jag framhålla, att vad jag sagt bygger på de uppgifter jag fått. Men den saken behöver vi inte processa om.

Sedan säges i interpellationssvaret, att innan någon ändring i brevbäringen genomföres vederbörande skall underrättas. Jag har framhållit i min interpellation, att riksdagen särskilt har understrukit, att abonnenterna skall beredas tillfälle att på något sätt ge uttryck för sin mening och att vederbörande kommuns styrelse i sådana fall skall höras. Så har inte skett här.

Statsrådet säger att vederbörande postmästare, Axfors, har besökt mig. Han besökte mig den 30 december, därför att jag ringt honom och givit

uttryck för mitt missnöje med denna försening. Det var inte han som tog initiativet, utan det var jag som ville tala med honom. Han kom tillsammans med en postkontrollör från Malmö, som talade om att det är poststyrelsen i Malmö, som egentligen bestämmer turer och tider m. m. Mitt påstående i interpellationen är alltså inte felaktigt utan det är sant. Brevbäringen, d. v. s. den nya, hade pågått en månad, innan man talade med mig. Sedan sade jag, att jag ämnade anmäla missnöje till vederbörande statsråd, och det har jag nu också gjort.

Jag vill också kommentera frågan om tågtiderna. Det är riktigt — det bekräftas här — att det har blivit ungefär två timmars försening, därför att posten kommer med ett tåg, som anländer till min egen poststation, Vessigebro, klockan 10.28. Posten passerar Ullared och utgår från Varberg klockan 7.50. När det går ett tåg från Falkenberg klockan 7.16, som är framme i Vessigebro klockan 7.40, kan man fråga sig, varför inte posten kan följa med detta tåg, som ändå tar den andra posten. Varför stockholmstidningarna skall ta den krångliga vägen över Ullared vet jag inte; det är möjligt att det är bekvämt på något sätt, men det kan jag inte yttra mig om. Så ligger emellertid saken till.

Det sägs i svaret, att postmästaren sedan det gått en tid har frågat en hel del av abonnenterna och att dessa har gett uttryck åt den meningen, att förhållandena nu är tillfredsställande. Jag trodde faktiskt att jag själv var initierad och vittnesgill, då jag bor i trakten och känner en massa människor. Jag har säkert träffat lika mycket folk där som postmästaren i Falkenberg, och de har hyst en helt annan mening. Det är också underligt att inte vederbörande kommun har tillfrågats, eftersom det finns riksdagsbeslut om att så skall ske.

När nu posten förs ut med bil har

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

vederbörande postlådor fått sammanföras i grupper om 5—12 stycken. Det är inte så egendomligt, ty det är klart att detta blir bekvämare för postverket. Så var det dock ingalunda när vi hade lantbrevbäring med cykel. Då kom brevbäraren till bostaden — eller åtminstone i närheten — och lämnade posten. Det förekommer ju inte bara brev och tidningar på landsbygden; det är inte heller bara i städerna man har värdepost, utan det kan också hända att det kommer litet sådan på landsbygden. Folkpensionerna delas t. ex. ut genom posten liksom en hel del annat. Då måste mottagaren kvittera försändelsen, och det går inte att bara stoppa ned den i en brevlåda och säga: »Vi har gjort vår skyldighet och allt är väl beställt», utan brevbäraren måste ovillkorligen fram till bostaden, detta måste medföra förseningar.

I interpellationssvaret framhålles, att utbäringen nu går snabbare. Det är givet att bil går fortare än cykel, men jag undrar om man blir bättre betjänad. Är det riktigt att försöka motorisera lantbrevbäringen? Genom deltidstjänst för brevbäring kan någon person i orten få några timmars arbete per dag och göra sig en inkomst. Jag kan inte förstå — och det har jag försökt tala om i interpellationen — att det är någon förmån att införa motorisering här, utan jag tror att allmänheten blir bättre betjänad genom den gamla ordningen. Huruvida ändringen gör det hela billigare för staten är jag också tveksam om.

När man som riksdagsman kommer i kontakt med en sådan här fråga har man ingenting annat att göra, om man vill dra fram den inför allmänheten och visa hur läget egentligen är, än att påtala olägenheterna för vederbörande statsråd här i riksdagen. Jag vill säga herr statsrådet, att fastän jag har konfronterats just med denna brevbäringslinje är detta inte det enda fallet. Här dras in poststationer och läggs om turer

i alla delar av landet, såvitt jag är riktigt underrättad. Jag skulle tro, att detta långtifrån alltid blir till vederbörandes gagn.

Här kommer också in den rent allmänna principfrågan: Skall man ge landsbygden service? Detta gäller inte bara postgången utan också järnvägarna. Om jag får rikta mig direkt till statsrådet vill jag framhålla, att jag tycker att han i sitt uttalande andas alltför stor tillfredsställelse med förhållandena som de är. Jag beklagar faktiskt, att statsrådet har sin statsrådspost nu, när det är fråga om att på löpande band lägga ned järnvägar, dra in tåg och poststationer och ändra postturer, vilket ingalunda blir till någon förbättring för landsbygden, ty jag har mycket stor aktning och stort förtroende för statsrådet i hans allmänna offentliga gärning. Det är beklagligt att han skall vara den man, som effektuerar besluten om alla dessa indragningar, vilka inte kommer att gagna landsbygden utan — det vill jag säga statsrådet — medverka till att denna blir ännu glesare befolkad än nu. Det är ju helt naturligt om människor flyttar till de orter, där de får bättre service på det ena eller andra området.

Herr talman! Jag har på detta sätt velat ge uttryck för mitt missnöje. Jag kan inte säga att jag är tillfredsställd med svaret och jag hoppas faktiskt, att statsrådet inte fortsätter på den inslagna vägen utan medverkar till att vi på landsbygden får en bättre service både när det gäller kommunikationer, vägar och postgång.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl var missnöjd med svaret. För min del är jag inte alls missnöjd med herr Pettersson i Dahl, utan jag är snarare tacksam mot honom därför att han berett mig tillfälle att ge en exposé över hur

Svar på interpellation ang. postservicen på landsbygden

lantbrevbäringen här i landet i stort sett är organiserad. Jag har därigenom kunnat berätta litet för honom och kammaren i övrigt om den utveckling som ändå skett på detta område. Jag tycker nog att de siffror, som jag här redovisat då det gäller utbyggnaden av lantbrevbäringslinjerna under tidsperioden 1950—1957, talar om en helt annan utveckling än den som herr Pettersson i Dahl antydde. Men det är klart att när man gör sådana här omorganisationer, som ju alla syftar till att förbättra servicen, kan det på ett eller annat ställe inträffa en försämring.

Herr Pettersson i Dahl och jag har haft litet olika meningar på en hel del punkter, men det finns också sådana punkter, där vi båda tydligen har rätt. I varje fall gäller det sammanträffandet mellan herr Pettersson i Dahl och postmästaren i Falkenberg. Vad som därvidlag är tvistigt är bara frågan om vilken som inbjöd den andre till ett samtal, och det får väl herr Pettersson i Dahl göra upp med postmästaren i Falkenberg. Jag kan naturligtvis medverka genom att be postdirektören i Malmö konfrontera herrarna med varandra.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! I anledning av det sista som herr statsrådet sade vill jag erinra om att i interpellationssvaret heter det: »Före sammanslagningen besökte vederbörande postmästare ett antal personer utmed sistnämnda linjedel — däribland riksdagsman Pettersson i Dahl — för att lämna information rörande den planerade omläggningen.» Detta påstående är osant då det gäller besöket hos mig. Det hela hade pågått en månad, när postmästaren var inne hos mig, och det är delta som jag velat framhålla.

Vidare säger statsrådet, att den exposé över lantbrevbäringen, som han här lämnat, visar att utvecklingen gått

framåt. Men det förutsätter naturligtvis att de uppgifter, som statsrådet bygger på, är riktiga. Om premisserna är felaktiga blir ju inte exposén så tillförlitlig.

Statsrådet medger emellertid, att det på en eller annan ort kan ha inträffat en försämring av postgången. Ja, jag vill inte göra mig till något slags martyr, men jag råkar bo på en ort, där det faktiskt blivit en försämring.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Vi skall kanske inte tvista om data, men om jag uppfattade herr Pettersson i Dahl riktigt, så var det den 30 december som han och postmästaren hälsade på varandra och utbytte synpunkter. Enligt uppgifter, som jag har fått från generalpoststyrelsen, skedde omläggningen den 1 januari 1959, och det säges att dessförinnan hade sammanträffandet med herr Pettersson i Dahl ägt rum.

Nu kan jag hålla med om att marginalen är litet snålt tilltagen, om herrarna träffades den 30 december och omläggningen trädde i funktion den 1 januari. Men enligt både herr Petterssons i Dahl och postens tidtabell, så har ändå sammanträffandet skett före omläggningen.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (cp):

Herr talman! Jag vet inte om jag uttryckte mig otydligt, men jag talade i mitt första anförande om att den gamla brevbararen på linje 5, alltså den linje som betjänar mig, pensionerades den sista november, och sedan övertogs denna linje den 1 december av den som skötte posten på linje 4. Det var alltså då som försämringen började, herr statsråd.

När man konfronteras med någonting sådant som detta, är det klart att man vill framföra sitt missnöje, och jag vände mig därvid till den som man i det här fallet skall vända sig till, nämligen

Interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden

till postmästaren i Falkenberg. Det var efter sedan detta skett som han besökte mig, men då var som sagt försämringen redan ett faktum.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 124, angående reglering av sockernäringen i riket.

§ 6

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 530—532.

§ 7

Föredrogs herr *Jonssons* i Strömsund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående arbetsvårdens möjligheter att placera arbetshindrade på arbetsmarknaden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr *Sundström* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående förverkligande av 1947 års musikutrednings förslag.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr NILSSON i Göingegården (h), som yttrade:

Herr talman! I det stora flertalet kommuner pågår för närvarande ett intensivt skolplaneringsarbete. I en del län har länsskolnämnderna tagit initiativ till konferenser, där representanter för skolstyrelser, drätselkammare och kommunalnämnder beretts tillfälle att debattera och yttra sig över förslag till högstadieområden, som länsskolnämnderna redan låtit utarbeta. Liknande konferenser har också kommit till stånd på förslag av kommunerna själva eller från Landskommunernas förbund och Stadsförbundet. Vid dessa sammankomster har det från kommunernas sida yppats tveksamhet om det lämpliga i att nu, innan 1957 års skolberedning blivit klar med sitt arbete, söka fastställa högstadieområden även i de fall då sådana skolformer berörs, vilkas anknytning till enhetsskolan ännu inte helt klarlagts. I de vägledande anvisningar för skolplaneringen, som återfinnes i »Aktuellt från skolöverstyrelsen» nr 9/1959, har frågeställningen berörts på följande sätt:

»Det är vid planeringen för högstadiet som de svåra organisatoriska problemen dyker upp. Hur en del av dessa skall lösas torde inte bli definitivt klarlagt förrän 1957 års skolberedning slutfört sitt uppdrag. Det gäller bl. a. praktiska realskolans och flickskolans ställning i den nya skolorganisationen. Planeringsarbetet kan inte uppskjutas i avvaktan på kommande beslut av statsmakterna i anslutning till skolberedningens resultat. Det blir nödvändigt att i planeringsarbetet gå fram efter vissa sannolikhetsbedömanden och se till, att man inte åstadkommer onödiga merinvesteringar eller låser fast en skolorganisation så, att förändringar, som kan bli en följd av skolberedningens kommande förslag, försvåras.»

Det är givetvis viktigt att planeringsarbetet inte avstannar eller fördröjes i sådana fall där någon tvekan inte kan råda om den framtida utformningen av skolväsendet. Men det är också förstäe-

Interpellation ang. länsskolnämndernas förslag till högstadieområden

ligt, om man på många håll ställer sig tveksam till att planeringsarbetet force-ras även för sådana områden där osäkerheten om existerande skolformers anknytning till den kommande enhets-skolan är stor.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1) Vill herr statsrådet lämna kamma-ren upplysning om huruvida 1957 års skolberednings arbete kan tänkas lämna sådana resultat, att riskerna för fel-bedömningar vid fastställandet av hög-stadieområden kan betraktas som föga betydande?

2) Bör icke enligt statsrådets mening fastställandet av högstadieområden i sådana fall som är berörda av skolberedningens arbete uppskjutas i avbidan på att beredningen slutfört sitt uppdrag?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsut-gifter för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1959/60 till allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, och

nr 55, i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring åt vissa f. d. anställningshavare;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner angående en progressiv företagsbe-skattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering,

nr 24, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skattelag-stiftningen att vinster på grund av penningvärdets fall i möjligaste mån kan undantagas från beskattning,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndi-gande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsin-dustrirestitution, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordning-en den 31 maj 1957 (nr 343) om olje-lagring m. m., såvitt propositionen hän-visats till bevillningsutskottet;

bankoutskottets memorial nr 18, an-gående användande av riksbankens vinst för år 1958;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om obligatoriskt stöldskydd för bilar,

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472),

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmel-serna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel, och

nr 21, i anledning av väckta motioner om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321),

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret,

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, och

nr 13, i anledning av väckta motioner om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen,

nr 13, i anledning av motioner angående lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder, och

nr 14, i anledning av motioner angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 18, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskadorna tidigare drabbade jordbrukare, m. m.,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör, och

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statens stöd till hästaveln, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss lägre eltaxa för småindustrien,

nr 16, i anledning av väckta motioner angående överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.,

nr 17, i anledning av väckt motion om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning, och

nr 18, i anledning av väckt motion om lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus.

§ 11

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges medlemskap i Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO);

från statsutskottet:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under sjätte huvudtiteln, avseende anlagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1959/60 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1959/60 till överståthållarämbetet och landsstaten, Polisväsendet, Brandväsendet och Di-verse m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 142, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i tulltaxan; samt

från tredje lagutskottet:

nr 143, i anledning av väckta motioner om rätt till fångst av vildmink utan innehav av jaktkort; och

nr 144, i anledning av väckta motioner om ändringar i den särskilda lagstiftningen om vissa skogsfångs- och mulbetesservitut.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 120, med förslag till sjöarbetstidslag, m. m.,

nr 131, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete,

nr 132, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften,

nr 134, angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.,

nr 136, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648),

nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), och

nr 140, angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Anmälades följande till herr talmannen

under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 533, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning),

nr 534, av herr *Wachtmeister*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m.,

nr 535, av herrar *Heckscher* och *Thapper*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående ny organisation för civilt försvaret, m. m.,

nr 536, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående vissa markförvärv för försvaret,

nr 537, av herrar *Nilsson* i Gävle och *Hagberg*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115,

nr 538, av herr *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående anslag till reglering av pristegringar på försvarshuvudtiteln m. m., och

nr 539, av herr *Lundberg*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.46.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 14 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande april.

§ 2

Svar på fråga ang. medverkan till vissa i Sovjetryssland bosatta balters överflyttning till Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av andra kammaren herr Hedin har frågat mig, om jag genom framställning till vederbörande sovjetrysk myndighet vill medverka till att i Sovjetryssland bosatta balter med nära anförvanter i Sverige må beviljas tillstånd att lämna Sovjetryssland för att förena sig med sina anförvanter i Sverige.

I anledning härav önskar jag erinra om mitt svar den 26 februari 1958 på en interpellation av herr Rimmerfors angående överflyttning till Sverige av gammalsvenskbybor. Jag sade där bl. a., att svenska regeringen enligt internationell praxis icke har kunnat upptaga förhandlingar eller göra någon formell framställning om överflyttning till Sverige av dessa sovjetiska medborgare, samt tillade att vad som skett är att svenska myndigheter medgivit deras inresa till Sverige och sökt underlätta för dem att ordna formaliteterna. Under den efterföljande debatten förklarade jag dessutom att, därest någon eller några av dessa personer är eller har varit svensk medborgare, vi har en annan grundval att stå på, nämligen den kommuniké, som utfärdades efter statsminister Erlanders besök i Moskva våren

1956. I denna utlovas välvillig prövning av utreseansökningar från denna kategori. Framställning om utresetillstånd kan i dessa fall av svenska myndigheter inom sagda ram understödjas hos sovjetiska myndigheter.

Detta svar torde täcka jämväl herr Hedins fråga.

Jag önskar tillägga, att under de senaste tre åren har till utrikesdepartementet anmälts ungefär 700 utresefall. Enligt vad vi känner till har omkring 50 personer erhållit sovjetiskt utresetillstånd — däri ej inräknat dem som hänföres till kategorien svenska och f. d. svenska medborgare.

Härpå anförde

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga, även om jag hade hoppats att svaret inte skulle bli så rent negativt som det nu blev.

För oss i Sverige är det fullkomligt obegripligt att personer, som önskar förena sig med sina anförvanter i ett annat land, vägras utresetillstånd ur sitt eget. Detta strider mot FN-stadgans artikel 1 mom. 3, som bl. a. talar om de mänskliga rättigheterna, och denna stadga har ju också Sovjetunionen antagit.

Som FN-nation och av saken särskilt berört borde Sverige göra allt som göras kan för att bidra till en positiv lösning av den här frågan. Sverige har såvitt jag förstår full juridisk rätt att göra en framställning i denna fråga, eller har herr utrikesministern en annan uppfattning? Enligt min mening borde det då vara vår skyldighet att göra en så-

Svar på fråga ang. medverkan till vissa i Sovjetryssland bosatta balters överflyttning till Sverige

dan framställning, även om det skulle strida mot internationell praxis. Enligt svaret har på 700 ansökningar hittills endast ungefär 50 personer eller cirka 7 procent erhållit utresetillstånd från Sovjetunionen. Jag förmodar att herr utrikesministern delar min uppfattning att detta är en mycket nedslående siffra. Att döma av ett brev från överstyrelsen för Svenska röda korset till fru Elga Raiend, dotter till fru Lisette Gauf, ser det ännu mörkare ut: »Vi får emellertid samtidigt meddela Eder, att vi under det senaste året tyvärr icke haft några som helst framgångar i våra beöndanden att åstadkomma en förening av splittrade familjer, vilkas medlemmar befinner sig i Sovjetunionen och Sverige. Sovjets röda kors har den senaste tiden endast kunnat meddela oss ett antal avslag på våra framställningar.»

Frågan berör ett medmänskligt problem av mycket stora mått. Många människor väntar i ångest och oro på besked — dels alla de familjer i Sverige, ofta svenska medborgare, som hos UD begärt att få inresetillstånd för en gammal mor, en son eller dotter, en äkta hälft — dels troligen i ännu högre grad alla de olyckliga människor det framför allt berör, sovjetmedborgare, som får den ena ansökan om utresetillstånd efter den andra avslagen, som förvägras rätten att få förena sig med sina anhöriga i Sverige eller i andra länder.

För en tid sedan blev ett av de 700 fallen offentliggjort genom pressen, nämligen fallet med 65-åriga änkan fru Lisette Gauf från staden Keila med en lång lidandets historia, som bl. a. innehöll att hon oskyldigt dömd fick sitta i fängelse i 7 år. I februari i år fick hon sitt fjärde avslag av vederbörande myndigheter i Sovjet-Estland.

Jag skulle varmt vilja vädja till herr utrikesministern att göra allt som är möjligt för att hjälpa denna gamla förtvivlade änka att komma över till sin dotter och måg, vilka har goda möjlig-

heter att ta emot henne, något som de också innerligt önskar. Denna vädjan gäller inte bara henne utan alla de andra som inrymmes i de 700 fall, som handlagts av statens utlänningskommission. Om utrikesministern — vilket jag i så fall beklagar — anser att det är uteslutet att göra en direkt framställning till sovjetryska myndigheter, finns det andra vägar att välja: saken kan tagas upp i FN:s generalförsamling, och varför inte ta upp den direkt med herr Chrustjov när han kommer hit på besök i höst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner. Därvid hänvisades

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 120, med förslag till sjöarbetstidslag, m. m., och

nr 131, med förslag till lag angående ändring i lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete;

till bevillningsutskottet propositionen nr 132, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 och 7 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

till statsutskottet propositionen nr 134, angående förlängning av det skandinaviska luftfartssamarbetet inom SAS m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 136, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648);

till bevillningsutskottet propositionen nr 137, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 14 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

Interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna

till statsutskottet propositionen nr 140, angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand.

§ 4

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 533; och

till statsutskottet motionerna nr 534—539.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 4 och 51—55, bevillningsutskottets betänkanden nr 22, 24, 27 och 42, bankoutskottets memorial nr 18, första lagutskottets utlåtanden nr 11 och 19—21, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—13, tredje lagutskottets utlåtanden nr 12—14 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 18, 20 och 21.

§ 6

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statens stöd till hästaveln, m. m.

Kammaren biföll på framställd proposition utskottets hemställan att memorialet måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning, varefter den i memorialet föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr talmannen meddelade att ifrågasvarande omröstning komme att äga rum vid början av morgondagens plena.

§ 7

Föredrogs, men bordlades åter allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15—18.

§ 8

Föredrogs den av herr Nilsson i Göingegården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående länsskolnämndernas förslag till högstadiiområden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna

Herr BRACONIER (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I anledning av en rekommendation, som antogs av Nordiska rådet vid dess andra session (nr 21/1954) angående utväxling av förvaltningstjänstemän, hölls den 23—24 oktober 1956 på inbjudan av danska statsministeriet ett möte i Köpenhamn, varvid olika praktiska frågor, som uppkommit vid förverkligande av detta utbyte, närmare diskuterades.

Enligt protokollet från Köpenhamns-mötet (publicerat i Nordiska rådets förhandlingar 1957 s. 712—713) uppdrogs vid detta närmare riktlinjer för hur detta utbyte skall tillgå. Ändamålet med utsändandet av tjänstemännen skulle vara att giva vederbörande tillfälle att få närmare kännedom om administration och lagstiftning i det mottagande landet. Företrädesvis yngre tjänstemän skulle komma i fråga. Tiden för uppehåll i annat land tänktes bliva ett år eller eventuellt kortare tid. Utbytet förutsattes icke skola bli direkt reciprokt; man tänkte sig att en myndighet i ett land kunde skicka en tjänsteman utan att fördenskull motsvarande myndighet i det mottagande landet skulle sända någon annan tillbaka.

Självfallet måste de ekonomiska villkoren för de tjänstemän, som skall resa, bli av stor betydelse för möjligheterna

Interpellation ang. utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna

att i praktiken genomföra ett utbyte. Därom uttalas i protokollet från mötet att vederbörande tjänsteman borde under uppehållet i det andra landet få täckning för de extra utgifter som uppehållet föranledde men att det finge ankomma på varje enskilt land att själv mera i detalj ange dessa ekonomiska villkor.

Frågan har vid tvenne tillfällen behandlats av svenska riksdagen. 1955 års riksdag lämnade sålunda ett i statsverkspropositionen begärt bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma det önskade utbytet av tjänstemän efter vissa av föredragande departementschefen angivna riktlinjer. Chefen för civildepartementet återkom till frågan i 1957 års statsverksproposition. Han uttalade då, att en verksamhet i begränsad utsträckning borde igångsättas under »innevarande år», d. v. s. 1957. För att undanröja det hinder som förorsakades av svårigheterna att inrymma uppkommande kostnader för resor och traktamenten inom respektive huvudtitlars anslag för extra kostnader, såsom avsetts, uppfördes vid 1957 års riksdag under anslaget till extra utgifter för ett vart av justitie-, social-, finans-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels-, inrikes- och civildepartementen ett särskilt belopp om 5 000 kronor för utgifter i samband med utbyte av tjänstemän mellan de nordiska länderna.

Det har nu gått två år sedan riksdagen fattade detta beslut. Det vore därför lämpligt, om kammaren kunde av statsrådet och chefen för civildepartementet erhålla en redogörelse för huru detta utbyte utfallit i praktiken för Sveriges del, för hur många nordiska tjänstemän som här mottagits och hur många svenska, som sänts till grannländerna. Enligt uppgift skulle från Danmark ha utsänts ett mindre antal tjänstemän, däribland en arkitekt i bostadsministeriet, som tjänstgjort i vårt land i byggnadsstyrelsen och bostadsstyrelsen. Tre norrmän tjänstgjorde i början av året

i Danmark, och även hos oss torde norska tjänstemän ha tjänstgjort. Värdefullt vore även, om statsrådet ville giva kammaren del av de svenska erfarenheterna av detta utbyte.

Avgörande för att detta utbyte skall kunna komma till stånd i avsedd omfattning är givetvis att de ekonomiska villkoren utformas så, att uppehållet i det andra landet kan genomföras utan någon direkt ekonomisk förlust för deltagaren. Med hänsyn härtill skulle det vara av intresse, om statsrådet kunde lämna kammaren upplysning om hur de ekonomiska villkor utformats som för Sveriges del fastställts för deltagande i detta tjänstemannautbyte.

Under återopande av vad jag nu anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civildepartementet få rikta följande fråga:

Kan statsrådet lämna kammaren en redogörelse för hur utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna enligt Nordiska rådets rekommendation nr 21/1954 utfallit för Sveriges del?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande åtgärder för kvalitetsförbättring av matpotatis jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel.

§ 11

Tillkännagavs att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 128, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958

och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut,

nr 129, med förslag till lag om ändring i valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.,

nr 130, angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät,

nr 133, angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.

nr 135, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om biograf föreställningar m. m.,

nr 138, angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.,

nr 139, med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen,

nr 141, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.,

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,

nr 143, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., och

nr 144, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om be- myndigande för fullmäktige att överlåta viss beredskapsanläggning.

Denna anmälan bordlades.

§ 13

Anmäldes följande till herr talman- nen under sammanträdet avlämnade motioner:

nr 540, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94, med förslag till förordning angående villkoren för postbefordran av tidningar (tidningsförordning),

nr 541, av herr *Ståhl*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94,

nr 542, av herr *Christenson* i Malmö *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m.,

nr 543, av herrar *Andersson* i Linköping och *Ekström* i Iggesund, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97,

nr 544, av herr *Engkvist m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97,

nr 545, av herr *Helén* och fru *Kristensson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ökat stöd åt forskning m. m.,

nr 546, av herr *Rylander m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105,

nr 547, av fru *Ekendahl* och herr *Kellgren*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105,

nr 548, av herr *Larsson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående ombildning av Stockholms högskola till universitet, m. m.,

nr 549, av herr *Rydén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1959/60 m. m.,

nr 550, av herr *Onsjö m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110,

nr 551, av herr *Stenberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående ändrade riktlinjer för den statliga exportkreditgarantiverksamheten m. m., samt

nr 552, av herr *Bohman m. fl.*, lika-

ledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112.

Vidare anmäldes följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående ny organisation för civilförsvaret, m. m.:

nr 553, av herr *Sehlstedt m. fl.*,

nr 554 och 555, av herr *Lassinantti m. fl.*,

nr 556, av herr *Nyberg m. fl.*,

nr 557, av herr *Carlsson* i Huskvarna *m. fl.*,

nr 558, av herrar *Adamsson* och *Bengtsson* i Landskrona,

nr 559, av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*, och

nr 560, av herrar *Edlund* och *Wachtmeister*.

Slutligen anmäldes följande motioner, nämligen

nr 561, av herr *Rimås m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående vissa markförvärv för försvaret,

nr 562, av herr *Rimås m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående vissa organisationsförändringar inom försvaret,

nr 563, av herr *Nihlfors*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117,

nr 564, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 117,

nr 565, av herr *Hedlund m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 119, angående anslag till reglering av prisstegringar på försvarshuvudtiteln m. m.,

nr 566, av herr *Wahrendorff m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer,

nr 567, av herr *Björkman m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121,

nr 568, av herrar *Ståhl* och *Rylander*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121, samt

nr 569, av herr *Rubbestad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående ökning av de svenska insatserna i Internationella valutafonden och Världsbanken.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.14.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 15 april

Kl. 10.00

§ 1

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 19 och 23 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringspropositioner, nämligen

1:a omröstningen

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 19)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå motionerna I: 65 och II: 93, I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av motionerna I: 65 och II: 93, I: 180 och II: 443 samt I: 342 och II: 226, till Bidrag till plantskolekontroll å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 7 500 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 92 Ja och 123 Nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 59 Nej, vadan, då därtill

lades andra

kammarens rös-

ter eller 92 Ja och 123 Nej,

sammanräkningen

visade 175 Ja och 182 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 23)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, såvitt nu är i fråga,

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 394 och II: 478 samt I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta

dels att statens hästavelsfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni

1959 odisponerad behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att statens lånefond för hästavelns befrämjande må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 befintlig disponibel kontant behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att under budgetåret 1959/60 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i det föregående berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kronor;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionen II: 477, såvitt nu är i fråga, godkänna de förslag till omläggning av formerna i övrigt för och handläggningen av stödet åt hästaveln, som utskottet angivit i det föregående;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 392 och II: 475, II: 477, I: 394 och II: 478 samt I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att under anslagsposten Stöd åt hästaveln befintlig reservation ett belopp av 400 000 kronor må under budgetåret 1959/60 tagas i anspråk till statsbidrag för anordnande av ridhusanläggningar, m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, såvitt nu är i fråga, beslutat att

A. med bifall till motionerna I: 394 och II: 478 samt I: 395 och II: 479, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts framställningar, såvitt desamma avser

dels att statens hästavelsfond må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni

1959 odisponerad behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att statens lånefond för hästavelns befrämjande må avvecklas med utgången av budgetåret 1958/59 och under fonden den 30 juni 1959 befintlig disponibel kontant behållning må tillgodoföras den under reservationsanslaget Befrämjande av husdjursaveln upptagna anslagsposten Stöd åt hästaveln,

dels att under budgetåret 1959/60 må beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i det föregående berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kronor;

B. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionen II: 477, såvitt nu är i fråga, godkänna de förslag till omläggning av formerna i övrigt för och handläggningen av stödet åt hästaveln, som utskottet angivit i det föregående;

E. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 394 och II: 478 liksom ock med avslag å motionerna I: 392 och II: 475, II: 477 ävensom I: 395 och II: 479, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medgiva, att ur statens lånefond för hästavelns befrämjande må under budgetåret 1959/60 tagas i anspråk till lån för inköp av varmblodiga avelston 250 000 kronor, för inköp av hingsstar av nordsvensk eller gudbrandsdalskras 225 000 kronor, för inköp av nordsvenska avelsston 225 000 kronor, för inköp av avelshingstar av ardenerras 400 000 kronor samt för förvärv av ridhusbyggnader och för anskaffande av för ridhusdrift erforderligt hästmateriäl m. m. 400 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammararens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 109 Ja och 106 Nej, varjämte 3 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 81 Ja och 62 Nej, vadan, då därtill

lades andra kammarens röster eller 109 Ja och 106 Nej, sammanräkningen

visade 190 Ja och 168 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 2

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och lämnades därvid ordet till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade:

Herr talman! För vart och ett av de val som kommer att företagas vid detta plenum ber jag få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer som ifrågasvarande val avser.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Gustafson i Dädesjö
Sköldin
Gezelius
Malmborg
Landgren
Onsjö
Nilsson i Göteborg
Dickson
Ekström i Björkvik
Christenson i Malmö
Bengtsson i Varberg
Svensson i Stenkyrka

Andersson i Ryggestad
 Munktell
 Wiklund
 Rimås
 Johansson i Torp
 Regnéll
 Asp
 Börjesson
 Östrand
 Larsson i Stockholm
 Karlsson i Olofström
 Wallerius-Gunne, fru

Herr talmannen uppläste nu denna lista, vilken kammaren godkände; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 3

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, vilken under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Odhe
 Almgren
 Cassel
 Stenberg
 Nilsson i Östersund
 Larsson i Hedenäset
 Andersson i Ronneby
 Bohman
 Forsberg
 Boija
 Bengtsson i Landskrona
 Larsson i Luttra

Sedan denna lista av herr talmannen upplästes och av kammaren godkänts, förklarades de personer, vilkas namn funnos upptagna å listan, utsedda till suppleanter för här ifrågavarande valmän.

§ 4

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet under återstoden av innevarande session meddela följande.

Om de på föredragningslistan upptagna ärendena icke medhinnas under dagens sammanträde, kommer återstående ärenden att behandlas vid fredagens plenum, som tar sin början kl. 14.00.

Bordläggningsplena kommer att anordnas måndagen den 20 april kl. 14.00. Från och med nästa vecka torde det bli nödvändigt att räkna med arbetsplena såväl onsdagar som fredagar, varvid fredagsplena i regel kommer att börja kl. 11.00. Plena avses icke skola hållas torsdagen den 30 april, lördagen den 2 maj och måndagen den 4 maj. Tisdagen den 5 maj anordnas bordläggningsplena och onsdagen den 6 maj arbetsplena, som dock icke kommer att fortsättas på kvällen. Om icke alla ärenden medhinnas vid plena fredagen den 8 maj kommer arbetsplena att anordnas även lördagen den 9 maj.

Från och med måndagen den 25 maj kan arbetsplena beräknas bli erforderliga varje dag intill sessionens slut.

§ 5

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att riksdagsmannen Sven Gustafson, f. 111108, sedan 14 april 1959 är intagen på Sahlgrenska sjukhusets kir. klin. I.

Rolf Pompeius,
 leg. läkare.

Herr Gustafson i Göteborg beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med gårdagen tills vidare.

§ 6

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 128, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1958 och 1959 vid dess tionde ordinarie möte fattade beslut;

till bankoutskottet propositionen nr 129, med förslag till lag om ändring i

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 130, angående statliga lånegarantier till upprustnings- och nyanläggningsåtgärder berörande landsbygdens elnät;

till bevillningsutskottet propositionen nr 133, angående godkännande av överenskommelse med Schweiz rörande tullmedgivanden, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 135, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen nr 138, angående den resistensbiologiska forsknings- och förädlingsverksamhetens organisation, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 139, med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen;

till statsutskottet propositionen nr 141, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente, m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 142, med förslag till lag om ändrad lydelse av 72 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,

nr 143, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m., och

nr 144, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ lagen den 8 juli 1904 (nr 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption.

§ 7

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutsrottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om bemyndigande för fullmäktige att överlåta viss beredskapsanläggning.

§ 8

Föredrogs var för sig och hänvisades till bevillningsutskottet de på bordet vilande motionerna nr 540 och 541.

Vid härpå skedd föredragning av den i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-skatt, m. m. avgivna motionen nr 542, hänvisades motionen, såvitt angick det i propositionen under 1) upptagna förordningsförslaget, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet motionen nr 543.

Vidare föredrogs den i anledning av ovannämnda proposition nr 97 väckta motionen nr 544, vilken hänvisades, såvitt angick det i propositionen under 1) upptagna förordningsförslaget, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig följande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna nr 545—568; och

till bankoutsrottet motionen nr 569.

§ 9

Föredrogs herr *Braconiers* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående utväxlingen av tjänstemän mellan de nordiska länderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

ställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1959/60 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Inledning

Departementschefen hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln (punkt 1, s. 1—16 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1959) redogjort för frågor, som tillhörde regleringen för budgetåret 1959/60 av utgifterna under fjärde huvudtiteln.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 197) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (II: 152), hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta

till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 24 000 000 kronor;

till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 280 000 000 kronor;

till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 60 500 000 kronor;

till Flygvapnet: Övningar m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 000 kronor;

till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 000 kronor;

till Flygvapnet: Drivmedelsförråd m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kronor».

Vid denna punkt hade fogats en reservation av herr *Åkerström*, utan angivet yrkande.

Utskottets i punkten gjorda anmälan föredrogs. Därvid anförde:

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet redan under denna punkt, eftersom det där ges möjlighet att yttra sig om det föreliggande statsutskottsutlåtandet i alla dess punkter.

När jag tagit del av utlåtandet har jag främst varit intresserad av att se, hur utskottet har behandlat de väckta motionerna. Jag har också i det sammanhanget velat undersöka möjligheterna att ansluta mig till någon av de väckta motionerna. Jag har kommit till det resultatet, att jag här i kammaren bör rösta för reservationerna på punkterna 114 och 141, där jag också tillsammans med centerpartiets ledamöter av statsutskottet har reserverat mig för bifall till motionerna.

Av de övriga motionerna tar jag först upp folkpartiets. Man kunde frestas att yrka bifall till motionerna om omkostnadsanslagen, men folkpartisterna i utskottet har själva gått ifrån motionerna, och jag har själv när det gäller andra huvudtitlar varit av den mening, att prutningar på dessa omkostnadsanslag inte leder till några besparingar, och därför avstår jag självfallet från att ansluta mig till motionerna.

Kommunisternas motioner är inte realistiska, och jag har beträffande dem heller ingen möjlighet att knyta an med någon reservation.

Emellertid har jag i statsutskottet ifrågasatt, om inte första avdelningen och sedermera utskottet in pleno kunde ta ett initiativ. Den 30 juli i fjol beslöt riksdagen att i stort sett godtaga Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag om försvarets utformning under de närmaste åren, och då uttalade riksdagen på förslag av statsutskottet, att vårt militära försvar under de närmaste tre, fyra

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

åren borde utformas enligt sakkunnigförslaget Adam. Vad jag här främst fäster avseende vid är att beslutet gäller tre, fyra år framåt — jag vill helst säga att det gäller tre år — och då har jag ifrågasatt, om inte utskottet borde rekommendera Kungl. Maj:t att snarast tillsätta en parlamentarisk utredning som skall överväga, hur vårt försvar skall utformas efter den tiden. Då har jag fått till svar, att det väl är för tidigt när vi nyligen har fattat beslutet och att vi får spara ännu något år, eftersom de beslut vi fattade i juli i fjol ännu inte fått någon större effekt.

Det finns ett område för vilket jag anser att det snart bör tillsättas en sådan utredning, nämligen flyget. Jag har tidigare givit uttryck åt min uppfattning om detta vapenslag genom att säga, att det bemannade flyget inte har och inte heller kommer att få ett stridsvärde som svarar mot vad det kostar, även i jämförelse med andra försvarsmedel. Sedan många år har man emellertid använt någonting som kallas beställningsbemyndigande. Här kommer vi fram till en punkt där utskottet tillstyrkt, att Kungl. Maj:t skall få betala redan utlagda beställningar på 730 miljoner och få en fullmakt att lägga ut beställning på ytterligare 730 miljoner kronor. Detta är i överensstämmelse med de rullande planer som riksdagen antagit utan att i alla detaljer riktigt veta vad de innebär. Anordningen med beställningsbemyndigande gör att man i mycket god tid — långt innan de tre åren är till ända — bör vara på det klara med hur man skall ha det i fortsättningen. Däri ligger det avgörande motivet för min uppfattning, att en utredning borde sättas i gång ganska omgående.

Vad beträffar de rullande planerna och kostnaderna för dem godtog riksdagen i juli månad i fjol ett belopp bl. a. för flygmaterielanskaffning. Denna skulle enligt vad som då beslöts under en åttaårsperiod få kosta 5 miljarder 294 miljoner. Nu, ärade kammarle-

damöter, har vi att ta ställning till en annan siffra för en åttaårsplan, flyttad ett år framåt i tiden. Innebörden av de rullande planerna är ju att de fortsätter i åtta år, så länge riksdagen vill ha dem på det sättet, och bara flyttas ett år framåt. För den åttaårsperiod det i dag gäller kommer planen att kosta 5 miljarder 645 miljoner kronor. Räkna vi efter finner vi, att från juli månad i fjol har summan stigit med 351 miljoner. Beloppet avser för all del en åttaårsperiod, och slås det ut blir det ju inte så mycket på varje år, men summan är dock 351 miljoner högre än den som fastställdes 1958. Härav ser jag trenden i kostnadsutvecklingen på flygets område. Jag tror för min del inte att det kommer att bli möjligt att upprätthålla ett flygvapen av den omfattning, som riksdagen fastställde i juli månad 1958. Vi måste inrikta oss på att snarast möjligt revidera försvarsbeslutet åtminstone i denna del.

Låt mig så säga några ord om antalet tjänster! Vi uppfattar väl ändock fjolårsbeslutet så, att även flyget skulle något krympas, och vi trodde väl att som en konsekvens därav skulle vi så smått kunna börja reducera även antalet tjänster. Vad säger då flygförvaltningen? Jo, att man för kommande budgetår behöver 135 nya tjänster! Kungl. Maj:t har emellertid inte sagt ja till alla dessa tjänster utan tillstyrkt endast cirka 30, ett förslag som utskottet anslutit sig till. Ser vi på andra områden — med undantag för marinen — finner vi samma förhållande, nämligen att den krympning som skall göras i samband med beslutad rationalisering inte leder till den minskning av personalen, som det hade funnits anledning att förutsetta. Allt detta pekar enligt min mening i den riktningen, att det är svårt att fullt ut genomföra försvarsbeslutet i de delar, där det gäller att krympa försvarsorganisationen.

Motioner har väckts som går ut på att ett något högre anslag skulle ges till

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

marinen. Men marinen skall ju redan enligt propositionen få 30 miljoner mer än vad som angavs i försvarsberedningens rekommendation, överensstämmande med alternativ Adam.

Den fullmakt på 730 miljoner kronor, som föreslås lämnad, skulle jag ha velat krympa med åtminstone ett par hundra miljoner — detta som en konsekvens av den kostnadsutveckling på flygets område, som jag nödgas konstatera.

Jag har sagt det i statsutskottet och jag vill upprepa det här, att min deklARATION blir kanske till sin politiska betydelse tom och utan effekt. Jag har emellertid ansett det viktigt att redan nu framföra dessa synpunkter och ge uttryck åt främst nödvändigheten av att en parlamentarisk utredning snarast tillsättes för att pröva frågan, hur vår försvarsorganisation skall se ut tre år efter försvarsbeslutet i juli månad 1958.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Som den föregående talaren nämnde fastställde riksdagen i fjol de grundläggande riktlinjerna för försvarsmaktens fortsatta utformning. Med stöd av detta riksdagens beslut har försvarsministern utarbetat sin proposition och det är också med ifrågavarande beslut som underlag statsutskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Att redan nu tillsätta en parlamentarisk kommitté, vilket herr Åkerström förordade, tror jag inte skulle kunna medföra några praktiska resultat, varför jag anser att man inte bör ta detta förslag alltför allvarligt. Jag vill som ett allmänt omdöme endast framhålla att spänningen ute i världen alltjämt är stor och jag tror att det stora flertalet av oss är övertygade att om vårt lands regering skall kunna företräda den utrikespolitik, som vi är överens om, måste vi fortfarande räkna med ett starkt försvaret.

Herr **HAGBERG** (k):

Riksdagen kan väl i dag, herr talman, anses ha sin stora årliga kasernvakt. Det är ju i dag i det närmaste årsdagen för tillkomsten av den missbildade avkomman från regeringens snedsprång med de borgerliga kavaljererna förra året. På denna första årsdag skall vi enbart i detta utlåtande votera 2 142 miljoner kronor plus 1 341 miljoner i fortsatta bemyndiganden. Dessa sammanlagt 3, 4 miljarder utlöser dock varken Kassandrarop eller jubelsånger från missfostrets upphov. Det stillsamma mediterande, som statsutskottets ordförande nyss här hängav sig åt, ger väl täckning för detta påstående.

Årsdagen skall alltså firas i stillhet, kanske helst med en tyst minut, om föräldrarna får som de vill. Det är nästan som en hemlig sjukdom detta: de smittade hoppas kunna dra en tystnadens slöja över sin olycka. Stora debatter har vi haft och nyss har vi till och med haft en gemensam omröstning om 7 500 kronor — men 2 100 miljoner tar riksdagen tydligen med en gäspning.

Något av samma försagdhet präglar de fyra partiansvariga, som står bakom borgfreden i försvarsfrågan. Till och med högern tycks ha fått saken i vrångstrupen, eftersom den i en enskild motion bara kräver en ökning med 64 000 kronor. Några folkpartimotionärer med Manne Ståhl i spetsen demonstrerar sin omtanke om statsfinanserna genom att på 12 punkter vilja spara in sammanlagt 578 000 kronor men utan att ens reservera sig till förmån för detta förslag. Centerpartiet vill i två punkter spara 95 000 kronor, men partiet har tillsammans med herr Åkerström reserverat sig till förmån för 54 000 kronor i besparingar.

Det socialdemokratiska missnöje som finns — om jag påstår detta avslöjar jag ingen hemlighet — förekommer både i och utanför denna kammare men har, såvitt jag vet, inte kommit till något direkt uttryck. Herr Åkerström har dock

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

velat ge uttryck åt kravet på en ny utredning. Jag vet inte hur många han får bakom sig i det avseendet, men kvar står alltså att frågan behandlas i ett tillstånd av resignation. Av motionsyrkandena kvarstår i dag prutningsförslag från den grupp jag företräder, som i olika punkter — det gäller enbart material och övningar — föreslagit en begränsning av utgifterna med 368 456 000 kronor.

Det hela ser alltså ganska bra ut ur militärledningens synpunkt. Jag tror emellertid inte att man löser frågan vare sig med munkavle eller tysta minuter eller med en omsättningsskatt. Saken är nämligen den att försvarskostnaderna redan har sprängt alla kalkyler och att de i verkligheten inte kan klaras. Regeringen har manövrerat in sig i en återvändsgränd. Försvarsfrågan, som skulle ställas ovan dagspolitiken, har blivit till en mardröm som förstör regeringens nattsömn.

Våra generaler har hittills bara prövat en form av krig, nämligen krig mot folkets plånböcker, men därvidlag är det verkligen mästartare. Skulle de ha samma framgång i krig vore det synd om stormakterna. För alla våra ämbetsverk knusslas det och sparas på alla områden, men på »grå huset» knusslas det inte. Andra ämbetsverk har en organisation och tigger pengar för underhållet av denna, men »grå huset» på östernalm får en jättepott för att skapa en organisation, som ingen riktigt vet hur den kommer att se ut eller vad den kommer att kosta. I fjol anvisades ytterligare i det närmaste en halv miljard på ett bräde. I år är budet ytterligare 200 miljoner kronor. Nästa år blir det ungefär samma höjning, kanske ännu mer, om herr Åkerströms pessimistiska utredning om flygets krav och behov håller streck. Om några år är vi uppe i 4 miljarder kronor.

I remissdebatten uppskattade finansministern de samlade försvarsutgifterna till 3,3 miljarder kronor. När har ett

svenskt ämbetsverk sett en sådan frikostighet? Hur skall vederbörande i framtiden hitta maken till krigsminister?

I riksdagen är det tyvärr bara kommunistiska partiet, som efterlyser de sakskalet, som talar för att vi skall ha dubbelt så höga militärutgifter som vi hade under andra världskriget. Vi tycker att det är mycket märkligt, att försvaret av det lilla Sveriges neutralitet skall vara nästan dubbelt så dyrt som försvaret av det stora Indiens neutralitet. Vi tror att Sverige skulle kunna nöja sig med en blygsammare placering än som nummer fyra bland nationerna när det gäller flygets styrka.

Centerpartiet och herr Åkerström får ursäkta mig, men jag har svårt att finna något mera försagt än dagens reservationer liksom folkpartiets sparsamhetsförslag och de missnöjdas tystnad. Hela utskottsutlåtandet andas militär disciplin, den nyutnämnde vicekorpralens förtroende för sina ledare. Man tycker sig bildligt talat se riksdag och regering marschera noggrann marsch inför det grå husets påbud, reglementsenligt och trist och tröttkört, ungefär som en militär begravning i höstregn. Tiden mognar för ett nytt ordensregn. Varför skall våra militära ledare ha färre ordnar än segermakternas? Våra militära ledare har verkligen lyckats ställa försvaret ovanför partierna, d. v. s. de har lyckats ställa riksdag och regering under den militära sakkunskapens irrbloss.

Vi skulle inte ha behövt ha dubbelt så höga militärutgifter som under kriget, om regeringen vågat säga nej till grå huset och dess partier, högern och folkpartiet. Visserligen har dessa partier haft god hjälp av atomhysterien och amerikanernas kalla krig, men om regeringen tänkt litet längre, om den haft ett minimum av plan, om den haft en ekonomisk kalkyl för bara ett år framåt, om den haft en bråkdel av Branting-regeringarnas sunda misstro mot generalernas omdöme, så skulle den ha bitit

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

sig fast vid vad alla partier och vad regeringen och militärledningen i det väsentliga var eniga om 1948. Det hade betytt 60 procent lägre försvarsutgifter än vi i dag har.

Ännu dånar det inte i rättens krater, men regeringen tar redan fram statsbankruttspöket bredvid inflationsspöket. Försvaret har nyss fått 500 miljoner kronor extra i punktskatter och för kommande år kräver regeringen ytterligare en miljard, denna gång kanske i omsättningsskatt. Inte allt av detta behövs för försvaret, säger regeringen, och det kan man väl hålla med om, men en mycket dryg del, en improduktiv, desorganiserande och ruinerande del, åtgår därtill.

I fjol sade de borgerliga partierna ja till punktskatter för försvaret. I år, när de har bundit regeringen och riksdagen vid katastrofplanen, vinkar de med kalla handen till alla nya skatter, och regeringen ligger som den har bäddat. Den vill stå vid sitt ord, även om det frånlurats den, den vill visa att den kan regera i det grå husets namn.

Hur går det då för dem som skall betala kalaset? 55 procent av de direkta skatterna går till militarismen. För varje krona vi betalar i direkt skatt tar militären 55 öre av oss, av varje svensk familj tas det 1 500 kronor. Nu begär regeringen som sagt ytterligare minst 700 kronor per familj för att inte svika sina löften till militärledningen.

Frågan är dock, om inte den militära expertisen har varit för skicklig denna gång. Hotet om en finanskris kan inte avvärjas av en Sven Duvas, förlåt, av en Sven Anderssons ståndaktighet. Generalernas seger hotar att bli regeringens nederlag.

Jag påminner om att centerpartiet redan har ryggat kompensationsklausulen i fjolårets riksdagsbeslut och att regeringen på ett par månader, från januari till mars, prutat 20 miljoner kronor på beloppet enligt samma klausul. Man får alltså väpna sig med tålmod i förhopp-

ning om att det sunnda förnuftet ändå skall segra. Eftersom vi inte alls står inför ett krigsutbrott vill vi för vår del pröva hela frågan, vilket vi föreslagit i en särskild motion, som emellertid inte behandlats av statsutskottet i detta sammanhang.

Vi förkastar kort sagt de viktigaste av den militära ledningens doktriner. Vi tror inte på doktrinen att Sverige kan överfallas före ett storkrig och att detta överfall skulle kunna tända ett sådant krig. Vi tror inte på doktrinen att det tar så lång tid att bygga upp försvaret, när det uppbyggda är omodernt på något år. Vi tror inte på det dominerande flygets doktrin, eftersom ett överfallet land alltid — det visar andra världskrigets erfarenheter — berövas sitt flyg redan första krigsdagen.

Vi tror inte heller på doktrinen att Sverige måste ha det starkaste vapnet, atomvapnet, men inte det allra starkaste, nämligen vätevapnet. Vi tror inte att det är starkt att välja vapen, som motiverar för en potentiell fiende att välja ännu starkare vapen. Vi tror inte det är starkt att välja ett vapen, som med hundraprocentig säkerhet kan krossa vårt land på någon enda dag. Eftersom inte något enda folk — jag bortser från USA där det var särskilda omständigheter — under det andra världskriget kunde förhindra invasion, så tror vi inte att regering och riksdag har valt rätt försvar. Kanske kan det försvar, som nyss skisserats och som vi voterat miljarderna till, duga för neutralitet, men det duger inte för att motverka invasion och inte heller för att befordra en nationell frihetskamp under det fria krigets betingelser.

Om vi alltså inte anser att krig mot oss är aktuellt just nu, är vi naturligtvis oroade, särskilt av den västtyska upprustningen och det kalla kriget. Därför tror vi att det behövs nya lösningar, och vi har föreslagit en utredning, som verkligen ville undersöka frågan hur Sverige skulle göra i händelse av överrumpling

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel

för att åter tillkämpa sig den nationella friheten. I avvaktan på en sådan ordning har vi, som jag redan sagt, begränsat oss till att pruta på vissa övnings- och materielanslag. Dessa prutningar uppgår till 368,5 miljoner kronor. Herr Åkerström har nyss förklarat att de inte är realiserbara, men det är väl ytterst beroende av vad riksdagen vill. Om riksdagen vill göra förändringar i den plan, som så brådstörtat och överrumplande beslutades i fjol, så kan den naturligtvis göra det.

Herr talman! Med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till vår sparsamhetsmotion nr 152 i punkterna 49, 57, 88, 106, 108, 109 och 110.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är väl inte meningen att vi skall behöva ta upp en större diskussion — en sådan hölls ju delvis förra året — men jag vill bara påminna om att utvecklingen visar, att det hade varit lyckligt om man förra året hade beslutat ett försvarsstopp och sagt ifrån att vi inte vill vara med om att utbygga vårt försvar förrän det föreligger en realistisk utredning så att man har en grund att stå på för att kunna bedöma det hela. 1958 års beslut var olyckligt för försvaret och för vår ekonomi, och jag har en känsla av att inte minst högern i eftertankens spår har kommit till den uppfattningen, att det inte finns någon ekonomisk grund för att vidta den upprustning som vi då beslutade. Jag vill säga till försvarsdepartementet och inte minst till högern, att beslutet är olyckligt därför att det skapar en försvarsovilja hos dem som ändå måste ta de största störtarna, därest en olycka skulle inträffa i en viss situation.

Det är nödvändigt att revidera denna plan och att vi får klara besked om huruvida högern kommer att sluta med dessa ständiga angrepp på social- och kulturbudgeten. Om högern fortsätter
3 — *Andra kammarrens protokoll 1959. Nr 12*

därmed, mal de sönder alla möjligheter till samförstånd och skapar här i landet en försvarsovilja, som kommer att få allvarliga konsekvenser.

Man skall inte skylla på AMSA eller någon annan i detta sammanhang. Högern bör göra rent vid sin egen port först och göra klart för sig vilka konsekvenser som följer med de motioner, som man från högerhåll har väckt vid denna riksdag.

När vi för närvarande står i ett läge med ökad arbetslöshet och då kommunerna ställs inför svårigheter av en storleksgrad som vi förr inte hade räknat med, skulle vi ifrån riksdagens sida, om vi följde högern, göra bördorna för de enskilda människorna större och jämväl skapa en ganska besvärlig situation för kommunerna.

Jag tillät mig förra året säga, att det är något musealt över det militära tänkandet och den militära planeringen. Det omdömet kanske vi också kan avge om det ekonomiska tänkandet i vårt land. Den diskussion som föres för närvarande är ju i högsta grad förvirrad och bygger på ett otidsenligt resonemang. Vi skall vara på det klara med att den automatiska process, som man har kopplat in i fråga om försvarets utformning, måste brytas. Vi behöver en utredning snarast möjligt, som bygger på mera realistiska grunder än det känslotänkande, som nu tycks råda inom departementet, försvarsgrenarna och riksdagen osv.

Förra året föreslog jag att ersättning- en till de värnpliktiga skulle höjas, men då ville man inte vara med om detta. Det är mycket intressant att notera att man nu är så välvillig, att man vill ge dem 25 öre extra per dag. Jag vet inte, hur man kommit fram till detta lilla belopp, men det går ju ändå framåt även om det går mycket sakta.

Tydligt räknar man från statsmakternas sida som så, att barnfamiljerna får väl ta på sig bördorna härvidlag. Alla familjer, som har pojkar i värn-

Marinen: Telefon m. m.

pliktsåldern, skall dels hålla försvarsvapnen med det nödvändiga manskapet, dels till största delen bära kostnaderna för att pojarna skall kunna få en kompensation för det inkomstbortfall som uppstår under värnplikts-tiden.

Herr talman! Jag vet mer än väl att det är meningslöst att i detta sammanhang ställa något särskilt yrkande — jag gjorde det förra året, med negativt resultat. Jag har emellertid velat ge till känna att jag fortfarande står för den uppfattning som då kom till uttryck dels i min motion nr 525, dels i mitt anförande under försvarsdebatten. Samtidigt kan jag inte underlåta konstatera att de förutsägelser som jag då gjorde i både ekonomiska och i andra avseenden, har visat sig riktiga. Jag vill därför vädja till försvarsdepartementet och andra ansvariga myndigheter, inte minst de militära, att beakta att vi befinner oss i en situation, då det gäller att bättre än tidigare ta hänsyn till både de ekonomiska och de militära resurserna och utforma det hela på ett förnuftigare sätt än som för närvarande är fallet. Jag hoppas även att man med det snaraste sätter i gång den utredning om försvarets utformning som jag här tidigare berört.

Efter härmed slutad överläggning lades punkten till handlingarna.

Punkterna 2—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 50—56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 58—60

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—75

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76**Marinen: Telefon m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 78, s. 201) att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 kronor.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Gunnar Berg* väckt motion (I: 48) hemställts, att förevarande anslag måtte uppräknas med 64 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 48, till Marinen: Telefon m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 050 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! På denna punkt i statsutskottets utlåtande föreligger till behandling en motion av herr Berg i

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

första kammaren, som innebär att förevarande anslag skall uppräknas med 64 000 kronor för att ge marinverkstäderna i Karlskrona möjlighet att anskaffa en större och modernare telefonväxel. Utskottet har avstyrkt motionen. Det förutsätter dock, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga.

Detta är ju, herr talman, inte något större ärende. Det ter sig obetydligt om man tänker på den diskussion som tidigare har förts här i dag beträffande vårt försvar. Jag vill emellertid med anledning av motionen säga några ord. Marinverkstäderna i Karlskrona är en arbetsplats, som så att säga kämpar för sitt liv. Anledningen därtill är först och främst den starka reduktion av våra sjöstridskrafter som riksdagen har beslutat. Frågan om örlogsvärkets öde har ju stor betydelse för Karlskrona stad; det har jag och flera andra vid olika tillfällen framhållit här i kammaren. Om marinverkstäderna i fortsättningen skall kunna hävda sig i konkurrensen om arbetstillfällena fordras icke minst att organisationen på arbetsplatsen är så rationell som möjligt. Motionären har också starkt understrukit detta, och han frågar med all rätt, hur det skall kunna ske, när inte ens ett så rimligt krav som det om en hygglig telefonanläggning vinner beaktande. Marinförvaltningen har också framhållit att »den nuvarande telefonväxeln vid marinverkstäderna icke kan på ett tillfredsställande sätt tillgodose behovet av kommunikationer i detta avseende».

Jag skall naturligtvis icke nu orda vidare om denna sak, men jag vill göra en liten reflexion, som jag hoppas att kammarens ledamöter icke tar illa upp.

Det har ju av riksdagen fattats flera beslut, som fått och kommer att få mycket betänkliga konsekvenser för marinverkstäderna i Karlskrona. Det vore då inte för mycket begärt att riksdagen trots det hårt ansträngda statsfinansiella läget gav marinverkstäderna det

handtag, som ett bifall till förevarande motion skulle innebära. Jag säger givetvis detta utan att vilja på något sätt förringa värdet av de åtgärder, som vidtagits, t. ex. i form av utläggandet av statliga beställningar. Detta är naturligtvis av mycket stor betydelse för varvet.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till motionen nr 48 i första kammaren.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag kan förstå den ärade talarens bekymmer för sin hemstad och dess angelägenheter, men jag skall inte i detta sammanhang ta upp den saken — herr Nyberg vände sig väl också i det avseendet närmast till chefen för försvarsdepartementet. Jag vill nu endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 77—86

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87**Marinen: Fartygsbyggnader m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 89, s. 212—215) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 94 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg m. fl.* (I: 199) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 255), hemställts, att riksdagen måtte vitsorda uttalandena av 1958 års B-riksdag med innebörd att ingen defi-

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

nitiv ställning skulle tagas till marinens kostnadsramar förrän i anslutning till att den nya flottplanen framlades för 1960 års riksdag, att riksdagens uttalande 1958 om marinens behov av en icke alltför svår anpassning till en ny organisation gäves en sådan tolkning att marinens anslag för 1960/61 icke skulle behöva räknas lägre än för 1959/60 samt att ifrågavarande justering av marinens anslag tills vidare måtte tillgodoses från försvaret avsedda gemensamma medel.

Utskottet hemställde

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 199 och II: 255, såvitt de avsåge anslagsfrågan, till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 94 000 000 kronor;

b) att motionerna I: 199 och II: 255, i vad de icke behandlats under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! På denna punkt har utskottet behandlat ett par motioner, som väckts av ett antal ledamöter i första kammaren med herr Berg i Karlskrona som förste man och av mig och några andra ledamöter i andra kammaren. Vad dessa motioner går ut på framgår av utskottets utlåtande. De berör helt enkelt det stora problemet hur långt vi skall gå i nedbantningen av våra sjöstridskrafter.

Denna fråga diskuterades ju ingående vid fjolårets B-riksdag i samband med att riksdagen antog den nya försvarsorganisationen. En betydande del av riksdagens ledamöter gav då till känna, att de ansåg att flottan blev alltför styvmoderligt behandlad. Jag för min del utvecklade här i kammaren vissa synpunkter på frågan. Det är naturligtvis inte min mening att nu dra

upp en ny och omfattande debatt i detta avvägningsproblem. Jag vill emellertid ännu en gång framhålla min övertygelse, att vi är inne på en felaktig väg, när vi i så hög grad fördelar våra försvarsanslag till marinens nackdel, som fallet för närvarande är.

I de föreliggande motionerna har vi pekat på flera skäl, som talar för vår uppfattning. Vi erinrar t. ex. om att man i andra länder — såväl på öst- som västsidan — intar en betydligt mera positiv hållning till sina sjöstridskrafter än vi gör här i vårt land. Vårt handlingssätt i detta avseende synes oss — jag citerar ur motionen — »icke utgöra en riktig anpassning till den aktuella militärtekniska och militärpolitiska situationen». Vi tror inte heller att det är god ekonomi att handla på det sätt som vi gör i detta avseende.

Jag skall emellertid, herr talman, inte närmare beröra dessa problem, utan jag nöjer mig med att hänvisa till innehållet i våra motioner. Vad våra motioner främst syftar till är ju, att marinens anslag för 1960/61 inte skall behöva räknas lägre än det för 1959/60. Anledningen till detta yrkande är, att försvarsministern synes räkna med en fortsatt minskning vad gäller medeltilldelningen till flottan. Vi för vår del tycker att detta inte står helt i överensstämmelse med beslutet vid föregående års riksdag. Vad statsutskottet menar i fråga om motionerna är för övrigt inte så lätt att få klarhet om. Utskottet säger på ett ställe, att motionerna icke synes påkalla någon riksdagens åtgärd, och i ett annat avsnitt säger statsutskottet, att motionerna *jämväl* på denna punkt avstyrks. Detta skulle kunna tolkas så, att utskottet avstyrker motionerna till alla delar. Men utskottet säger samtidigt att det inte har anledning att frångå sitt vid förra årets riksdag gjorda uttalande angående medelsanvisningen till marinen, ett uttalande som också vi motionärer vill att utskottet och riksdagen skall hålla fast vid. Det

Marinen: Fartygsbyggnader m. m.

är dock möjligt att utskottet anser att åt föregående års riksdags beslut beträffande medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 skall ges en något annan tolkning än vi motionärer ansett vara den riktiga.

Det förslag vi framställt innebär inte någon höjning av anslagen till försvaret. Något sådant vore givetvis orealistiskt. I det nuvarande hårt ansträngda finansiella läget måste vi kanske snarare undersöka möjligheterna till en minskning än till en höjning av försvarskostnaderna. Ett par partier här i riksdagen har ju framställt yrkanden, som går ut på att våra försvarsutgifter skall minskas, och under den debatt som förekommit tidigare i dag framfördes också synpunkter i samma riktning. Jag tror för min del att vi inte har möjligheter att minska försvarskostnaderna, allra minst som vi ju måste medge att vi är bundna av den överenskommelse, som träffades vid föregående års riksdag.

Vad jag emellertid vill betona är, att en fortsatt förändring av kostnadsrelationerna mellan olika vapenslag inte bör få gå ännu hårdare ut över våra marina stridskrafter.

Herr talman! Jag har ställt mig frågan huruvida det är möjligt att yrka bifall till de här avgivna motionerna. Motionärerna föreslår nämligen också justeringar av medelsanvisningen till förmån för marinen och att dessa borde få tillgodoses med anlåtande av försvarets anslag för gemensamma ändamål. Emellertid avser motionärernas yrkande inte det närmaste budgetåret utan budgetåret 1960/61, och under sådana förhållanden förefaller det möjligt att yrka bifall till motionerna.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 199 i första kammaren och motion nr 255 i denna kammar.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Vad utskottet här har skrivit innefattar även en erinran om föregående års uttalande, som riksdagen då anslöt sig till. Enligt detta räknade utskottet med att chefen för marinen under 1959 skulle framlägga den nya planen för den framtida inriktningen av marinens materielanskaffning och att man först sedan man hade den planen att tillgå kunde mera ingående pröva materielanskaffningsförslagen. Intill dess denna plan förelåg skulle man utgå ifrån att det icke lämnades sådana anslagsanvisningar som medförde större svårigheter för en anpassning till en ny marinorganisation. Vi har nu understrukit att vi inte intagit annan ståndpunkt i detta hänseende. Såvitt jag förstår sammanfaller vår hållning i detta hänseende i icke ringa grad med motionärernas intressen.

Då herr Nyberg säger sig icke riktigt veta om han har fått svar eller icke svar i utskottets skrivning, vill jag framhålla, att i den mån det är fråga om medelsanvisning, bör han hålla sig till moment a) i utskottets hemställan. Under b) besvarar vi motionen i övrigt med att säga att vi anser, att den icke skall till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 88

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Krigsarkivet: Avlöningar*Punkterna 89 och 90*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—105

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 107

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 108

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 109

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 110

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 1 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till motionerna I: 197 och

II: 152 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 111

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 112

Lades till handlingarna.

Punkten 113

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 114***Krigsarkivet: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 119, s. 246—249) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för krigsarkivet, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för krigsarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Krigsarkivet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 405 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Georg Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 104) samt den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.* (II: 153), hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 354 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för krigsarkivet som föranleddes av vad departementschefen föreslagit i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1959;

b) fastställa av utskottet föreslagen avlöningsstat för krigsarkivet, att till-

Krigsarkivet: Avlöningar

lämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Krigsarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 405 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Åkerström, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:104 och II:153, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för krigsarkivet uppföra en förste biblioteksassistenttjänst i Ao 12 i utbyte mot en biblioteksassistenttjänst i Ao 10;

b) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för krigsarkivet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Krigsarkivet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 374 000 kronor.

Efter punktens föredragning anförde:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Under denna punkt är föreslaget inrättande av en tjänst som arkivarie och en biträdestjänst. Vi har i utskottet reserverat oss för avslag på förslaget om dessa tjänster, närmast med den motiveringen att man i dagens ekonomiska situation bör vara restriktiv när det gäller att inrätta nya tjänster. Jag vill, herr talman, framhålla detsamma vad beträffar förslaget under punkt 141 om inrättande av en tjänst som militärpsykolog.

Här är det fråga om små belopp, cirka 50 000 kronor. Det är kanske inte mycket att tala om i denna miljon- och miljarddrullning. Men det är ju de många små beloppen som konstituerar de stora beloppen. Jag vet också att de här föreslagna tjänsterna kan motiveras — man kan över huvud taget motivera allting — men vi reserverar har inte

funnit dem vara så angelägna, att man inte skulle kunna uppskjuta inrättandet av dem.

Herr Hagberg förklarade för en stund sedan när han inledde debatten, att centerpartiet har anslutit sig till herr Åkerström. Jag skulle vilja vända på formuleringen och säga, att herr Åkerström har anslutit sig till centerpartiet. Herr Hagberg var inte nöjd med de här beloppen, men det hade vi strängt taget inte väntat heller. Vår avsikt har inte varit att bryta den tidigare träffade överenskommelsen i försvarsfrågan, men vi anser att de här punkterna inte berörs av den allmänna överenskommelsen.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl. under punkt 114 och, om det tillåtes, också bifall till reservationen av herr Ivar Johansson m. fl. under punkten 141.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag har all förståelse för de besparingssynpunkter som herr Svensson i Stenkyrka här har framfört, men ibland kan faktiskt möjligheterna till besparing bli större om man inte alltför hårt begränsar antalet arbetande krafter.

Till krigsarkivet inkommer handlingar från omkring 350 myndigheter, nämligen alla som hör hemma under fjärde huvudtiteln. Det är alltså ett oerhört stort material som strömmar in. Ledningen för krigsarkivet har upprepade gånger begärt personalförstärkningar men inte fått det annat än i mycket begränsad utsträckning. Inte heller nu får krigsarkivarierna vad han begär, men om Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt bifalles, betyder det att han får dels en mera kvalificerad arbetskraft och dels en kanslist.

Såsom jag nämnde är det ett väldigt material som skall genomgå för att man skall kunna pröva, vad som är av

Militärpsykologiska institutet: Avlöningar

verkligt värde och vad som möjligen kan gallras bort, och jag förmenar att man därför inte får hålla igen alltför hårt i fråga om personal. Det har sagts mig att det vid en sådan ordentlig granskning oftast händer, att man kan gallra bort både 80 och 90 procent av de handlingar som kommer in. Därigenom möjliggörs besparingar icke minst i fråga om utrymme. Utskottets flertal har blivit övertygade om att det i det här fallet kan vara lönande att se till, att krigsarkivet får den arbetskraft som behövs.

Det är framför allt med denna motivering som utskottet har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag på den här punkten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 114:o i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Stenkyrka begärde dock rösträkning,

vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 73 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 115—140

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141**Militärpsykologiska institutet:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 148, s. 287—290) att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen förordad ändring i personalförteckningen för militärpsykologiska institutet, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för militärpsykologiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 381 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 104 av herrar *Georg Carlsson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 153 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. hemställts, såvitt nu vore i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 337 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) på personalförteckningen för militärpsykologiska institutet uppföra ytterligare en tjänst för militärpsykolog i Ae 21;

b) fastställa av utskottet föreslagen avlöningsstat för militärpsykologiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 an-

visa ett förslagsanslag av 381 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Akerström, Svensson* i Stenkyrka och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 104 och II: 153, såvitt nu vore i fråga,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag att på personalförteckningen för militärpsykologiska institutet uppföra ytterligare en tjänst för militärpsykolog i Ae 21;

b) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för militärpsykologiska institutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

c) till Militärpsykologiska institutet: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 358 000 kronor.

Herr talmannen gav i enlighet med de i samband med behandlingen av punkten 114 framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i nu förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid sistnämnda punkt fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 142—163

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164

Lades till handlingarna.

Punkterna 165—176

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177

Lades till handlingarna.

§ 11

Anslag till allmänna läroverken m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om an-

Allmänna läroverken: Avlöningar

slag för budgetåret 1959/60 till allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Allmänna läroverken: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 193, s. 422—456 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1959) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att samrealskolorna i Fagersta samt Blackeberg och Gubbängen, de båda sistnämnda i Stockholm, från och med budgetåret 1959/60 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 204 638 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förhaft en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 105), i vilken hemställts att riksdagen måtte avslå av Kungl. Maj:t i propositionen framlagt förslag om ökning av antalet veckotimmar i matematik i enhetsskolans och realskolans högsta klasser.

Allmänna läroverken: Avlöningar

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 105,

1. besluta, att samrealskolorna i Fagersta samt Blackeberg och Gubbängen, de båda sistnämnda i Stockholm, från och med budgetåret 1959/60 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde, skolande ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasiet vore i sin helhet färdigbildat;

2. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

3. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

4. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 203 738 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Palme, Kaijser, Jansson* i Kalix och *Persson* i Växjö, fröken *Elmén*, herr *Blidfors*, fröken *Karlsson* samt herrar *Lassinantti, Johansson* i Norrköping, *Larsson* i Hedenäset och *Helén*, vilka ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 105,

3. godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

4. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 204 638 000 kronor;

b) av herr *Arvidson*, som ansett att utskottet i nedan angivna delar bort hemställa, att riksdagen måtte, i anled-

ning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 105,

3. godkänna i denna reservation föreslagna avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60;

4. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 204 038 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Det råder som bekant en tilltagande brist på tekniker och naturvetare i vårt land. Den bristen hotar att bli ett allvarligt problem på det sättet att blir den för stor, utgör den ett hinder för ett fortsatt framåtskridande. Den normala vägen till den högre tekniska och naturvetenskapliga utbildningen går just över gymnasiet reallinje, och tillströmningen till denna linje är i dagens läge för liten. Det gäller alltså att öka denna tillströmning, och problemet om hur detta skall ske har varit föremål för ingående överläggningar inom skolöverstyrelsen. Men skall en sådan behövlig breddning av reallinjen kunna komma till stånd, måste den grund som den bygger på, grunden i realskolan och i enhetsskolan, förstärkas. Det gäller då framför allt frågan om matematiken, inom vilket ämne kuggningsprocenten är oroväckande hög och där många elever vållas så stora svårigheter, att de inte reflekterar på att fortsätta på realgymnasiet. Detta är ett förhållande som kammarens ledamöter väl känner till.

För att stärka denna grund har skolöverstyrelsen sökt sig fram så att säga på två olika vägar. Den första gäller åtgärder vilka verkar på längre sikt. Det gäller där en översyn av matematikkursen, och det gäller en översyn av ämnesmetodiken och andra saker. Den andra gäller en utökning av matematikundervisningen med en veckotimme i vissa klasser i realskolan och enhets-

Allmänna läroverken: Avlöningar

skolan. Departementschefen har tagit fasta på detta och föreslår en utökning med en timme under en försöksperiod av tre år. Jag vill gärna fästa kammarens uppmärksamhet vid att både utskottet och reservanterna är överens med departementschefen i det här hänseendet, om jag bortser ifrån herr Arvidson, som yrkar vissa mindre modifierationer. Det är först när vi kommer till frågan om varifrån den här timmen skall tas som meningarna inom utskottet går isär. Utskottet vill ta den ifrån något eller några andra ämnen för att inte behöva utöka det nuvarande limantalet. Vi reservanter som står bakom reservationen nr 1 a) betraktar inte den vägen som framkomlig och realistisk, utan vi följer departementschefens förslag — som i sin tur bygger på skolöverstyrelsens förslag — att under en treårsperiod öka veckotimantalet med en timme.

Utskottet säger emellertid att det skulle innebära ett ökat mått av fysisk och psykisk påfrestning. När man gör detta påstående tänker man tydligen bara på arbetet i skolan, men alla vet — åtminstone alla föräldrar — att elevernas samlade arbetsbörda består både i skolarbete och hemarbete. Eftersom den här timmen skall användas för övningsräkning — det betyder i praktiken att tal som annars skulle ha räknats hemma kommer att räknas i skolan — så kommer hemarbetet att minska i motsvarande grad.

Departementschefen har också med skärpa framhållit, att det under inga förhållanden får bli fråga om att höja undervisningens mål, och han förutsätter att skolöverstyrelsen utfärdar bindande föreskrifter härom. Detta har också starkt understrukits i reservation 1 a), och vi reservanter har sagt att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet bör följa tillämpningen.

Den totala arbetsbördan ökas alltså inte, enligt vårt sätt att se. Tvärtom finns det anledning tro, att den snarare

kommer att minska, ty eleverna får då en lärares hjälp med vad som annars hade blivit en matematikläxa, där föräldrarna — i den mån de kunnat — och barnen tillsammans hade fått slita med uppgifterna på eftermiddagar och kvällar. Om inte problemet hade legat så till, har jag svårt att föreställa mig att Målsmännens riksförbund skulle ha tillstyrkt förslaget, vilket det nu gjort. Inte heller skolläkarföreningen har avstyrkt förslaget. Av 64 remissinstanser har bara 2 avstyrkt.

Utskottet säger vidare att departementschefens förslag skulle ha betydande konsekvenser för vissa skoldistrikt i fråga om skolskjutsarna. Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på den saken, eftersom jag har anledning tro att den frågan kommer upp senare i debatten. Jag vill bara säga att det talet nog är betydligt överdrivet.

Utskottets förslag att skaffa fram ifrågavarande timme genom att minska på något eller några andra ämnen och överlåta till Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen att verkställa åtgärden låter givetvis bra. Ja, jag vill säga att det låter nästan för bra. Jag skulle heller inte ha någonting emot detta, om jag trodde att det var möjligt att gå den vägen. Men den fråga vi ställt oss är denna: Vilket eller vilka ämnen skall i så fall reduceras? Tyska och engelska kan väl knappast komma i fråga. Där är svårigheterna redan nu stora, och kuggningsprocenten är hög. Modersmålet är väl också uteslutet, hoppas jag. Vissa ämnen har bara en timme i veckan och är väl därför också de i stort sett uteslutna. Om jag då ser på timplanerna, förefaller det mig som om endast tre ämnen skulle återstå som möjliga, nämligen kristendom, gymnastik och historia med samhällslära. Jag vill fråga: Är det i dessa ämnen man menar att en reduktion skall ske? Tror man verkligen att Kungl. Maj:t skulle kunna vinna förståelse för en sådan åtgärd? Det tror inte jag. Däremot tror

Allmänna läroverken: Avlöningar

jag att vi, om så sker, skulle få motioner med yrkande att snarast möjligt få en ändring till stånd. Sådant har vi sett exempel på många gånger förr här i riksdagen.

Nu kommer antagligen utskottets talesman att säga, att det är Kungl. Maj:ts sak att avgöra var prutningen skall ske — och det är naturligtvis riktigt. Det är Kungl. Maj:t som på administrativ väg skall ta ståndpunkt till problemet. Jag vill då bara konstatera, att det är tur för utskottet att utskottet slipper hålla i den heta stenen. Men departementschefen slipper sannerligen inte undan. Saken är komplicerad, och den blir inte lättare för att den skall avgöras av Kungl. Maj:t.

Skulle riksdagen nu följa utskottet, så betyder det att Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen ställes inför uppgiften att reducera timplanen för något eller några ämnen. Men då vi vet att en timplan är noggrant avpassad till kurserna i vederbörande ämne, kan man väl inte så där utan vidare skära bort en timme. I så fall måste man väl ändra kursplanerna, åtminstone om det gäller ett läsåmne. Annars blir ju följderna, att elevernas hemarbete ökar — och det har väl ändå inte varit utskottets mening.

Att göra en stor förändring av timplaner och eventuellt också av kursplaner några år innan skolutredningen är färdig med sitt arbete — som bl. a. består i att ta ställning till sådana här frågor — tror jag bara kommer att leda till trassel och förvirring. Men även om det i sak skulle vara möjligt att göra en sådan reduktion, trots de svårigheter jag här berört, så kan man ändå ställa frågan, huruvida det är möjligt rent *tidsmässigt*. Jag tror inte det. Systemet är nämligen avsett att träda i funktion i höst, och vi befinner oss nu i mitten på april. Till i augusti skall i så fall tim- och eventuellt kursplaner omprövas och omkonstrueras, och timplanerna skall fastställas och utsändas till skolornas lokala ledning, som med hän-

syn till dem skall besluta om lärartillsättningarna. Minskat behov av lärare uppkommer i det ämne, där reduktion har skett, och det är en sak som skolledningen inte tidigare har haft anledning tänka på och reflektera över. Detta kommer att medföra oerhört stora svårigheter för rektorer och lärare. Allt detta skall klaras upp på några få månader, och det tror nu inte jag är möjligt. Enligt mitt sätt att se är utskottets förslag därför inte realistiskt, även om det ser bra ut.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den med 1 a) betecknade reservationen av herr Palme m. fl.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Behovet av förstärkning av matematikundervisningen i de klasser det här är tal om är ställt utom varje tvivel, och det har också vitsordats av både utskottet och föregående talare. Enigheten är också fullständig om att detta behov skall fyllas. Hur detta skall ske är ett problem med såvitt jag vet inga okända faktorer men däremot många väl kända. Det borde alltså vara ett så enkelt problem, att det inte ens behöver föras upp som ekvation. Men trots att det inte ens är så svårt som en enkel ekvation tycks det ändå vara besvärligt.

Innan jag går in på mitt ställningstagande i frågan vill jag med några ord stanna vid orsakerna till att vi har kommit i ett läge, där vi kan konstatera, att resultatet av matematikundervisningen snarare tycks ha blivit något sämre än tidigare och i varje fall inte fyller de krav som en vid sektor av vidareutbildningen kräver. Ett av dessa skäl är de stora klasserna. Jag ser att statsrådet Edenman går nu. Jag hoppas att han hörde detta. I stora klasser uppstår lätt en del oro, och även vi riksdagsmän känner ju att det är lättare att göra sig hörd och bli förstådd, om man har lugnt omkring sig. Disciplin-

Allmänna läroverken: Avlöningar

frågan i klassen är också en tidskrävande faktor för läraren. Varje minut eller del av minut som tas från en lektion för disciplinens skull tas direkt från barnen. En reduktion av kursplanen på lågstadiet, som säkerligen är berättigad, har också ägt rum. På låg- och mellanstadiet har en hel rad matematiktimmars liksom även andra timmar fallit bort av olika skäl, t. ex. för att bereda möjlighet till under flera veckor regelbundet återkommande bad- och simlektioner i vissa klasser, radioprogrammets avlyssnande, läkarundersökning etc. En minskning av matematik- eller andra lektioner genom bortfall av timmar måste framför allt på låg- och mellanstadiet med nödvändighet föra med sig att övningsmöjligheterna starkt reduceras. Därmed blir det svårare för barnen att sedermera göra nya landvinningar inom matematiken liksom inom andra ämnen.

Ja, detta var några av orsakerna till den aktuella matematiksituationen. Hur ser jag då på den kortsiktiga hjälp det här är tal om? Vi är från alla synpunkter skyldiga att hjälpa ungdomarna, och den hjälpen kräver pengar från staten och tid och krafter från lärare och naturligtvis även från ungdomar och föräldrar. Själv har jag en bestämd uppfattning härom, som grundar sig på mångårig lärarerfarenhet. En extralektion, använd som en läxtimme, kan ge ett utomordentligt resultat, om barnet i fråga, som behöver en extra undervisning, får en omedelbar hjälp av en tränad pedagog. Det kan hända att barnet annars skulle gå hem och sitta i timtal och försöka lösa de problem, som det saknar förutsättning att kunna lösa. För alla människor men framför allt för barn är det själva lyckandet med ett arbete som så skapar glädje och ökning av självtilliten, att vi inte får bortse från en sådan tillgång. För ett barn, som lösts från svårigheter — vare sig det är sådana som kommer i hem eller skola, matematiska problem eller

andra — är den lyckliga utgången en så positiv faktor, att t. o. m. själva leken blir mera glädjefylld. Det kan kanske tyckas vara ett resonemang vid sidan om debattämnet, men jag har velat nämna detta därför att jag tror, att en matematikstund, om den lyckats väl, ger någonting även för fristunden, och detta motiverar delvis min inställning till dagens fråga. Den utökning det nu gäller med en timme i skolan kommer, som också herr Blidfors sade, med nödvändighet att om den användes enligt Kungl. Maj:ts förslag minska hemarbetet till både barnens och föräldrarnas glädje.

Härtill kan läggas ännu en synpunkt. För många barn finns den utvägen, att deras föräldrar kan bestå betalda extralektioner, medan andra barn inte har denna möjlighet. Denna sociala aspekt på frågan är inte betydelslös. I resonemang i denna fråga har från en del håll sagts: inte en timme mer än som är nödvändigt i skolan! Jag föreställer mig att de som säger så har skolkomplex kvar, och det är synd om dem. Jag tror inte det är antalet timmar i skolan som är det värsta för barnen, utan det är hur de lyckas under dessa timmar. Dessutom föreställer jag mig att även om skolmiljön i många fall är alltför torftig och alltför trång, är det kanske ändå något lättare för barnen att kunna koncentrera sig kring arbetet i skolan än i ett hem, där det förekommer så många distraherande faktorer.

Var skall man då taga den timme, som utskottet menar skall tas från redan befintligt antal veckotimmar? Flera ämnen har kommit i farozonen. Jag skall inte gå närmare in på det. Jag vill bara säga att det är ett vittnesbörd om hur okunnig man är om vad som ligger bakom fastställandet av timplan och kursplan. Detta har föregåtts av mycket arbete och många omprövningar. Man kan inte göra en ändring på ett håll utan att det medför skada på annat håll, i varje fall inte under den

Allmänna läroverken: Avlöningar

korta tid som står till förfogande. När det dessutom är fråga om en övergångstid på tre år, har ingen skada skett. Men däremot har man lyckats åstadkomma någonting, som för många barn och många föräldrar är betydelsefullt. Vi har också anledning att inte bara hoppas utan också tro, att tiden skall utnyttjas bl. a. till att skaffa fram nya läroböcker, som kanske på ett annat sätt än det nuvarande fyller de krav som vi ställer på läroböcker i ämnet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Palme m. fl. vid punkten 1 fogade reservationen.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Hur skall man förklara, att en skolorganisatorisk detaljfråga kommit att tilldra sig allmän uppmärksamhet och delat upp riksdagen i två olika stridande läger — låt vara att intresset för denna debatt inte tycks vara alltför överväldigande?

Regeringen har föreslagit, att matematiken skall förstärkas med sammanlagt två veckotimmar i enhetsskolans och realskolans båda sista klasser och att elevernas hemarbete i motsvarande grad skall minskas. Är nu det någonting att slåss om? Om man kan påvisa, att resultaten av matematikundervisningen i realskolan är exceptionellt dåliga, så är det väl den naturligaste sak i världen att man förstärker denna undervisning. Det kostar visserligen pengar — det är fråga om miljonbelopp — men finansministern har visat sig förstående och välvillig. När herr Sträng har gett med sig, varför skulle då riksdagen bråka?

Det åligger tydligen mig att försöka besvara dessa frågor, eftersom jag som ende motionär har riktat uppmärksamheten på problemet och eftersom jag tagit mig friheten att i min motion yrka avslag på regeringens förslag.

Jag har i motionen givit en motiveering i sex punkter. Av dem är det egentligen bara en, som kommit att tilldra sig något intresse vid frågans behandling,

nämligen den punkt som berör elevernas arbetsbörda. Herr Blidfors har redan betonat, att elevernas arbete inte bara omfattar den schemabundna undervisningen i skolan utan också hemarbetet. Den schemabundna undervisningen i skolan är fastställd, och den är gemensam för alla elever i klassen. Den fastställs av de statliga myndigheterna, och dess omfattning kan alltså göras till föremål för beslut; den kan ökas eller minskas, och statsmakterna har möjlighet och plikt att se till att den begränsas.

Med hemarbetet ligger det till på ett annat sätt. Hemarbetet varierar från ämne till ämne, från lärare till lärare, men främst från elev till elev beroende på elevens begåvningsutrustning, intresse och energi och — inte minst viktigt — hemförhållanden. Det finns inga stipulationer om hur många veckotimmar som skall ägnas åt hemarbetet, och vi har mycket osäkra uppgifter om hur lång tid det omfattar. Det enda vi vet och kan vara säkra på är att de svagaste eleverna har det tyngsta arbetet.

Någon möjlighet för statsmakterna att reglera hemarbetets omfattning finns tydligen inte. Vad man kan göra är att uttala önskemål — och gärna för mig mycket bestämda önskemål — att lärarna skall minska läxornas antal och omfång. Men då man varken vet hur många timmar läxläsningen för närvarande tar eller kan kontrollera den under den följande tiden, lär man inte kunna konstatera om en anbefalld minskning verkligen kommer till stånd.

Man tycks vara överens om att elevernas arbetsbörda för närvarande är för stor. Det gäller inte bara gymnasiet, utan det gäller också realskolans högre klasser, som det nu här är fråga om. Varken skolöverstyrelsen eller regeringen har tänkt sig en ökning av arbetsbördan. Man vill öka den schemabundna arbetstiden och förutsätter att hemarbetet i stället skall minskas.

Majoriteten i statsutskottet betvivlar,

Allmänna läroverken: Avlöningar

att ökningen av antalet skoltimmar kommer att medföra en minskning av hemarbetet. Jag tror detta är en sund skepsis. Någon garanti kan inte lämnas. Hemarbetets omfattning kan inte kontrolleras och alltså inte begränsas genom dekret. Elevernas arbetsbörda regleras genom antalet schemabundna timmar i skolan. Det är vårt instrument för en sådan reglering. Ökar vi antalet skoltimmar bör resultatet bli, att den samlade arbetsbördan också ökar.

De stora skolutredningarna och den skolhygieniska expertisen har varit ense om att antalet skoltimmar per vecka inte får överskrida 36, d. v. s. i genomsnitt sex per dag. Denna siffra har emellertid överskridits. I enhetsskolans och realskolans högre klasser har vi för närvarande 37 veckotimmar, och regeringens förslag innebär en ökning till 38. Detta är ägnat att inge allvarliga betänkligheter. Det är alltså inte utan skäl som utskottet har hesiterat inför ökningen.

På alla områden utom skolans strävar man efter en förkortning av arbetstiden. Ungdomen i pubertetsåldern är mer än de flesta i behov av en sådan förkortning. Reservanterna gör emellertid gällande, att man inte kan dra en sådan parallell mellan skolan och arbetsmarknaden. Detta kan vara riktigt utom just när det gäller att genom lagstiftning skydda människor mot för lång arbetsdag, mot för tung arbetsbörda. Arbetshygieniska synpunkter är lika betydelsefulla på skolans som på yrkesutövningens område.

Inom det svenska skolväsendet pågår för närvarande experiment med femdagarsvecka. I senaste numret av Aktuellt från skolöverstyrelsen inbjuder man skolorna till en sådan försöksverksamhet, och man säger att det är möjligt för skolorna att åstadkomma en fridag i veckan genom att sänka det sammanlagda veckotimantalet i ämnena. Med hänsyn till matematiken har man emellertid föreslagit en höjning av det sam-

lade timantalet. Här har tydligen den högra handen inte vetat vad den vänstra gjort.

Jag erkänner för min del gärna, att det ur många synpunkter är rimligt att man återför skolarbetet från hemmet till den egentliga arbetsplatsen. En sådan åtgärd skulle betyda en rationalisering av arbetet och som fröken Karlsson mycket riktigt påpekat minska behovet av privatlektioner, som endast de välställda har råd till. Jag tror att hela arbetet på skolans reformering går ut på att återföra skolarbetet till den egentliga arbetsplatsen, där man har arbetsledaren till hands. Men går man in på den vägen bör man vara konsekvent. Det är inte bara i matematik som misslyckanden är vanliga. Ämnet tyska befinner sig i ett liknande läge, och också i engelska är underbetygen många. Om man verkligen tror att en ökning av timantalet kan minska hemarbetet och förbättra resultaten, bör man ge eleverna en extra timme i varje fall i de två språk jag nämnde, engelska och tyska. Därmed skulle vi vara uppe i 40 veckotimmar. Men det finns flera ämnen där hemarbetet är betydande — historia, geografi, biologi, fysik, kemi och några till. Tydligen kan man fortsätta att minska elevernas arbetsbörda genom att öka timantalet till både 45 och 50. Det kanske förefaller oss absurt, men jag tycker det illustrerar orimligheten av den nu föreslagna åtgärden.

Men låt oss hålla oss till matematiken! Här krävs onekligen en förbättring av resultaten, om man fasthåller vid de nuvarande kraven, och de tycks i varje fall för skolöverstyrelsen vara sakrosänkta. Men jag frågar mig: Vill man förbättra resultaten av matematikundervisningen, räcker det då med att ersätta en viss del av arbetstiden i hemmet med en lektion per vecka i skolan? För en verklig resultatförbättring skulle väl erfordras, att denna nya skoltimme kom till utöver den tid som nu användes för ämnet. Med andra ord,

Allmänna läroverken: Avlöningar

om syftet skall nås måste arbetsbördan öka. Så har man resonerat i utskottet, och säkerligen har man rätt.

Vi är ense om att matematikundervisningens resultat i realskolan är bedrövliga, vi är ense om att resultaten bör förbättras, men allvarliga invändningar måste resas mot att detta skall åstadkommas genom en utökning av det sammanlagda timantalet och därmed genom en ytterligare ökning av elevernas arbetsbörda. I det avseendet ställer jag mig solidarisk med utskottets majoritet.

Men jag frågar mig: Beror det dåliga resultatet i matematik på ett för litet antal timmar? Jag har i min motion pekat på en rad andra omständigheter, som bidrar till att göra ämnet svårbevärat.

Matematiklärarnas förening firar i år 25-årsjubileum. Det betyder att föreningen kom till året efter den Engbergska reformen, som innebar att timantalet för matematik sänktes. Sedan dess har man bland matematiklärarna grämt sig över den Engbergska åtgärden, men man har på dessa 25 år inte lyckats åstadkomma en lärobok i matematik. Alltjämt har vi när det gäller huvuddelen av ämnet endast exempelsamlingar. Den bristen borde man mycket snabbt kunna häva — det skall inte behöva ta så lång tid att få fram en lärobok, som verkligen hjälper eleverna, så att de slipper gå och fråga mamma och pappa.

Vidare vill jag konstatera, att metodiken i ämnet är bristfällig. Man kan också peka på att kurserna ingalunda är anpassade till de ungas utvecklingstakt och mognadsgrad. Den som i exempelsamlingarna och i realexamensproven vill söka efter kuriösa, verklighetsfrämmande och tillkrånglade uppgifter behöver inte leta förgäves. Som jag i min motion framhållit är många av uppgifterna så formulerade, att de snarare är intelligensprov än prov på färdigheterna i matematik. En lärare sade mig nyligen, att vi skulle behöva en för-

stärkning av modersmålsundervisningen för att kunna träna eleverna i att förstå språket i matematikuppgifterna!

Framför allt har jag emellertid i motionen hänvisat till lärarbristen. I mycket stor utsträckning bestrids matematikundervisningen av lärare som saknar kompetens i ämnet. De har bristfälliga ämneskunskaper, men främst saknar de utbildning i ämnets metodik. Att matematikresultaten blivit sämre än vad de var på 30-talet kan inte bero på timantalet, ty det är oförändrat. Det måste, om inte enbart så dock i mycket stor utsträckning bero på lärarbristen, på detta förhållande att så många matematiklärare inte är kompetenta. Men en ökning av timantalet i matematik skulle öka lärarbristen och därmed motverka sitt syfte. Skolöverstyrelsen har gjort sig underrättad om att lärare i matematik är villiga att påtaga sig övertimmar för att möjliggöra en ökning av timantalet. Det är gott och väl, men med det skulle man bara kunna täcka en del av de timmar som kommer till. Trots denna villighet från matematiklärarnas sida skulle alltså lärarbristen öka, d. v. s. fler inkompetenta lärare skulle få ha hand om matematikundervisningen. Jag kan inte se att man skulle vinna något på en sådan åtgärd.

Till detta har utskottsmajoriteten inte velat ta hänsyn, och däri tycker jag ligger en svaghet. Det är en bättre användning av lärarnas villighet att öka sin arbetsbörda att använda den till att minska lärarbristen i ämnet än att öka antalet matematiktimmar.

Tidpunkten för den nu gjorda framstöten är också ur en annan synvinkel olyckligt vald. Just nu skall de stora årskullarna passera realskolestadiet. Man har sagt att detta skulle vara ett särskilt motiv för att forcera den föreslagna ändringen i timplanen. Det är naturligtvis precis tvärtom: förekomsten av de stora årskullarna gör att revideringen bör uppskjutas. Motiveringen för ökningen av antalet matematiktim-

mar är önskvärdheten av en starkare tillströmning till reallinjen. Vi behöver fler ingenjörer och fler matematiklärare. För närvarande går något över 40 procent av gymnasisterna på reallinjen. Det är i och för sig en hög siffra, men den är inte tillräckligt hög, eftersom så många av eleverna på denna linje undviker den matematiska grenen och i stället väljer den biologiska. Men med de stora årskullarna förändras läget. Om man kan räkna med att procenten förblir densamma — att något över 40 procent av gymnasisterna väljer reallinjen — kommer denna linje att inte relativt men absolut sett få långt fler elever än tidigare. Alla kadrer kommer att fyllas för en kort tid. Det är inte under de närmaste åren som man behöver en förstärkning av matematikundervisningen utan det är först när årskullarna börjar minska som läget blir kritiskt. Jag tror alltså, att hänvisningen till de stora årskullarna är felaktig och att man tvärtom kan åberopa dem som ett skäl mot en utökning av matematikundervisningen.

Nu kan man närma sig skolans problem från två olika håll. Man kan analysera samhällslivets behov av kunskaper hos medborgarna och på grundval därav ge skolarbetet bestämda mål och därmed fixera kurserna. Det är den kunskapsmaterialistiska synpunkten. Den är vanlig speciellt på skolkonservativt håll. Men man kan också ta barnet som utgångspunkt, dess behov av sysselsättningar som aktiviserar det och stimulerar dess personliga utveckling. Denna utgångspunkt behöver ingalunda innebära att man förbiser de nyttiga kunskaperna. Ofta är det just de nyttiga kunskaperna som väcker elevernas intresse — arbetet måste ju te sig meningsfullt för dem. Tar man eleven och hans behov till utgångspunkt och låter skolans huvuduppgift vara att befrämja personlighetsutvecklingen, undgår man frestelsen att uppställa fixa

Allmänna läroverken: Avlöningar
mål och kurser för arbetet. Man undgår examenstänkandet.

Därigenom ökar man, såvitt jag förstår, skolarbetets effektivitet och förbeträder bättre de unga för högre studier och för livet. Om man på traditionellt sätt skulle få hänvisa till de gamla grekerna, kan man säga att de visste att en blivande statsman, en blivande fältherre, en blivande byggmästare, en blivande naturvetenskapsman eller filosof hade behov av musisk fostran, insikt i skaldeverken, musikens lagar, dansens rytmik, den bildande konstens hemligheter. Jag föreställer mig att ämnen som svensk litteratur, teckning och musik kan vara lika viktiga för den blivande ingenjörens livsgärning och yrkeskunnighet som någonsin matematiken. Denna musiska fostran är i våra skolor eftersatt, också när det gäller den nyplanerade enhetsskolan. Måhända skulle en ingående analys av vår timplan ge vid handen, att det inte är matematiken som i första rummet behöver förstärkning utan exempelvis de estetiska ämnena.

Skolöverstyrelsens aktion till matematikens förstärkning, som går mycket längre än regeringsförslaget, har tillkommit — tillåt mig säga det — i sputnikpsykosens tecken, eller låt oss säga under intryck av kapplöpningen mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen om att få fram så många tekniker som möjligt. Vi kan naturligtvis inte ställa oss utanför denna tävlan. Vår framtida materiella standard och därmed själva grundvalen för all reformverksamhet — det har herr Blidfors rätt i — är beroende av att vi har utbildat folk på det tekniska området. Men den uppfattningen, som vi nog alla delar, får inte rubba grundvalen för vårt utbildningsväsen och behöver inte alls påverka grundskolans struktur.

En förskjutning till matematikens förmån måste alltid ske på bekostnad av andra ämnesområden: orienteringen

Allmänna läroverken: Avlöningar

om samhällslivet eller den estetiska fostran eller gymnastiken, den fysiska fostran. Man kan inte göra en sådan förskjutning utan en ingående analys, och den saknas här. Sannolikt vinner man inte heller på denna väg det åsyftade resultatet. För studier på reallinjen erfordras matematikbegåvning. Man får inte matematikbegåvning genom några extra övningstimmar, och ingen skall kunna övertyga mig om att dessa extra timmar kommer att öka tillströmningen till reallinjens matematiska gren.

Tillströmningen till reallinjen är tillräcklig och kommer att vara tillräcklig under de närmaste åren; den är otillräcklig till den matematiska grenen på reallinjen. Skall man gå fram på skolöverstyrelsens väg borde man i första rummet sikta till att förstärka matematikundervisningen i de lägre ringarna på reallinjen, inte rubba grundvalarna för grundskolan.

Herr Blidfors har påpekat, att om riksdagen följer utskottet skulle detta betyda, att regeringen inte får tid att företa den revidering av timplanen som är nödvändig. Frågans avgörande skulle alltså skjutas ett år framåt. Jag tror att därmed ingen skada skulle vara skedd. Problemet är nämligen inte genomtänkt. Både skolöverstyrelsen och regeringen har måst lösa problemet om matematikundervisningens förstärkning genom att tillgripa det sedvanliga Alexanderhugget. Man klarar den gordiska knuten helt enkelt genom att öka timantalet; det är det enklaste. Jag tror man kan gå fram på andra vägar.

I min motion har jag yrkat avslag på regeringens förslag. I min reservation har jag intagit en annan ståndpunkt. Jag har ansett det vara meningslöst att helt gå emot en förstärkning av matematikundervisningen. Jag har på den avgörande punkten anslutit mig till majoritetens synpunkt, att ingen ökning av det sammanlagda timantalet får ske,

men jag har måst acceptera tanken på en ökning av matematikundervisningen. Min huvuduppgift i detta sammanhang har jag ansett vara att söka minska olyckans omfattning. Detta skulle enligt vad som framgår av reservationen på s. 25 i utskottsutlåtandet ske genom att man avstår från att öka timantalet på den fyraåriga linjen, där det redan är sammanlagt 15 veckotimmar under de fyra åren. Man skulle vidare nöja sig med att öka timantalet i den treåriga realskolan med en enda veckotimme, som skulle förläggas till nionde läsåret, dvs. tredje klassen. Det bör påpekas att första klassen redan — utan att det blivit en riksdagsfråga — har fått en timme till skänks.

Genom att begränsa utbildningen på detta sätt vinner man överensstämmelse med enhetsskolans tillkomst. Enhetsskolan har för närvarande $3 + 4 + 4$ timmar i matematik, summa 11 timmar i de tre högsta klasserna. Läger man till en timme i sjunde och en timme i nionde klassen, får man $4 + 4 + 5$, sammanlagt 13 timmar. En förstärkning av matematikundervisningen i den treåriga realskolan, som skall vara parallell med enhetsskolan, kan inte gärna få innebära, att man går utöver denna siffra. $4 + 4 + 5$ timmar också i realskolans högsta klasser är det rimliga. Det betyder att man nöjer sig med en tilläggstimme i nionde klassen.

Jag har i min motion pekat på detta och därmed framhållit att frågan inte är tillräckligt analyserad. Man har helt enkelt inte tagit hänsyn till enhetsskolans intressen i detta sammanhang, och det är en av anledningarna till att jag, herr talman, yrkar bifall till min reservation. Jag räknar inte med att den skall vinna kammarens bevägenhet och inte heller med att den kommer upp i sista omgången, men jag har i reservationen velat peka på en inadvartens, vilket kan vara av betydelse när frågan tas upp på nytt.

Allmänna läroverken: Avlöningar

Jag vill gärna deklarerera att i en omröstning, som jag antar inte kommer att gälla min reservation, kommer jag, churu med viss tvekan, att stödja utskottsmajoriteten.

Fröken *Olsson* (s) instämde häri.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inte något missförstånd skall uppstå vill jag bara säga, att beträffande den kritik herr Arvidson riktat mot läroböcker och en del andra ting i samband med dessa frågor föreligger ingen meningsskiljaktighet oss emellan. Jag delar fullständigt herr Arvidsons kritiska syn på t. ex. läroböckerna.

Herr Arvidson berörde problematiken kring femdagarsveckan. Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak i det sammanhanget, nämligen att departementschefens förslag gäller de tre närmaste åren, och det är väl knappast aktuellt med en femdagarsvecka i skolan för denna tidsperiod. Nu pågår endast en försöksverksamhet med femdagarsvecka i vissa distrikt.

Beträffande rekryteringen till realgymnasiet talade herr Arvidson om 40 procent av de växande årskullarna. Jag vill fästa herr Arvidsons uppmärksamhet på — vilket också framskymtade i slutet av hans anförande — att det inte är det samlade realgymnasiet som är helt relevant i detta sammanhang utan den s. k. matematiska grenen, och den har sannnerligen inte några 40 procent. Den hade inte mer än 14 procent 1957. Det är från den grenen de tekniska högskolorna rekryterar sina studenter. Dessa högskolor tar emot ungefär 1 000 studenter. Från den matematiska grenen examinerades samma år ungefär 1 050 elever, däribland 100 flickor. Det betyder att de tekniska högskolorna praktiskt taget skulle kunna ta allesammans. Det skulle alltså inte finnas någon större marginal över av dessa studenter för den lärarutbildning i matematik

vid de matematiskt-naturvetenskapliga fakulteterna, som jag är överens med herr Arvidson om att vi så väl behöver.

Herr **NILSSON** i Göingegården (h):

Herr talman! I likhet med herr Arvidson är även jag förvånad över att denna detalj tilldragit sig så stor uppmärksamhet såväl i utskottet som här i kammaren. Men detta är väl en liten kugge i det stora maskineriet i näringslivet, vilket är anledningen till att så många har velat säga sin mening om detta.

Statsutskottets majoritet är ense med ecklesiastikministern om behovet av en förstärkning av matematikundervisningen. Vi liksom Kungl. Maj:t ser allvarligt på det problem med den stora kuggningsprocenten i matematik, som har redovisats vid våra läroanstalter, och vi respekterar också näringslivets krav på ett bättre underlag beträffande ämnet matematik i våra skolor framför allt för de elever, som skall gå vidare på den tekniska banan.

Vi har därför också från majoritetens sida gått med på en ökning på schemat för ämnet matematik. Men vi vill inte vara med om att öka arbetstidens längd eller antalet veckotimmar för eleverna. Redan under den Baggeska skolutredningen i början på 40-talet sade man mycket bestämt ifrån, att antalet veckotimmar under inga omständigheter finge ökas utöver 36. Dåvarande skolöverläkaren ansåg för sin del, att 35 timmar borde vara det högsta antalet skoltimmar. Skolutredningen stannade dock den gången för 36 timmar, och den efterföljande skolkommissionen höll även på samma timantal. Sedan dess har skett en ökning till 37 timmar, och nu gäller det enligt Kungl. Maj:ts förslag att öka ut tiden ytterligare till 38 timmar. Detta har vi i utskottsmajoriteten ansett vara fel.

Jag tror också att alla de lärare, som här visserligen biträder reservationslin-

Allmänna läroverken: Avlöningar

jen och förordar en förlängning av arbetsdagen för barnen i skolan, i verkligheten är på det klara med att skoldagens sista timmar inte har samma värde och inte blir så effektiva, eftersom barnen givetvis då är trötta, vilket för övrigt i annat sammanhang under årens lopp framhållits av lärare i denna kammare.

Det kan heller inte vara riktigt, som sagts här tidigare, att öka arbetstiden för barnen, samtidigt som man ute i näringslivet för äldre människor strävar efter och är beredd att minska arbetstiden, framför allt i form av femdagarsvecka. Jag vet av erfarenhet från landsorten, att det är en oerhört lång arbetsdag för många skolbarn i realskolor och även i enhetsskolor. De barn, som bor i avlägsna bygder, får mycket tidigt ge sig i väg till realskolan i tätorten. Mången gång får de resa hemifrån vid 6- eller halv 7-tiden, och de kommer kanske hem först vid 16- eller 17-tiden. För barn i dessa åldrar är det en mycket lång arbetsdag.

Som herr Arvidson nämnde undersöker man försöksvis i några skoldistrikt möjligheten att införa femdagarsvecka även för skolbarnen. Jag förstår sannerligen inte hur man skall kunna lösa ekvationen att utöka antalet timmar samtidigt som man vill minska antalet arbetsdagar.

Man har sagt, att förslaget inte innebär någon utökning av själva arbetet för skolbarnen, eftersom man minskar på hemarbetet. Jag hör till dem som absolut tror att det är en utopi att föreställa sig något sådant. Det beror utan tvekan på den lärare som har hand om undervisningen. Är han så beskaffad — om jag får lov att använda det uttrycket — att han gärna vill lägga på barnen ytterligare hemarbete eller hemarbete över huvud taget, så finns det väl knappast något ämne där det går så lätt att göra det som i matematik. Därför tror jag inte på den vackra tanken att denna extra timme skulle avlasta hem-

arbetet. Om man spinner vidare på den tråden — herr Arvidson var för övrigt också inne på det — skulle man även beträffande andra ämnen helt drastiskt kunna lägga på ytterligare ett par, tre timmar i skolan och lasta av allt hemarbete. Man kunde också gå lagstiftningsvägen och förbjuda allt hemarbete. Men jag tror inte att sådana åtgärder på något sätt löser detta problem. Ambitionen hos barnen själva liksom också föräldraambitionen kommer säkert att hindra det. Föräldrarna vill i hemmet se till vad barnen gör och hur långt de hunnit och även hjälpa dem. Att man genom denna utökning av timantalet skulle minska hemarbetet tror jag alltså inte på.

Det är nog inte bara för barnen som detta förslag medför vissa bekymmer. De skolmyndigheter, i synnerhet ute på landsbygden, som skall försöka få det mången gång oerhört besvärliga pusslet med skolskjutsarna att gå ihop, blir säkerligen inte glada åt att man nu vill införa ytterligare en timme för vissa klasser. Frånsett de i många fall betydande kostnader, som följer i form av extraskjutsar, kommer alldeles säkert på otaliga platser ute i landsorten som ett brev på posten införandet av denna extratimme att medföra svårigheter när det gäller att få pusslet att gå ihop. Jag föreställer mig att statsrådet, som nu är inne i första kammaren, tycker att detta är en liten bagatell i sammanhanget, men måhända har han, vilket inte är så egendomligt, inte själv varit med om att ute på landsbygden försöka klara detta numera både besvärliga och dyrbara krångel med skolskjutsarna.

Utskottets och framför allt en enhällig andra avdelnings ledamöter är väl medvetna om — jag tvekar inte att säga det — den mycket stora svårighet, som anmäler sig då man på schemat skall söka bereda plats för en timme mera genom att ta denna från något annat ämne. Utskottet går för sin del med hänsyn till behovet med på denna utök-

Allmänna läroverken: Avlöningar

ning av antalet matematiktimmarna men anser att den bör ske inom ramen för nuvarande schema. Då är givetvis det verkligt stora krusket från vilket annat ämne timmen skall tas. När vi väger emot varandra de båda alternativen att antingen öka arbetsdagens längd för eleverna eller — i den mån vi anser det nödvändigt med en utökning — krympa något annat ämne i motsvarande grad, nödgas vi gå på det sistnämnda. Det bör även kunna gå att, åtminstone på försök, krympa timantalet för låt oss säga ett övningsämne. Kungl. Maj:ts förslag om en ökning av timantalet i matematik avser ju också ett försök.

Reservanterna hävdar, att det är omöjligt att få till stånd någon enighet om vilket ämne man skall ta timmen från. Det är jag medveten om. Alla lärarkategorier säger: »Kom inte och ingrip på vårt område! Detta timantal måste vi ha för att över huvud taget kunna föra fram våra elever till något så när goda resultat.» På ett tidigt stadium var avdelningen inne på att exempelvis föreslå, att man skulle ta denna timme från gymnastiken. Jag skulle för min del kunna tänka mig, att man i de högsta ringarna minskade gymnastiken, men å andra sidan måste det sägas vara oklokt att investera stora pengar i gymnastiksalar och samtidigt minska ned möjligheten till övning i gymnastik. Därför stannade avdelningen — liksom också utskottsmajoriteten — för att icke hänvisa till en sådan utväg. Vi vet, att man i ett stort antal skoldistrikt här i landet inte har tillgång till gymnastiksalar, och i den mån man där kan samordna timmarna för lek och idrott på något annat sätt, som ger utrymme för en minskning av timantalet, bör skolöverstyrelsen säkerligen kunna ge förslag härvidlag, så att det kan organiseras praktiskt.

Beträffande ett område vill jag poängtera, att där inte bör ske någon minskning, nämligen i fråga om kristendomsämnet. Dess timantal har ju tidigare be-

skurits, och riksdagen har så sent som i fjol sagt ifrån, att man inte får nagga undervisningen däri ytterligare i kanten. Enligt utskottsmajoritetens mening bör det däremot vara möjligt för skolöverstyrelsen att exempelvis föreslå, att man tar en halvtimme från teckningen och en halvtimme från något annat övningsämne.

Herr Blidfors menade för sin del, att de enda ämnen som man kunde tänka sig att krympa var just kristendoms-kunskap, historia med samhällslära och gymnastik. Jag har redovisat min mening om gymnastiken och kristendoms-kunskapen, och då återstår historia med samhällslära. Jag tycker dock inte, att vi härvidlag skall gå med pekpinnen. Skolöverstyrelsen bör få komma med förslag och Kungl. Maj:t sedan fastställa var man skall ta timmen.

Fröken Karlsson var inne på att orsakerna till de sämre matematikresultaten i första hand var att söka i för stora klasser. Jag vill mycket gärna ge fröken Karlsson rätt i detta, men det är nog inte den enda anledningen. Herr Arvidson berörde exempelvis det faktum, att en stor mängd av icke kvalificerade lärare undervisar i matematik. Detta är nog en minst lika viktig orsak. Därtill kommer också den brist på lokaler, som kanske i några fall medför en dubblering av lästiden med eftermiddagsläsning. Sådant kan inte heller vara så lyckligt.

Jag vill också säga ett par ord om en detalj, som ingen av reservanterna tidigare har rört vid, och det är kanske inte så underligt. Statsutskottsmajoritetens förslag innebär en prutning av kostnaderna med i runt tal 1 450 000 kronor, och detta är med tanke på statens oerhört magra kassa en fördel, som man vid dagens votering inte helt bör förbise, även om detta förhållande, då det är fråga om en viktig sak, inte får överbetonas.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att det måhända är nödvändigt att

Allmänna läroverken: Avlöningar

man från skolöverstyrelsens sida företar en kursrevision över lag. Tiden har sprungit i väg, och det ställes nu helt andra krav än tidigare på medborgarna i vårt samhälle, inte minst på de elever som träder ut i näringslivet. Jag föreställer mig att det alldeles säkert finns vissa möjligheter att göra en revision, varigenom schemat lättare skulle kunna läggas till rätta för de elever, som på ett tidigt stadium har valt en bestämd bana.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till statsutskottets hemställan, som innebär att man går med på Kungl. Maj:ts förslag om utökning av antalet matematiktimmor men lägger i skolöverstyrelsens hand att inom kursplanens nuvarande ram komma med ett förslag att sedan fastställas av Kungl. Maj:t.

Fröken KARLSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården säger att jag uteslutande pekat på de stora klasserna såsom en orsak till det klena resultatet av matematikundervisningen och att jag därför rekommenderat att man skulle minska klasserna. Tvärtom, detta var bara ett enda av de många skäl som jag anförde, men ett mycket viktigt sådant.

Jag begärde emellertid nu närmast ordet för en replik i anledning av att herr Nilsson underströk att vi väl alla, inte minst de lärare som här står såsom reservanter, har den erfarenheten, att den sista lektionen på dagen inte ger något gott resultat. Men det har aldrig, herr Nilsson, varit meningen att den extra matematiktimmen nödvändigtvis alltid skulle läggas allra sist på dagen. Schematekniskt vore det mycket enkelt att lösa frågan på det sättet, men det vore oklokt både med hänsyn till lärarna och eleverna och över huvud taget till sammansättningen av schemat. Det går nog att lösa det schematekniska problemet, att lägga denna extra matematiktimme på en lämplig tid.

Vidare säger herr Nilsson, att man aldrig kommer ifrån att det finns lärare som ger många hemuppgifter och detta kanske särskilt i matematik. Det kan naturligtvis finnas sådana lärare, men jag tror inte att det är fråga om något större antal. För övrigt är detta en omständighet, som ju talar för reservanternas önskemål att så mycket träning som möjligt förlägges till skoldagen, så att hemuppgifterna går lättare att lösa.

Herr Nilsson medger, att det vore oklokt att ta någon timme från gymnastiken och även från kristendom och historia med samhällslära, något som jag absolut håller med honom om. Men varför har man inte från utskottsmajoritetens sida, om man velat krympa ett annat ämne, hjälpt till med att finna något sådant ämne, där det kunde vara rimligt att ta bort någon timme? Jo, helt enkelt därför att ingen i själva verket är beredd att göra en krympning av något ämne i varje fall inte utan en noggrann prövning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen av herr Palme m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Karlsson säger att den extra matematiktimmen är en sak som bör gå att klara den schematekniska vägen. Men denna extra timme måste väl under alla omständigheter medföra en ökning av det totala antalet timmar, och om det sedan är fråga om matematik eller något annat ämne, så blir det en extra timme under en tid på dagen, då eleverna är trötta och arbets effektiviteten inte lika stor som tidigare.

För övrigt borde det väl, om alltså denna sak skulle schematekniskt vara ganska lätt att ordna, även vara möjligt att schematekniskt lösa frågan om att lägga in en extra matematiktimme inom den nuvarande arbetsdagens ram.

Fru SJÖQVIST (h):

Herr talman! Det finns en synpunkt

Allmänna läroverken: Avlöningar

på denna fråga om en extra matematik-timme, som ännu inte kommit fram i debatten och som jag med några ord tänkte beröra.

Här har talats om att den extra matematiktimmen skulle betyda en alltför stor psykisk och fysisk påfrestning för eleverna. De elever, som det är fråga om, går i realskolans och enhetsskolans avslutningsklasser, och det gäller inte en extra läxtimme, utan en timme för övningsräkning, som alltså eleverna skulle få utnyttja i skolan under lärarens ledning. Jag vill då ställa frågan: Hur kan det vara möjligt, att en obligatorisk timme blir så påfrestande för eleverna, när dessa själva frivilligt — såsom ofta händer — ber sina lärare om extra timmar inför slutprovningarna?

Jag kan inte tala med erfarenhet som matematiklärare, eftersom jag nästan uteslutande sysslat med språkundervisning i realskola men jag vet, att eleverna särskilt i sista klassen i realskolan är enbart tacksamma för extra undervisning av sina lärare särskilt i skrivämnen, dit alltså även matematiken räknas.

Jag erkänner, att det här visserligen blir skrivningshetsen, som driver på eleverna, men ännu så länge har vi några realskolor kvar, och jag förmodar, att de inte kommer att vara nedlagda inom den tidsram det här är fråga om.

Orkar realskoleeleverna med den extra timmen, torde det vara ganska uteslutet, att våra enhetsskoleelever skulle vara psykiskt eller fysiskt svagare, i all synnerhet som de slipper examenshetsen. Emellertid torde även för deras räkning behovet av en god grund för fortsatta studier vid gymnasiet vara detsamma som för realskoleeleverna.

Herr talman! Jag ber att med varmt hjärta få yrka bifall till den vid punkten 1 fogade reservationen 1 a.

Herr förste vice talmannen tog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Om det förlåtes mig kan jag inte uraktlåta att inledningsvis fästa uppmärksamheten vid en, som det synes mig, något underlig passus i det föreliggande utskottsutlåtandet. I statsutskottets uttalande på s. 13 börjar fjärde stycket med följande mening: »Utskottet är ense med departementschefen därom att åtgärder böra på sätt departementschefen angivit vidtagas för att förstärka matematikundervisningen...»

Efter det att utskottet — som här har citerats — har sagt sig vara ense med departementschefen om att åtgärder bör vidtagas *på sätt* som föreslagits, söker sig utskottet ändock fram till ett ställningstagande som innebär ett förslag om att matematikundervisningen bör förstärkas på ett annat sätt. Ja, inte nog därmed. När det sedan blev fråga om att närmare precisera på vilket sätt denna förstärkning skulle ske och från vilket ämne den extra matematiktimmen skulle tas, fick vi i utskottet bevittna, att enighet härvidlag ej kunde åstadkommas. Svaret på denna fråga blev alltså ett »jaså».

Det synes mig som om det här föreligger en något underlig och oklar skrivning, något som ger mig anledning att fråga, om det inte skulle vara lämpligt att vi från utskottsmajoritetens sida finge besked om från vilket ämne den anser att den extra matematiktimmen skall tas.

Efter denna mera parentetiska anmärkning anhåller jag om att få anlägga några praktiska synpunkter på den föreliggande frågan. Jag utgår därvid från det förhållandet, att de flesta av oss är eniga om att en förstärkning av matematikundervisningen är behövlig. Jag måste, herr talman, bekänna, att min första reaktion, när jag konfronterades med denna fråga, inrymde viss tveksamhet. Jag kunde inte undgå att fråga mig om inte förslaget realiserande skulle medföra alltför besvärliga

Allmänna läroverken: Avlöningar

konsekvenser för skolskjutsdistrikt och landsbygdsdistrikt. Då jag emellertid samtidigt kände mig övertygad om att förslagets syftemål, en förstärkning av matematikundervisningen, var angeläget, fann jag det riktigt att undersöka om, och i så fall, i vilken utsträckning besvärliga konsekvenser skulle förorsakas de enskilda skoldistrikten. Till sammans med rektor och studierektor i det enhetsskoledistrikt jag tillhör — landets nordligaste — undersökte jag vilka konsekvenser det föreliggande förslaget skulle medföra för vårt distrikts vidkommande. Resultatet av denna undersökning blev, att vi kunde inrymma de extra matematiktimmarna på s. k. håltimmar, som eleverna redan har. Den extra matematiktimmen kunde med andra ord inrymmas på skolschemat, utan att elevernas skolvistelse undergick någon reell förlängning och utan att några ytterligare skolskjutsproblem uppstod.

Jag vill framhålla att detta förhållande i mitt skoldistrikt inte är något unikt. Jag har tillåtit mig att undersöka om detta förhållande i mitt skoldistrikt motsvaras av likartade inom andra skoldistrikt. Jag har undersökt förhållandena i tvenne län, nämligen Västmanlands län och Norrbottens län. Västmanlands län har jag valt, eftersom detta län intar en ledande position i fråga om enhetsskolans utbyggnad. Norrbottens län har jag valt, inte i första hand för att jag själv är norrbottning, utan därför att om avståndssvårigheter någonstans skulle yppa sig, borde detta framför allt ske i Norrbottens län. Jag kan redovisa att i Västmanlands län har 25 av 29 klassavdelningar av klasserna 8, 9 a och 9 g minst en håltimme per vecka. I Norrbottens län har inte mindre än 37 av totalt 38 sådana klassavdelningar minst en håltimme per vecka.

Det bör kanske något närmare förklaras, hur det kan komma sig att en extra matematiktimme kan inrymmas på flertalet skolscheman utan att förden-

skull elevernas skolvistelse behöver förlängas.. Av olika orsaker — främst den begränsade tillgången på olika specialsalar — uppstår s. k. håltimmar, då eleverna inte kan meddelas någon som helst undervisning. Att utnyttja sådana timmar för en övningstimme i matematik framstår i varje fall för mig såsom ur många synpunkter angeläget.

Även om jag vid mina undersökningar kommit fram till att svårigheterna att praktiskt ordna den föreslagna förstärkningen av matematikundervisningen i skolskjutsdistrikten ingalunda är så stora som man kunde föreställa sig, vill jag inte blunda för att svårigheter kan uppstå i vissa distrikt. Det synes mig dock kunna ifrågasättas om denna eventualitet skall föranleda den reaktionen, att vi förkastar vad alla är eniga om, en förstärkt matematikundervisning. Det riktiga synes mig i stället vara att tillgodose det angelägna behovet men samtidigt även tillse att i den mån negativa verkningar kan uppkomma desamma blir undanröjda. Ifall i ett skolskjutsdistrikt särskilda svårigheter skulle yppa sig är det angeläget att de blir undanröjda. I reservationen har vi understrukit angelägenheten av att redan befintliga möjligheter härtill effektivt utnyttjas.

Det kan, herr talman, på allvar ifrågasättas om ej ett beslut i enlighet med utskottsmajoritetens förslag innebär att ingenting händer. Låt mig i all korthet — jag kan anknyta till vad fröken Karlsson tidigare sade — fästa uppmärksamheten vid vilken part som skulle bli lidande, om en förstärkning av matematikundervisningen ej kommer till stånd. Det behöver väl inte råda någon tvekan om att detta framför allt skulle drabba de elever, vilkas föräldrar själva ej fått den skolunderbyggnad som gör det möjligt för dem att hjälpa sina barn med hemuppgifterna och ej heller har ekonomiska förutsättningar att bekosta privatlektioner.

Den föreslagna extra matematiktim-

Allmänna läroverken: Avlöningar

men har på ett otvetydigt sätt förutsatts bli en övningstimme. Det förutsattes att skolöverstyrelsen skall utfärda bindande föreskrifter härvidlag. De berörda lärarnas organisation har lovat medverka till att denna förutsättning respekteras. Ändock tillåter sig förslaget motståndare — det har redan skett här i dag — att sätta i tvivelsmål om ej resultatet kommer att bli höjda fordringar och en oförändrad summa hemuppgifter. Jag har ingen anledning eller fullmakt att här uppträda som en böneman för vare sig Kungl. Maj:t, skolöverstyrelsen eller den berörda lärarorganisationen. Jag kan dock ej uraktlåta att citera några ord ur Tidning för Sveriges läroverk. I nr 12 av densamma står bland annat följande att läsa: »Statsutskottets ställningstagande visar en beklaglig och fullkomligt obefogad misstro mot skolmyndigheternas förmåga att effektivt övervaka tillämpningen av sina egna föreskrifter och mot lärarnas goda vilja att följa dessa.»

Vi brukar väl alla fordra respekt för de organisationer vi tillhör och de uttalanden och åtaganden som våra organisationer gör. Det synes mig därför diskutabelt om riksdagens ställningstagande i denna fråga bör få motiveras med obevisade misstankar gentemot en yrkeskår. Det kan ifrågasättas om detta är lämpligt, då vi är väl medvetna om att vår strävan bör gå ut på ett allt intimare samarbete mellan hem, skola och samhälleliga organ.

Herr talman! Utifrån bl. a. dessa synpunkter har jag anslutit mig till den reservation, nr 1 a), som är fogad vid utskottets utlåtande. Jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag vill erinra mig att det var nio år sedan jag stod i denna talarstol, en vårdag, då jag hade äran att som särskilda utskottets talesman plädера för den kompromiss i skolfrågan som hade träffats på utskottsplanet.

Då sedermera denna fråga har blivit så teknisk och en riktig bedömning så beroende av kontakt med det praktiska skolarbetet, har det inte för mig som lekman på området varit möjligt att följa diskussionen. Jag har inte velat besvara kammaren med några inlägg i frågan, ty jag har känt att jag inte behärskar alla de detaljer, som har gjort sig påmint under de år försöksverksamheten pågått.

Vi upplever ju fortfarande efterdyningarna av 1950 års enhälliga beslut. Det var alldeles klart att man inte kunde förverkliga den stora tanke, om vilken vi i skolkommissionen och skolutskottet var eniga, utan att det skulle uppstå en hel rad övergångssvårigheter.

Bristen på lärare bidrog ju till att skärpa de här svårigheterna, liksom svårigheten att bygga skollokaler i tillräcklig omfattning. Det är emellertid min förhoppning att vi i framtiden skall kunna föra det här verket vidare enligt de allmänna grundsatser, om vilka vi var eniga år 1950.

Men just därför att jag har ett förflutet i den här frågan har det varit mig angeläget att delta i denna debatt. Jag kom nämligen att i en särskild sektion inom skolkommissionen syssla med de här spörsmålen. Eftersom skolkommissionens betänkande väl får anses höra till de — om herr Arvidson och kammarens övriga ledamöter tillåter uttrycket — kanoniska skrifterna på det här området, skall jag ta mig friheten att citera ett avsnitt ur kapitlet om den skolpsykologiska och pedagogiska verksamheten. Jag har själv medverkat till detta, eftersom jag var ordförande i den underkommitté som hade att utarbeta denna del av det stora betänkandet. Jag har inte själv hållit i pennan — det var en mycket framstående göteborgspedagog och psykolog, rektor Rickard Lindahl, som gjorde det. Jag har emellertid gått igenom hela detta kapitel, och jag förutsätter att också herr Arvidson har läst det, eftersom han var

Allmänna läroverken: Avlöningar

skolkommissionens huvudsekreterare. Det som där står har att göra med den viktiga frågan om hur man skall förfara med de ungdomar som visar god begåvning och god fattningsförmåga men som ändå har besvärligt att klara sig i skolan. Jag tillåter mig, herr talman, att återge ett eller ett par stycken som har betydelse för den diskussion vi för här i dag.

»Till den grupp av elever, som visar påfallande oöverensstämmelser mellan kunskaper och testad intelligens, får man räkna många undervisningshämjade elever, vilkas intellektuella kapacitet är utan vank och lyte, men som lider av andra konstitutionella svagheter. Mycket ofta har man t. ex. att göra med asteniska, energifattiga barn, som har svårt att snabbt mobilisera sina kunskaper och sin begåvning på ett skolmässigt sätt. På grund av de ständiga misslyckandena förvärras en medfödd ogenägenhet att samla sig till läxläsningens anspänning, vilket i sin tur medför nya komplikationer, i form av leda vid skolan, skolk, konflikter i hemmet och dylikt.» Kommissionen fortsätter: »Vid andra tillfällen försämras prestationerna i skolan av en bristande balans i beteendet eller en depressiv läggning, vilka inte så sällan är konstitutionellt betingade. Påfallande ofta försämrar dylika egenskaper i känslighet och viljeliv skolarbetet i realskolan och gymnasiet, eftersom dessa skolformer ställer så stora krav inte endast på begåvningen utan på psykisk verksamhet över huvud. Men även i folkskolan är förhållandet enahanda, fastän där genomförda differentieringar i någon utsträckning gjort skolarbetet mindre betungande för många av de nämnda eleverna.»

Och så kommer jag till det korta stycke som handlar om vad vi här talar om, nämligen matematiken. På sidan 453 i betänkandet heter det: »I enskilda fall i *matematik* har man kunnat konstatera långt upp i skolan kvardrö-

jande räknesevärdigheter, beroende på att grundläggande elementära delar av aritmetiken inte blivit inlärd och att bristen därefter undgått upptäckt. Exempel på sådana utom-intellektuella hinder för normalt kunskapsförvärv finns även i andra ämnen.»

Men nu, herr talman, är det ju matematik vi talar om. Jag vill här som min mening säga, att det som här har föreslagits av en sällsynt enig sakkunskap på detta område — framför allt av skolöverstyrelsen — och som har föreslagits av departementschefen beträffande matematiken är riktigt och oundgängligen nödvändigt. I matematiken kanske mer än i något annat ämne är det nämligen nödvändigt att börja med grunderna och sedan fortsätta utan något överhoppande av mellanliggande led. Här har gjorts många misslyckanden — jag erinrar mig sådana från min egen skoltid, som nu ligger ganska långt tillbaka, och det har här i debatten redogjorts också för nyare erfarenheter.

Detta visar att av olika skäl, som delvis är redovisade i det stycke jag här läste upp, en lucka har uppstått för eleverna. De måste ändå fortsätta med sina kursplaner, och därför händer det att de måste mera mekaniskt inlära allt svårare saker såsom lösandet av ekvationer, geometri m. m., vilket för många elever tyvärr blir ett ganska meningslöst utantillärande, eftersom de saknar de grundläggande kunskaperna.

Min ärade vän herr Arvidson är ju inte matematiker utan litteraturhistoriker — han är, om jag inte minns fel, en av våra allra främsta Thorildforskare. Herr Arvidson bör då erinra sig den bekanta strid som uppstod mellan Thorild och Kellgren, där bland annat ett sällskap för det sunda förnuftet var inblandat. Om jag inte minns fel var det just detta sällskap som hade såsom väsentlig grundsats dogmen att två gånger två är fyra. Det är inte bara inom matematiken som man har nytta

Allmänna läroverken: Avlöningar

av tillämpningen av denna viktiga regel — det är en av de grundläggande kunskaperna över huvud taget, och på den får man sedan bygga alltmåra komplicerade sammanhang.

Jag kommer att mycket bestämt tillråda kammaren att gå med på det förslag som Kungl. Maj:t har framlagt för riksdagen, fastän jag är fullt medveten om att de just nu fruktansvärda budgetsvårigheterna manar oss till en alldeles särskild återhållsamhet. Men det är ju så, herr talman, att när vi argumenterar här i kammaren, tycker vi litet var att det är lätt att lägga sparsamhetssynpunkter på de frågor som inte särskilt intresserar oss, medan vi i de frågor, som ligger oss varmt om hjärtat, gärna vill vara med om högre anslag.

Men vad innebär i själva verket det högre anslag som herr Palme och övriga reservanter i detta fall har föreslagit? Jo, det innebär en investering i vår ungdoms utbildning på ett ytterligt viktigt och centralt område, som har den allra största betydelse för vårt lands framtid och för våra möjligheter att hävda oss i den internationella konkurrensen, vilken ju blir allt hårdare inför den nya industriella revolution som vi redan upplever och som vi ytterligare kommer att uppleva, där teknikerna spelar en ännu större roll än nu och där behovet av tekniker är särskilt stort. Detta är förvisso inte enbart en svensk, det är i högsta grad en internationell fråga. Den har betydelse både för stormakterna och för de mindre länderna. Eftersom vi vet att den handelspolitiska konkurrensen kommer att bli ytterligt besvärlig, är det nödvändigt att vi gör någonting *nu* i detta avseende, att vi inte skjuter upp ett avgörande och att vi inte betraktar budgetläget som ett skalkeskjul för en strävan att inte göra någonting alls utan bara försöka få till stånd ett uppskov.

Utskottet har här talat om vikten av att inte förlänga ungdomens arbetstid,

och det är synpunkter som jag själv är mycket känslig för, men jag undrar om inte de ärade förespråkarna för utskottsmajoriteten har stirrat sig blinda på siffrorna för ungdomarnas arbetsvecka på samma sätt som man räknar när det gäller löntagare i förvärvslivet. Såsom flera talare här har påpekat kan inte omfattningen av skolarbetet redovisas bara genom angivande av antalet lektioner, utan därtill kommer också hemarbetet, om vilket min vän herr Arvidson säger att det är mycket skiftande. Jag tror emellertid i likhet med min kollega från skolkommissionen herr Nilsson i Göingegården, att det blir ganska svårt att så reducera hemarbetet, att det allra mesta läggs på skolan. Jag tror detta är en utopi, och jag tror i likhet med herr Nilsson att det inte är möjligt att inom överskådlig tid realisera detta mål.

Jag skulle här vilja till utskottet ställa en fråga, vilken redan tidigare har framställts från denna plats: Vad föreslår utskottet i stället? Vilka ämnen på timplanen vill utskottet minska på?

I den pressdebatt som har förts i den här frågan har man särskilt yrkat på att i första hand gymnastiken och i andra hand teckningen skulle inskränkas. Det senare skall jag inte alls gå in på, eftersom teckningen redan har ett så litet antal timmar — jag vill minnas att det bara är en timme i veckan — att det knappast går att reducera undervisningen. Gymnastiken har otvivelaktigt flera timmar. Jag vill erinra om att jag för flera år sedan tillsammans med några andra läkare framlade en motion, som väckte rätt stort rabalder, där vi kritiserade mycket i gymnastikundervisningen. Sedermera har jag erfaren, att den moderna gymnastikundervisningen inte är samma krävande och tröttnande undervisning som vi hade på den tiden jag gick i skolan. Jag gick i skolan borta vid det nu ombyggda Hötorget, och man hade då att på en knapp timmes frukostrast springa bort

Allmänna läroverken: Avlöningar

till gymnastiska centralinstitutet och slita med denna relik från Götiska förbundets dagar som heter den lingska gymnastiken och var en sannskyldig plåga för ungdomar och om vilken jag uppriktigt sagt inte vet, om den gjorde någon nytta. Nu heter emellertid ämnet inte gymnastik, utan gymnastik med lek och idrott — idrottsintresset är ju starkt utbrett bland ungdomarna i dag. Det är meningen att gymnastiken skall vara en rekreation för eleverna, inte en börda för dem.

Till detta kommer ytterligare en synpunkt som jag inte kan underlåta att anföra, fastän jag alltid brukar säga att skolan inte är till för lärarnas skull, utan att skolan är till för ungdomens skull, nämligen att gymnastiklärarna i stor utsträckning är timavlönade. En minskning av deras undervisningsskyldighet skulle gå ut över ett antal personer, som därmed kanske skulle bli arbetslösa. Det är en synpunkt, som jag inte tror framförts förut i debatten men som jag tycker att man i hederlighetens intresse inte alldeles kan bortse från i detta sammanhang, då vi i denna kammare så mycket diskuterar samsättningsproblemen.

Och så ett ord, herr talman, om de skolhygieniska synpunkterna, som herr Arvidson fäst så stort avseende vid. Jag är fullt medveten om att flera av mina värderade vänner bland skolhygienikerna, som av naturliga skäl kanske ser en smula ensidigt på denna fråga, är mycket oroliga för den ökade arbetsbördan för ungdomen. Det är självfallet en synpunkt som kan anföras. Om dessa herrar och damer, som visserligen är läkare — och mycket framstående sådana — kan det sägas att de inte förenar i sig både läkarens och pedagogens egenskaper. De tar inte alltid hänsyn till den mycket viktiga pedagogiska faktorn i detta sammanhang.

Det finns även många andra faktorer, som i dag är bestämmande när det gäller att framkalla trötthet och till-

fällig förslitning av ungdomarna. Jag hade bara för några dagar sedan som läkare besök av en ung och mycket trevlig dam, som hade med sig en son som gick i en av de högre folkskoleklasserna. Han hade de typiska symptomen, som gärna inträffar på vårarna, trötthet, blekhet o. s. v. Men när man tittade litet på den pojken, fann man att det inte alls var skolbördan som var orsaken härtill utan det faktum att det fanns TV i hemmet. TV håller ungdomarna uppe alldeles för länge på kvällarna, vilket medför sömnbrist, något som är allvarligt och besvärande särskilt i dessa åldrar. Jag skulle vilja rekommendera både herr Arvidson och utskottsmajoriteten, som ömmar för ungdomarna, att ta upp detta problem som är, synes det mig, långt viktigare än den ökning av arbetsbördan som man här befarar.

Visst skall vi vara rädda för att skärpa kraven på ungdomarna. Deras arbetsbörda är ju många gånger långt större än vad som kallas normalarbetsdag. Om jag skulle göra en jämförelse, motsvarar deras arbetsdag den som en vanlig svensk läkare, som inte sitter som byråkrat någonstans, har i detta land, och det är sannerligen inte någon åtta timmars arbetsdag.

Det är naturligtvis ur hygienisk synpunkt ett allvarligt faktum, men vi måste komma ihåg, att kunskapsinhämtandet i alla fall är det väsentliga för skolan, och ju längre upp vi kommer på högstadierna, desto viktigare är det att vi får fram ungdomar med kunskaper, som räcker när de sedan skall komma in vid de högsta undervisningsanstalter vi har, universiteten och högskolorna. Om vi inte håller på detta kunskapskrav, kommer resultatet att bli att universiteten kommer att lägga rigorösa examina eller extra kurser mellan sig och högstadiet i skolan. Då får vi ytterligare en pålaga i undervisningsavseende.

Vi kan inte sänka standarden för t. ex. studentexamen alltför väsentligt,

Allmänna läroverken: Avlöningar

om vi över huvud taget vill upprätthålla vårt kulturella anseende, om vi — för att ännu en gång åberopa detta faktum — vill hävda oss i en internationell konkurrens, som blir alltmer pressande.

Jag kommer nu till slut, herr talman, till det yrkande, som jag på grundval av den här anförda motiveringen vill framställa, nämligen ett reservationslöst tillstyrkande av den reservation vid punkt 1 av statsutskottets utlåtande nr 51, som till utlåtandet är fogad av herr Palme m. fl.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr von Friesen har gjort mig besviken. När vi en gång i tiden arbetade tillsammans i skolkommisionen var vi överens om att en av de angelägna uppgifterna för svenskt skolreformarbete var att motverka kunskapsmaterialismen. Nu har herr von Friesen glömt allt detta och framträder som reservationslös anhängare av denna samma kunskapsmaterialism.

Om jag inte missförstod herr von Friesen menade han liksom herr Nilsson i Göingegården att det är svårt att reglera hemarbetet. Han tror inte på någon minskning därav. Men under sådana förhållanden betyder en extra timme, att den samlade arbetsbördan stiger och att vi kommer över den siffra som vi ur arbetshygienisk synpunkt 1948 var överens om, nämligen 36 veckotimmar som maximum.

I det sammanhanget kanske jag får säga ett ord till herr Larsson i Hedenäset, som med brösttoner tog avstånd från alla försök att här i riksdagen uttala någon misstro mot lärarna och deras organisationer. Jag vill tillbakavisa denna anklagelse. Det finns inte i papperen och har heller inte muntligt här i riksdagen yppats någon som helst misstro mot lärarna. Däremot är vi misstroga mot eleverna själva och mot föräldraambitionen. Är det så att man genom en extra timme kan få en elev att

stiga från B? till B, vilket kanske är möjligt, kommer eleverna att reagera så, att nu skall de arbeta för Ba, och så fortsätter de med samma arbetstakt som tidigare.

Herr von Friesen säger att två gånger två är lika med fyra. Det har han antagligen rätt i. Han säger vidare att det är viktigt, att grunderna är säkra. Det tror jag också. Bristen i skolan ligger säkerligen inte i att avslutningsklasserna har för svag matematikundervisning. Det besvärliga är att nybörjarklasserna, de lägre stadierna, ger en osäker grund. Två gånger två är lika med fyra, det skall eleverna lära sig. Men gör de inte detta, är *inte* konsekvensen härav att man skall skaffa några extra timmar i skolans sista klasser.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om jag skall vara glad eller ledsen över att ha gjort herr Arvidson besviken. Kanske skall jag vara glad, eftersom herr Arvidson vid tiden för vårt samarbete — som ligger mer än tio år tillbaka — hade så höga tankar om mig.

Jag har ett ganska dunkelt minne av vad vi skrev den gången, men jag kan ändå nu konstatera att jag helt enkelt har ändrat uppfattning i denna fråga, sedan jag på olika sätt har följt densamma — och det tycker jag nu inte är något att skämmas för. Skolkommisionens betänkande var väl ändå inte någon dogmatisk skrift, som vi alltid skulle hålla fast vid. Det var en skiss, som vi sedan hade att gå efter.

När herr Arvidson här talar om mitt dåliga minne, så ber jag att få kvittera med att herr Arvidson tydligen har dåligt minne för det som jag läste upp. Det är för övrigt inte så dumt att ha dåligt minne. Det finns en sentens, som ibland tillskrives Albert Schweitzer och ibland Ingrid Bergman — alltså mycket olika personligheter — och som säger att förutsättningen för människolycka

Allmänna läroverken: Avlöningar

är att ha god hälsa och dåligt minne. I det fallet hoppas jag som läkare att herr Arvidson har god hälsa. Kanske har vi båda dåligt minne, och måhända är vi därför båda mycket lyckliga.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, det verkar som om herr von Friesen var en lycklig människa, och det vill jag i så fall lyckönska honom till. Men jag vill påminna om att när skolkommissionen på sida efter sida analyserade kunskapsmaterialismen och tog avstånd från densamma, så var detta inte bara en detaljfråga, som herr von Friesen kunde ha rätt att glömma, utan det var fråga om själva grundsynen i skolkommissionens arbete.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få understryka några synpunkter i den debatt som nu pågår om den extra matematiktimmen i enhetsskolans åttonde och nionde klasser och motsvarande klasser i realskolan.

För min del tycker jag mig ha funnit övervägande skäl tala för följande tre ting:

För det första att en extra matematiktimme är behövlig i de av departementschefen föreslagna klasserna. Här om tycks också alla vara eniga.

För det andra att denna timme — eftersom kursen inte skall utökas — blir en övningstimme, som i realiteten bör underlätta och minska elevernas hemarbete. Detta tycker jag också bör vara tacknämligt inte minst för föräldrarna, vilka annars kanske får träda till med hjälp eller också bekosta extralektioner för barnen.

För det tredje att denna timme av sist anförda skäl bör kunna läggas ovanpå tidigare timantal. Några svårare olägenheter tror jag inte skulle följa därav. Jag ansluter mig därför till reservationens linje.

Att, som utskottsmajoriteten har föreslagit, företa en reducering av antalet timmar i något ämne torde vara förenat med mycket stora svårigheter. I diskussionen har nämnts åtskilliga ämnen i det sammanhanget, bl. a. gymnastiken, men där har reduceringsförslaget omedelbart stött på patrull. Detsamma har varit förhållandet med de andra ämnen som föreslagits.

Kristendom är ett annat ämne som nämnts och som möjligen skulle kunna komma i farozonen om utskottets linje segrar. Herr Blidfors antydde bl. a. detta. Jag vill då gärna ha sagt ifrån — och därvid tror jag att jag har hela den kristna gruppen i riksdagen bakom mig — att någon reducering av timantalet i ämnet kristendoms kunskap får enligt vår mening inte komma i fråga. Den för detta ämne tillmätta tiden är absolut i underkant. Och det var glädjande att också utskottets talesman bl. a. underströk detta.

Redan 1946 års skolkommission skrev att kristendomsämnet mer än de flesta andra ämnen är ägnat att vara ett »instrument för den personlighetsdanning, som är skolans väsentligaste uppgift». Visst kräver det moderna samhället en allt större specialisering, och därmed ställes ju ökade anspråk på skolans förmåga att meddela kunskaper för det praktiska livet. Men att göra de unga skickade för kommande livsuppgifter får inte betyda bara ett tekniskt kunskande. De måste också bibringas normer för en sund livsföring och god insikt i livsåskådningsfrågor. Kristendomsundervisningen är härtill väl lämpad. För en sådan grundsyn har också Kungl. Maj:t och riksdagen tidigare uttalat sig.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter i förväg, om händelsevis utskottslinjen skulle segra i fråga om denna extra matematiktimme. Jag hoppas emellertid på en stor uppslutning kring reservationen av herr Palmes fl. och ber att få yrka bifall till den.

Allmänna läroverken: Avlöningar

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Bogla (s), *Hamrin* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Antby* (fp) samt fru *Boman* (h).

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna är överens om att en förstärkning av matematikundervisningen är både önskvärd och nödvändig. Det är därför onödigt att anföra ytterligare motiv i den detaljen. Departementschefens förslag, att antalet veckotimmar skall utökas från 37 till 38 i och med att matematiken får en timme ytterligare, kan emellertid utskottsmajoriteten inte godta. Vi har efter en synnerligen ingående behandling av propositionen på denna punkt kommit fram till en hel rad synpunkter som talar för att man icke bör utöka elevernas arbetsbörda. Den är redan så stor att vi inte vill vara med om att ytterligare belasta dem.

Reservanterna och även andra talare, speciellt från lärarhåll, har gjort gällande att i och med att matematikundervisningen utökas kommer hemarbetet att minska i minst motsvarande omfattning. Detta är naturligtvis något man kan tro, men det är inte alls något som man kan veta, beroende på att man i fråga om elevernas hemarbete inte på något sätt kan generalisera och säga att det tar så och så lång tid. Detta sammanhänger ju inte minst med att eleverna naturligtvis har väsentligt olika begåvning och även med i vad mån de kan få hjälp av sina föräldrar och målsmän. Utan att på något sätt klanka på ungdomen får man väl säga att det finns åtskilliga elever som inte varit förutseende nog att välja sådana föräldrar som kan hjälpa dem med hemläxorna.

Som vi alla känner till pågår en folkomröstningskampanj bland våra skolelever. Skolungdomen skall själv få företa en omröstning angående fem- eller sexdagarsvecka. Ingen vet ju vilket resultat denna folkomröstning kommer att ge, men åtskilligt talar för att en stor

majoritet av eleverna kommer att rösta för ett bibehållande av sexdagarsveckan. Jag har personligen varit i kontakt med realskoleungdomar som är intresserade av frågan, och under dessa rent privata resonemang har eleverna samstämmt sagt — och att denna mening råder har också framgått av dagspressen — att man i och för sig inte har något emot en femdagarsvecka, tvärtom. Men eleverna är rädda för att det de nu läser och pluggar på lördagarna också skulle komma att pressas in under femdagarsveckan. Rent förnuftigt resonerar de sedan så, att om de inte orkar med vad de har för närvarande och det de läser på lördagarna sedan skall pressas in på de andra dagarna, så kommer detta att gå utöver deras förmåga. Detta är något som vi bör ta hänsyn till. Jag är dock övertygad om att, oavsett vilket utslag denna folkomröstning kommer att ge, så går i alla fall utvecklingen i den riktningen att femdagarsskolveckan inom en relativt nära framtid kommer. Då är jag rädd för att vi får vidta mera rationella åtgärder än dem som utskottsmajoriteten nu föreslår.

Reservanterna vill bagatellisera vissa följdverkningar av att lästiden utökas. Det skulle komma att stöta på mycket stora administrativa svårigheter. Jag vill i det sammanhanget påpeka — herr Arvidson har redan gjort det — vad man anför i Aktuellt från skolöverstyrelsen, nummer 10 innevarande år. Skolöverstyrelsen har inbjudit bland annat skolstyrelserna vid kommunala skolor till en försöksverksamhet med fem dagars skolvecka. Skolöverstyrelsen säger: »Bland tänkbara möjligheter att kompensera bortfallet av undervisningstiden på lördagarna vill överstyrelsen nämna följande anordningar.» Här följer en rad olika punkter som jag inte skall upprepa. Jag skall inskränka mig till att citera vad som anföres under punkt 2: »Någon reduktion av antalet veckotimmar enligt timplanen är tänk-

Allmänna läroverken: Avlöningar

bar under förutsättning att en effektiv kursplanering genomföres.»

Skolöverstyrelsen har alltså inbjudit till försök med femdagars skolvecka och har i sina anvisningar sagt att det mycket väl kan få bli en reducering av timplanen. Det är detta som reservanterna inte kommit underfund med.

En annan fråga som vi sett mycket allvarligt på är frågan om de gemensamma skolskjutsarna. Det råder redan nu ett mycket stort missnöje bland såväl elever som föräldrar och målsmän över att en del elever får vänta timtals på skolskjuts beroende på att vissa klasser har längre skoltid än andra. Genom att antalet veckotimmar utökas kommer dessa svårigheter att bli större, men reservanterna säger ganska lättvindigt på s. 24: »Utskottet erinrar vidare om förefintliga möjligheter att under vissa förutsättningar jämka det sammanlagda antalet veckotimmar i särskilda fall och medgiva extra skjutsar.» När man läser det uttalandet, kan man inte underlåta att göra ett litet påpekande. Jag förmodar att en del av de reservanter, som undertecknat detta utlåtande, i annat sammanhang kommer att stödja motioner, i vilka det föreslås en minskning av anslaget till skolskjutsar med icke mindre än 5,5 miljoner kronor. Det rimmar dåligt med skrivningen i det nu föreliggande utlåtandet. Men detta hör väl till den högre matematiken, och den kan jag inte. På mig gör det intrycket att reservanterna är skrivkunniga med båda händerna. Om man sätter in ytterligare skolskjutsar, kommer kostnaderna till mycket stor del att falla på kommunerna, och detta skulle utgöra en svår belastning för de kommuner som redan nu har stora svårigheter att klara sin ekonomi.

Utskottsmajoriteten har på intet sätt anlagt statsfinansiella synpunkter, när den gått emot förslaget om en ökning av antalet veckotimmar. Jag vill dock påpeka att ett bifall till vårt förslag skulle medföra en utgiftsminskning på

nära 1,5 miljon kronor, och i nuvarande ekonomiska läge är även det pengar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag arbetar inom en annan skolform än den rad av pedagoger som talat i kammaren tidigare i dag. Jag skall därför inte fördjupa mig i de pedagogiska problem som nu debatterats under flera timmar. Jag har i dessa frågor samma uppfattning som den herr Blidfors framförde när han gjorde sig till tolk för de av statsutskottets ledamöter som står bakom reservationen 1) a). Jag skall med några ord helt översiktligt referera mina skäl för den ståndpunkten.

Det första skälet är den brist på folk på olika områden, som fått en ordentlig utbildning i matematik. Detta förhållande återspeglas i bl. a. teknikerbristen och bristen på matematiklärare.

Det andra och viktigaste skälet är de oöverstigliga svårigheterna för många ungdomar att få hjälp hemma med sina läxor i de svåra ämnena. Jag fäster största vikt vid att skolan får resurser till ökad träning, vilket skulle innebära en avlastning av bekymmer från både ungdomarna och hemmen.

Jag noterar vidare att departementschefen utgår från att den förstärkta matematikundervisningen inte kommer att medföra ökade kunskapsfordringar, utan endast ökad träning. I det avseendet betraktar jag propositionens förslag som ett betydelsefullt framsteg, ett viktigt led i den utbyggnad av undervisningens resurser, som statsrådet Edenman framgångsrikt håller på att genomföra.

Jag kan inte heller acceptera tanken på en minskning av undervisningen i något annat ämne. Farhågorna för de humanistiska och estetiska ämnenas ställning kan stundom vara berättigade, och jag vill därför för min del inte god-

Allmänna läroverken: Avlöningar

taga att förstärkningen av matematikundervisningen går ut över något annat ämne. I varje fall är det orimligt att nu företaga några inskränkningar när vi väntar på skolberedningens översyn av timplanen.

De antydda svårigheterna beträffande skolskjutsarna vid en utökning av antalet veckotimmar förefaller mig avsevärt överdrivna och kan inte få tas som stöd för bifall till utskottets hemställan.

Det förefaller mig, herr talman, som om regeringsförslaget på ett riktigt sätt löser en betydelsefull avvägningsfråga, och jag ber att få yrka bifall till reservationen 1) a), vilket innebär bifall till departementschefens förslag.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Det är en i viss mån unik situation som uppkommit här i kammaren, när talesmännen för utskottet och för reservanterna har samma mening, nämligen om en utökning av matematikundervisningen i realskolans och enhetsskolans högsta klasser. Jag behöver inte argumentera vidare om skolfrågan i allmänhet — vad som här berörts är ju saker och ting som de flesta är eniga om.

Det som skiljer är — vilket också har påpekats tidigare — att utskottet vill inordna denna matematiktimme i det nuvarande antalet veckotimmar. Därvidlag har utskottet anlagt övervägande praktiska men också ekonomiska synpunkter. I synnerhet på landsbygden kommer det att vålla åtskilligt trassel om man skall dubblera skolskjutsarna. Sannolikt kommer skoldistriktet och kommunerna att själva få svara för dessa extra kostnader. Dessa utgifter tillkommer alltså utöver de miljoner, som departementschefen äskar för den tilläggstimme som föreslås i propositionen.

Jag skall passa på att kommentera några föregående talare. Fröken Karlsson har talat om kortsiktig hjälp, må-

hända i anslutning till vad reservanterna anför överst på s. 24. Jag vill göra kammarens ärade ledamöter uppmärksamma på formuleringen att reservanterna anser sig kunna förutsätta, »att det genom skolberedningens utredningsarbete skall bli möjligt att få fram en timplan för den framtida skolan, vars sammanlagda veckotimtal understiger» — märk väl *understiger!* — »de nu aktuella siffrorna».

Jag är överraskad över att talesmännen för reservationen med sådan emfas talar för denna utökning samtidigt som de säger, att de är beredda att minska timantalet. Reservanterna gör här, som jag ser det, en saltomortal.

Vi följer reservationen till nästa stycke, där det heter att det är »självkänt, att varje utökning av de redan ansträngda timplanerna kan komma att medföra menliga konsekvenser för elevernas arbetsförhållanden».

Detta är en motivering som alldeles utomordentligt passar för utskottets syn på denna fråga! I nästa stycke talas det om behovet av extraskjutsar. Beträffande den kostnad som kommunerna därigenom skulle åsamkas har reservanterna inte gjort någon som helst utredning, utan de säger bara rent allmänt att detta kan ordnas på det och det sättet. Men vi känner ju till hur det är ordnat med skolskjutsarna och sannolikt blir det, som sagt, kommunerna som får svara för dessa ytterligare utgifter.

Jag skall också säga ett par ord till min vän Larsson i Hedenäset, som jag tyckte faktiskt slog in öppna dörrar då han hänvisade till situationen inom sitt distrikt, Hietaniemi. Jag har hört att det är välordnat där, men man får nog inte ta detta förhållande till intäkt för att det skall kunna ordnas på samma sätt i hela vårt land. — När man talar om de s. k. håltimmarna vet jag inte riktigt vad man syftar på. Jag föreställer mig att detta system är orsakat av bristen på lärare, eventuellt också brist

Allmänna läroverken: Avlöningar

på lokaler, men i så fall bör ju dessa olägenheter undanröjas i annan ordning.

Herr Larsson i Hedenäset yttrade också att utskottet skulle ha visat misstroende gentemot skolmyndigheterna. Nej, det är inte fråga om något misstroende. Tvärtom skulle jag vilja påstå att utskottet visat stort förtroende för skolmyndigheterna och även för herr statsrådet, då vi förutsatt att det skulle vara möjligt att ordna denna tilläggstimme inom ramen för den nuvarande timplanen. Det har invänts att det skulle bli för trassligt och att frågan därför borde skjutas på framtiden, en i så fall oviss framtid. Det kan dock inte, såvitt jag kan bedöma, vara trassligare att ordna in denna timme i den nuvarande timplanen än att införa en tilläggstimme — i båda fallen krävs ungefär samma omläggning av schemat.

Herr von Friesen sade sig ha ett förflutet härvidlag. Ja, det överser vi gärna med. Men eftersom herr von Friesen är läkare vill jag erinra om att skol-läkarna tidigare varnat för en utökning av antalet veckotimmar, även om läkarna inte heller är helt eniga på den punkten.

Det har förutsatts att detta skall vara ett provisorium. Skolöverstyrelsen föreslog från början en tillämpningstid av fem år, medan departementschefen föreslagit tre. Det beräknas att 1957 års skolberedning under denna tid skall komma med ett förslag, och jag föreställer mig att det inte händer någon olycka, om vi skulle vänta ett par år, till dess att beredningen lägger fram ett förslag, och inte plockar in en matematiktimme nu utan att en grundlig utredning föregått beslutet. Det nuvarande förslaget är ett hastverk, och riksdagen kan väl inte gärna vara beredd att acceptera det.

Jag har lovat herr talmannen att fatta mig kort, och med hänvisning till vad jag sagt samt på grund av den betydande

de merkostnad som uppkommer ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Men jag kanske helt kort får beröra ännu en sak, medan jag har ordet. Man har här undrat, varför inte utskottet velat precisera från vilka ämnen tiden för matematiktimmen skall tas. Vi har faktiskt resonerat om några ämnen — det är tämligen bekant — men utskottet har ansett, att det är icke riksdagens sak att bestämma timplanen utan det ankommer på Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Den principen har statsutskottet genom sitt ställningstagande velat understryka.

Jag fäste mig också vid att herr Nelanders befarade att denna ökning med en matematiktimme skulle gå ut över kristendomsundervisningen. Till det vill jag kort och gott säga, att något sådant har såvitt jag vet inte ett ögonblick ifrågasatts vare sig vid andra avdelningens eller vid det samlade statsutskottets behandling.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svensson i Stenkyrka var, liksom tidigare herr Karlsson i Olofström, inne på konsekvenserna för skolskjutsdistrikten, och han sade, att sannolikt får kommunerna själva bära de ökade kostnaderna. Tillåt mig då konstatera, att det redan går att få statsbidrag till extraskjutsar i de fall där detta är nödvändigt. Jag vill också påminna om att det inte finns något idiotstopp vid just två extraskjutsar i veckan, som det ibland sagts. Det står endast angivet som ett önskemål i författningen, och jag vet att det finns distrikt som redan har medgivande om mer än två extraskjutsar i veckan.

Jag skall inte ge mig in på någon diskussion med herr Svensson i Stenkyrka om i vilken utsträckning jag slog in öppna dörrar. Kanske är jag frestad att beklaga, att min vän Svensson i Stenkyrka ännu inte lyckats ta sig upp

Allmänna läroverken: Avlöningar

ur den håltimme, som han ramlade ned i vid utskottsbehandlingen. När jag nämnt några exempel har jag inte bara hållit mig till Hietaniemi, utan jag har tagit Norrbottens och Västmanlands län tillsammans.

Herr Svensson i Stenkyrka säger, att den eventuella bristen på lokaler får väl avhjälpas och bör inte användas som argument för att det ges matematikundervisning under håltimmarna. Men, herr Svensson i Stenkyrka, bortsett från att det kan medföra en viss kostnad både för kommunerna och för staten att helt plötsligt ordna med alla de speciallokaler som behövs, så får vi väl vara medvetna om att förhållandena växlar från år till år. Antalet klassavdelningar växlar ju, eftersom födelsetalen inte är konstanta, och även ämnesvalet växlar. Det behövs därför inte bara många fler specialsalar, utan utbyggnadssystemet måste vara tänjbart som bälgen på ett dragspel, så att användningen av specialsalarerna kan anpassas efter det växlande elevantalet — man skall alltså kunna plocka bort specialsalarerna när de inte behövs och ta till dem igen när de behövs.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Min värderade vän herr Svensson i Stenkyrka sade att reservanterna och talesmännen för reservationen gjort saltomortaler. Nu är det väl så att varken herr Svensson i Stenkyrka eller jag är i den åldern eller har den figuren, att vi med någon fördel gör sådana där extravaganta gymnastiska övningar. Jag tror inte heller att det rör sig om några alltför stora språng i tankegången, men jag förstår mycket väl herr Svenssons synpunkter när det gäller den betänksamhet som statsutskottet visat och som gör att man talar om ett hastverk. Jag vill emellertid erinra herr Svensson om att ett uppskov här är ganska farligt, ty det gäller rätt betydande ungdomsgrupper som behöver

dessa förstärkningsanordningar nu och inte senare.

Jag är rädd för att det blir svårt att ordna denna sak på ett tillfredsställande sätt, om man bifaller utskottets förslag. Jag vill inte dölja, att jag innerst inne har haft den uppfattningen, att det förslag som skolöverstyrelsen har kommit med här och som går längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit enligt min mening är ett bättre förslag. Jag har emellertid varken velat eller kunnat ställa något yrkande i enlighet med detta förslag, därför att det säkerligen inte hade varit realistiskt, men ur sakliga synpunkter tror jag att det förslaget hade varit det allra bästa.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr von Friesen vill jag säga att det är onödigt att upprepa en sak som är känd för kammarens ledamöter. Alla är ense om behovet av en förstärkning av matematikundervisningen. Det är inte det vi diskuterar.

Med anledning av vad herr Larsson i Hedenäset sade om håltimmarna vill jag framhålla, att varken han eller någon annan av reservanterna på något sätt klargjort för kammaren varför man har dessa håltimmar. Vad beträffar kostnaderna talade herr Larsson i Hedenäset liksom reservanterna helt allmänt om att det är möjligt att göra på det sättet. Emellertid har vi ju vissa villkor i statsbidragsbestämmelserna att rätta oss efter och inte vad man tror, anser och påstår.

Herr BARK (s):

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Larsson i Hedenäset nämnde Västmanland. Som lokalpatriot kände jag mig stolt, men jag blev litet ängslig, därför att jag undrade, om den utredning som hade verkställts var fullständig. Därför ringde jag upp rektorn i min egen kommun för att höra, om man hade tänkt igenom problemet om hål-

Allmänna läroverken: Avlöningar

timmar och undersökt möjligheten att utnyttja dessa håltimmar. Det förhåller sig faktiskt så, som jag misstänkte. Det finns gott om håltimmar — den saken är klar — men svårigheten framför allt i landskommunerna är att schematekniskt disponera lärarkraften för dessa håltimmar. Jag tror naturligtvis att det är mycket lättare i städer, speciellt i större städer. Som rektorn i min kommun uttryckte det, hade man inte kunnat finna någon lösning, när skoldagen är skjutsbunden. Om man förlänger skoldagen går det givetvis att inom den skjutsbundna skoldagen disponera lärarkrafter för de håltimmar som otvivelaktigt finns. Utan förlängning av skoldagen är det ytterligt svårt eller som rektorn uttryckte det, såvitt man hittills har kunnat finna, omöjligt att ordna saken.

Liksom herr Svensson i Stenkyrka tycker jag inte att det är så oerhört bråttom med denna sak, utan att vi skulle kunna vänta litet, tills man hade diskuterat igenom hela problemet. Att resultatet av matematikundervisningen nu inte är helt tillfredsställande är klart, och det är naturligtvis också riktigt, att barnen från de flesta hemmen skulle behöva hjälp. Att det mesta arbetet med matematiken borde vara förlagt till skolan är ju alldeles klart.

Emellertid tror jag att man också får besinna att det framför allt inom enhetsskolan — även realskolan har fått känning av samma sak — är svårt att skaffa lärare. När man t. ex. byter matematiklärare fyra gånger på ett år och dessa lärare inte riktigt har samma metodik och inte anpassar sin undervisning efter föregångaren, så är det inte så lätt att nå ett verkligt gott resultat.

Jag tror också, som någon förut har betonat, att kurserna inte klaffar riktigt nerifrån och uppåt såsom skulle vara önskvärt och dessutom kanske inte heller läroböckerna är vad de borde vara.

Det är alltså många saker som spelar

in här. När skolberedningen har utrett allt detta, kan det hända att stöterna kommer att sättas in på andra punkter och att vi kanske rent av skulle kunna undgå en extra matematiktimme. För min del tvekar jag dock inte i och för sig inför en sådan ökning. Jag ser som sagt fullständigt lidelsefritt på detta. Jag har inte deltagit i utskottets behandling av frågan och är inte på något sätt engagerad i det ena eller andra lägret. Jag har bara försökt att pröva detta från de erfarenheter jag har och har inte kommit till annat resultat än att jag måste yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **LARSSON** i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Bark vill jag endast säga att de uppgifter jag har lämnat beträffande Västmanland har jag erhållit av länsskolinspektören där. Jag har studerat förhållandena i Norrbotten i detalj, och jag försäkrar, att i flertalet fall finns det möjligheter att utnyttja håltimmarna för matematikundervisningen.

Herr **BARK** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet att det förhåller sig på det sättet, men jag är inte riktigt säker på att de rektorer i skolorna som har svarat på frågan har haft tid och tillfälle att ordentligt utreda just den sak som jag påtalat, nämligen om lärare finns disponibla för de håltimmar som otvivelaktigt finns.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! På grund av den parallellbehandling som sker i de båda kamrarna har jag tyvärr inte varit i tillfälle att följa hela debatten här. Den har varit lång och utförlig, och jag skall försöka koncentrera mig på några få punkter, framför allt på det resultat, som kan komma att uppstå därest riksdagen skulle följa utskottets förslag.

Allmänna läroverken: Avlöningar

Tillåt mig bara inledningsvis konstatera, att något hastverk, herr Svensson i Stenkyrka, är inte detta förslag. Det är inte heller, som herr Näsström i första kammaren uttryckte saken, något olycksfall i arbetet. Det är ingalunda mitt påhitt, utan bakom förslaget står en ovanligt samlad sakkunnig expertis, representerande inte bara skolan utan i lika hög grad samhälle och näringsliv. Jag vill understryka, att när man diskuterar denna fråga är det alldeles nödvändigt att ha de allmänna samhällspolitiska prognoserna som bakgrund. Annars skulle det ju göra ett nästan komiskt intryck att ägna så oerhört mycket energi åt en pedagogisk fråga, en timplane-fråga. Den har betydligt större perspektiv än spörsmålet huruvida det skall vara 37 eller 38 timmar.

Jag föreställer mig att flera talare har berört de prognoser, som finns beträffande arbetsmarknaden, och jag vill bara allmänt säga att det vore ganska oansvarigt av statsmakterna att inte försöka göra något för att vända strömmen i en annan riktning. Det har t. ex. upplysts om att i vår 1 400 elever kommer att avlägga studentexamen på realinjen's matematiska gren, och vi vet samtidigt att 1 000 av dem kommer att gå till våra bägge tekniska högskolor, varför resultatet blir att vi har 400 kvar för att tillgodose alla övriga områden, inte minst de naturvetenskapliga fakulteterna. Det är nästan en katastrofsituation, och i det läget måste någonting göras.

Den här föreslagna extra matematiktimmen är givetvis bara ett led i en allmän politik. I propositionen och i skolöverstyrelsens yttrande framföres en rad olika synpunkter. Jag vill slå fast, eftersom skolberedningen flera gånger varit indragen i debatten, att vad den sysslar med ingalunda strider mot försöksverksamhet under en treårsperiod med en extra matematiktimme. I regi av Studieförbundet Näringsliv och sam-

hälle och med bidrag från skolberedningen — även ledamoten herr Helén är med i denna verksamhet — bedrivs ett mycket omfattande kursplanearbete. Skolberedningens uppgift är ju att försöka komma fram till en uppfattning om skolans mål. Vi använder en ny metod, nämligen att fråga representanter för näringsliv, hantverk, jordbruk, förvaltning och skola vad det är för kunskaper i t. ex. matematik — detta ämne är här mycket centralt — man kräver eller saknar hos de anställda. Samtidigt frågar man också de unga vad de framför allt saknar och behöver.

Det är alldeles uppenbart att det väntade förslaget till nya kursplaner med, som jag innerligt hoppas, lägre timantal, inte har någonting att göra med den debatt vi för i dag. Men det är bråttom. De stora årskullarna befinner sig nu på realskolans och enhetsskolans högstadium på väg in i gymnasiet, och det är därför vi måste göra någonting. Det är inte bara en gymnasiefråga. Hur många föräldrar har inte på nära håll kunnat konstatera vad hemläxorna i matematik innebär?

Det sägs på ett ovanligt pregnant sätt i skolöverstyrelsens yttrande, att tiden är så knapp, att viktiga kursavsnitt avlöser varandra i så snabb takt att möjligheterna till ett lugnt och grundligt inlärande av kunskaperna inte föreligger. I stort sett får hela övningsräkandet ske hemma. Detta förslag innebär — vilket jag vet har framhållits tidigare i debatten — ingenting annat än att man försöker göra en omfördelning av skolbarnens arbetstid, så att denna timme skall tas av den långa läsläsningstiden.

På några punkter skulle jag vilja göra en kort kommentar till vad utskottet säger. Man talar ibland om skolarbetsdagen och menar då 36, 37 eller 38 veckotimmar. I andra ögonblick talar man om barnens betydande hemuppgifter. Men för de unga är ju det väsentliga vilken total arbetstid de har. Jag är för min del övertygad om att denna extratimme

Allmänna läroverken: Avlöningar

verkligen skulle komma att minska den totala arbetsbelastningen.

Femdagarsveckan har varit på tal i debatten i olika sammanhang. Det är inte heller ett aktuellt problem. När den dagen kommer — och förr eller senare kommer den väl — är det alldeles självfallet att problemet måste angripas med utgångspunkt från helt andra överväganden. Då gäller det ju inte 37 eller 38 timmar utan en omDisposition av hela läsåret. Å andra sidan är det onödigt att argumentera för den extra matematiktimmen, eftersom vi alla är överens om den saken. Jag vill emellertid, herr talman, ett ögonblick uppehålla mig vid den egendomliga situation, som skulle uppstå vid ett bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Utskottets talesman erkänner att Kungl. Maj:ts förslag är väl motiverat och framhåller att utskottet ingalunda motsätter sig förslaget, utan att många inom utskottet har varmt förordat detta. Men, säger man, det totala timantalet måste hållas vid nuvarande 37 timmar, och sedan föreslår man helt i blindo att såsom kompensation för en extra matematiktimme skall en timme tas från något annat ämne. Det är i och för sig glädjande att höra herr Svensson i Stenkyrka här säga, att utskottet har sådant förtroende inte bara till skolöverstyrelsen utan även till departementschefen, att man anser att vi kan lösa frågan om denna kompensation. Någon särskild hjälp av en sådan förtroendeyttring har vi emellertid inte, eftersom man inte från utskottets sida på något sätt talar om hur frågan praktiskt skall lösas.

Om riksdagen skulle följa utskottet, skapas en ganska obehaglig konflikt-situation. Skulle regeringen och departementschefen resignera och säga, att det är omöjligt att lösa frågan om den extra matematiktimmen, hur kommer då detta att uppfattas? Jo, många kommer säkerligen att anse att man visar nonchalans mot riksdagen. Om det inte skulle betraktas som motiverat att ens

i ett trängt läge visa en sådan nonchalans, återstår ingenting annat än att försöka klara saken. Det innebär att skolöverstyrelsen och i sista hand regeringen skulle tvingas att under några korta veckor företa ett ingrepp beträffande något annat ämne. Här har nämnts gymnastik, kristendom, historia med samhällslära, kemi och teckning. Det är, ärade kammarledamöter, praktiskt taget en hopplös uppgift att ta bort en timme från något av dessa ämnen. Även tekniskt är saken ytterligt komplicerad, och i många fall skulle man tvingas dra in tjänster i gymnastik, kristendom eller vilket ämne det kan vara, förflytta lärare o. s. v. Samtidigt har skolberedningen, där jag är ordförande, såsom en av sina huvuduppgifter att framlägga förslag till nya kursplaner. Skulle då inte ett sådant ingrepp kunna betecknas som en kortsiktig, planlös och ganska äventyrlig politik?

Till sist, herr talman, vill jag understryka att varken skolöverstyrelsens eller regeringens förslag innebär att matematiken skulle förstärkas på bekostnad av något annat ämne. Något sådant har vi inte velat vara med om. Det är alltså inte ett favoriserande av matematiken som ligger bakom det här diskuterade förslaget — det vill jag starkt betona. En förskjutning mellan olika skolämnen är en allvarlig och komplicerad fråga, som måste ses i ett större sammanhang. Regeringsförslaget, som endast innebär att man under en försöksperiod på tre år tillför ämnet matematik en extra timme, medför inte inrättandet av några nya tjänster. De lärare, som nu svarar för undervisningen i matematik och naturvetenskap, har i hög grad ställt sig positiva till förslaget och lovat att åta sig de övertimmar som kan bli erforderliga genom utökningen av matematikundervisningen.

Utskottets tveklösa tillstyrkan av den extra matematiktimmen får alltså den egendomliga konsekvensen — såvida man nu inte helst vill att frågan skall

förfalla, även om man inte öppet säger detta — att vi kommer i ett tvångsläge. Jag vill, herr talman, vädja till kammaren att inte fatta ett beslut, som skulle skapa en allmän villrådighet om vad som vore bäst att göra. Nya konflikter mellan representanter för olika ämnen skulle uppstå och i praktiken skulle slutresultatet bli att det omöjliggjordes en sådan förstärkning av matematikundervisningen med en extra timme, varom både regering, utskott och riksdag varit eniga. Det är den nästan paradoxala innebörden av situationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om att statsrådet inte kan vara på två ställen samtidigt och därför inte kunnat lyssna till den här förda debatten, eftersom diskussionen i ärendet parallellt pågått i första kammaren. Statsrådet gjorde emellertid några uttalanden, som jag inte kan underlåta att som hastigast beröra.

Statsrådet ställer först den frågan: Vad skulle hända, om riksdagen följde utskottet? Ja, någon direkt katastrof behöver det väl inte bli.

Vidare framhåller statsrådet att det inom skolberedningen pågår ett mycket omfattande kursplanarbete. Varför kan man då inte vänta, tills det föreligger ett resultat av detta arbete, något som väl måste vara fallet inom de närmaste åren?

Den extra matematiktimmen skulle, anser statsrådet, komma att minska den totala arbetsbelastningen. Från Kungl. Maj:ts och skolöverstyrelsens sida tror man att det skall ske en sådan minskning av arbetsbelastningen, men utskottsmajoriteten tror det inte.

Statsrådet framhåller att införandet av fem dagars skolvecka skulle komma att omändra hela undervisningen. Alla

Allmänna läroverken: Avlönningar

är vi nog medvetna därom, men frågan är, om man över huvud taget skall kunna tänka sig att inom en 5-dagarsvecka inrymma de läroämnena som nu anses nödvändiga.

Utskottet har enligt statsrådets mening velat helt i blinda ta en timme från ett annat läroämne. Ja, helt i blinda behöver väl inte skolöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t handla då man träffar sitt avgörande. Det har inom utskottet, även om det inte redovisas i utskottsutlåtandet, diskuterats en del utvägar att lösa frågan utan att ta bort en timme från något av de ämnen som statsrådet här räknade upp. Man skulle t. ex. kunna tänka sig att ta en halv timme från ett ämne och en halv timme från ett annat.

Man kan t. ex. göra en uppdelning mellan teckning och gymnastik för att inte röra vid historia med samhällslära. Jag tror alldeles säkert, att skolöverstyrelsen på den tid, som står till dess förfogande innan den behöver slutgiltigt redovisa kursplanen, har möjligheter att visa hän på sådana vägar, att det går att också under det kommande läsåret göra ett försök med något ämne, precis som Kungl. Maj:t nu föreslår, att utökningen av timantalet skall ske bara på försök under en treårsperiod.

Herr talman! Jag vill med detta bara ha sagt, att någon katastrof säkerligen inte händer även om kammaren — vilket jag hoppas — följer statsutskottets uppfattning i berörda fråga.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser det rätt naturligt att statsrådet förordar reservationen och skall inte göra någon invändning mot detta i och för sig. När herr statsrådet däremot talar om nya konflikter vill jag emellertid ställa frågan: Vilken situation inträffar, därest reservationen bifalles och man efter en kortare tid — ett par år — vill sänka antalet veckotimmar? Såvitt jag förstår kommer i varje fall konflikten förr eller

Allmänna läroverken: Avlöningar

senare. Jag hoppas, att den inte skall bli av allvarligare slag. Det bör vara möjligt att lösa detta problem.

Herr **BLIDFORS** (s) kort genmäle:

Herr talman! För att inte något missförstånd skall uppstå beträffande vad herr Nilsson i Göingegården yttrade om diskussionerna i andra avdelningen angående möjligheten att pruta på vissa ämnen vill jag bara erinra herr Nilsson om att det är riktigt att dessa diskussioner har förts i avdelningen, men att vi aldrig blev sams om vilka ämnen, som skulle bli föremål för reduktion. Det tycker jag, att han borde ha tillagt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag måste upprepa vad jag tidigare svarade på den fråga, som nu på nytt ställdes av herr Svensson i Stenkyrka — eller kanske det var herr Nilsson i Göingegården: »Varför så bråttom? Varför kan man inte vänta på skolberedningen? Det dröjer ju bara tre år. Den 1 juli 1962 skall vi ha de nya kursplanerna klara.»

Orsaken är att det är och har varit bråttom under hela 1950-talet med att ta hand om de stora årskullarna. Vi har tre-fyra sådana, som går som en våg genom folkhavet och som vi har kunnat följa här i kamrarna. De har skapat många bekymmer och berett oss mycken glädje. Nu är de på väg upp i gymnasiet och kommer på 1960-talet till universitet, yrkesskolor och högskolor av alla slag. Vi skulle spela bort en chans, om vi väntade i tre år. »Men», säger då herr Svensson i Stenkyrka, »om det skapar konflikter nu att skära bort en timme från något annat ämne, vilka konflikter skulle inte komma att inträffa, om man om några år efter ett förslag av skolberedningen vill sänka timantalet inte bara med en timme utan kanske med två eller tre?» Detta är en helt annan sak, ty den metodik som skolberedningen använder är inte den

— vilket jag också hade tillfälle att framhålla i första kammaren — att ämnesrepresentanterna i första hand får tala om vad de önskar. Då skulle ju över huvud taget inte något veckoschema räcka till. Det är med utgångspunkt från en allmän och samlad uppfattning om skolans mål som vi tänker angripa dessa problem.

Jag kan inte ansluta mig till herr Arvidsons aktuella argumentering i dag, men hans allmänna målsättning på längre sikt har jag ingenting att i och för sig invända mot. Det är dock något helt annat. Konflikter uppstår emellertid, om vi nu på några veckor eller någon månad skall bestämma oss för att ta bort en timme från vissa ämnen — är det fråga om gymnastik skall vi gå ned från tre till två timmar, är det fråga om kristendom från två till en timme och är det fråga om historia från tre till två timmar o. s. v. Det kommer att bli ett förfärligt liv vid en sådan aktion. Skulle jag falla undan och skolöverstyrelsen och regeringen resignera har ni faktiskt ställt regeringen i en annan situation, nämligen att den inte effektuerar vad en eventuell majoritet här skulle besluta. Detta är en ovanligt olustig situation, som skulle kunna bli resultatet av ett bifall till utskottets linje.

Herr **ARVIDSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Trots att ecklesiastikministern här har avsvurit sig all övertro på en extra matematiktimmes förmåga att rädda landets framtid lägger han en utomordentlig vikt vid att denna fråga löses på sätt som regeringen föreslagit och säger, att den har väl förbättrats. Förhåller det sig ändå inte så, att skolöverstyrelsen har rusat iväg i blindo, när den föreslår fyra timmars förhöjning — en i klass 1, en i klass 2 och en i klass 3 av den treåriga realskolan samt ovanpå detta en timme i första gymnasieklassen? Detta trots att första klassens treåriga realskola redan fått en

extra timme matematik och att alltså timantalet på denna linje får en förhöjning med inte mindre än tre veckotimmar.

Nu har Kungl. Maj:t hyfsat förslaget. Kungl. Maj:t kopplar på med en förstärkning men tar det betydligt försiktigare. Det innebär i och för sig en allvarlig kritik mot det förslag som kom från skolöverstyrelsen och som fick så mycket expertis med sig. En verklig analys av problemet saknas. Å andra sidan är det inte någon uppgift för riksdagen att lösa timplanefrågor. Det tycks knappast vara en fråga ens för ett ämbetsverk. Här krävs en mera djupgående analys. Jag tror att vi med lugnt samvete kan vänta ett år och avvakta ett nytt förslag, om anslutning till utskottet nu skulle innebära att ingenting bleve gjort, ty som jag redan tidigare har framhållit ger oss de stora årskullarna ändå så rikligt tillskott till realinjen — bara procenthalten håller — och till utbildningen av ingenjörer och matematiker att det just under de stora årskullarnas tid inte är någon fara på taket. När de har passerat och vi får mindre resurser att hämta reserver ur, börjar det bli kritiskt, men då bör också skolberedningen vara färdig med sin analys. Jag tycker att vi lugnt kan avvakta den analysen.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! När vi nu närmar oss voteringen står det väl klart för alla de kammarens ledamöter som har haft intresse för debatten att alla, möjligen med undantag för herr Arvidson, är överens om att det behövs en extra övningsstimme i matematik på realskolestadiet och att de elever som råkar gå där nu skall få möjlighet att nå upp till den kunskapsnivå som nu gällande kursplaner kräver. Debatten mellan utskottets majoritet och dem som företräder reservationen, vilken i allt väsentligt är identisk med Kungl. Maj:ts förslag, gäller om denna extra övningsstimme skall

Allmänna läroverken: Avlöningar

stoppas in på någon av de håltimmar som existerar i praktiskt taget alla berörda skolor eller skall tas från något annat ämne. De ämnen som kan komma i fråga, rent teoretiskt resonerat, är gymnastik, teckning, kemi och kristendom. Samtliga nu nämnda ämnen är en- eller tvåtimmarsämnen och en reduktion där skulle bli utomordentligt allvarlig för det berörda ämnet.

När nu utskottsmajoriteten begär att ecklesiastikministern och skolöverstyrelsen skall effektuera ett riksdagsbeslut som innebär, att man trots alla de svårigheter som statsrådet har fäst uppmärksamheten vid skulle på några få korta vårveckor på detta sätt gripa in i gällande kursplaner på grundval av ett beslut som fattats på denna väg, ställer man helt orimliga krav på chefen för ecklesiastikdepartementet. Jag skulle vilja säga som en representant för ett oppositionsparti som sannerligen inte brukar prisa Kungl. Maj:t när Kungl. Maj:t inte följer riksdagens bud, att det vore en utomordentligt omdömeslös handling om chefen för ecklesiastikdepartementet utan vidare effektuerade ett sådant beslut. Det måste ändå vara hans sak att se till, att skolpolitiken här i landet hänger samman, så att de som arbetar i skolorna kan uppfatta vad som sker såsom en planlig och kontinuerlig utveckling till det bättre. Det är lätt för utskottsmajoritetens talesmän att antyda att våra kursplaner är felaktiga och att vi har tid att göra om dem. Herr Nilsson i Göingegården, som dock är vice ordförande i den avdelning som det gäller, slängde fram, att skolöverstyrelsen väl får göra en allmän kursöversyn, som om han inte visste om, att det inom skolberedningen sedan flera år tillbaka pågår ett både kostnadskrävande och personalslukande förberedelsearbete för den stora kursplanerevisionen 1962.

Herr talman! Eftersom det är ett skolämne vi diskuterar och eftersom det inte finns några televisionskameror i

Allmänna läroverken: Avlöningar

kammaren, uppfattas det kanske inte som ogrannlaga om jag tar fram en plansch.

På denna plansch visas de arbeten som sker inom skolberedningen för att förbereda den grundläggande kursplanerevision som vi hoppas skall kunna träda i kraft 1962. Vi undersöker vad beträffar ett antal centrala skolämnen — dit matematiken hör — först och främst undervisningspraxis på berörda stadier, folkskolans högre klasser, enhetsskolans högre klasser, realskolans avslutningsklass, praktiska realskolans motsvarande och kommunala flickskolans motsvarande klass. Vi har i detalj gått igenom skolornas läroböcker och kursplaner. Sedan vi där fått en bild av hur undervisningen praktiskt gått till, har vi frågat samtliga berörda lärare i de mottagande skolorna — yrkesskolor och gymnasier — vad de anser om de krav på förkunskaper som ställs för inträde i dessa skolor samt deras uppfattning om standarden hos eleverna för närvarande vid intagandet.

Vi har även gått vidare och kontaktat dem som är verksamma inom olika yrken och har anledning att begrunda om de fått de rätta kunskaperna eller inte. Vi har frågat arbetstagarna själva, och vi har låtit ett par tusen människor i åldern 18—30 år på arbetstid sitta och lösa objektiva problem av den typ som svarar mot de kunskaper, som skolan skall ha meddelat dem. Vi har frågat dem vilka kunskaper som de funnit sig behöva såsom medborgare i ett demokratiskt samhälle och såsom fritidsvaler. Vi har frågat förmännen om deras uppfattning om vilka krav, som bör ställas på den dem underställda personalen, samt de kunskapsbrister som förekommer. Vi har även frågat de anställda vilka brister de märkt i sina kunskaper.

Alla dessa iakttagelser — det rör sig, mina damer och herrar, om 3—4 miljoner data som har samlats in med kostnader på hundratusentals kronor för stat och näringsliv — skall bearbetas

och en avvägning ske när kursplanerna konkret utarbetas. Inte går man väl mot en sådan bakgrund och tvingar chefen för ecklesiastikdepartementet att på ett par vårveckor presterar någonting, som eventuellt kommer att gå fullkomligt i strid med de fakta som på detta sätt insamlats. Man ger honom väl en möjlighet att genomföra vad som krävs för att eleverna skall kunna fullgöra nu gällande kursplaner.

Då frågar man sig: Om dessa kursplaner är felaktiga, varför behöver eleverna då lära sig matematik efter dem? Jo, dessa kursplaner ligger till grund för den nuvarande intagningen i yrkesskolor och gymnasier. Vi kan inte offra de tre största årskullar som någonsin fötts i vårt land, bara för att vi för närvarande har kursplaner som inte är aktuella. Det är vår skyldighet att se till, att de genom samhällets försorg får den undervisning som behövs för att de skall kunna klara detta ämne. Föräldrarna skall inte på egen bekostnad behöva skaffa dem privatundervisning, som det annars kan bli fråga om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Det har inte varit brist på inlägg i denna debatt, så det är icke ur den synpunkten jag begär ordet. Det har dock vid flera tillfällen och av olika talare uttalats en del misstro mot det bestående. Det har uttalats misstro mot skolmyndigheter, mot lärare, mot elever och även mot målsmän och föräldrar. Det är dock förvånansvärt att det inte har uttalats någon misstro mot en sak, där det verkligen finns fog för misstro, nämligen våra läroböcker i matematik, i den mån man kan tala om läroböcker i matematik. Det finns böcker med exempelsamlingar rad efter rad, s. k. skolböcker med matematiska problem. Men, herr talman, man söker förgäves efter den pedagogik, som gör det möjligt för eleverna att med logik få fram

Allmänna läroverken: Avlöningar

vad de i det ena eller andra fallet vill ha reda på. Det klagas på föräldrarnas lust att hjälpa till, men hur kan man begära att föräldrarna skall kunna hjälpa sina barn, när inte läroböckerna ger någon vägledning om hur man angriper de problem man ställs inför.

Jag vill allvarligt vädja till ecklesiastikministern att se till, att man får bättre läroböcker i matematik. Men då jag mycket väl förstår, att det inte är ett problem som man löser kortsiktigt, kan jag mot den bakgrunden inte finna annat än att vi här bör följa reservanterna i utskottet. Jag är väl medveten om att elevernas arbetsbörda kan anses tillräckligt betungande, men jag är övertygad om att en extra matematiktimme i skolan skall bespara dem så många olyckliga stunder hemma vid läxorna, att man fullt ut kan säga, att man snarare befriar eleverna från en belastning än ökar den.

Ur den synpunkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3 och 4

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till vad utskottet hemställt; 2:o) bifall till den av herr Palme m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Arvidson; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Blidfors begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Arvidson

votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1:o) mom. 3) och 4) i statsutskottets utlåtande nr 51 antager det förslag, som innefattas i den av herr Palme m. fl. avgivna, med 1 a) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 1 b) av herr Arvidson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. 3) och 4) i utskottets utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1 a) av herr Palme m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna

Läroboksnämnden

råda angående omröstningens utgång, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 48 ja och 164 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den av herr Palme m. fl. avgivna reservationen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BARK (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag röstade fel.

Punkterna 2—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Läroboksnämnden

Kungl. Maj:t hade (punkt 201, s. 477) föreslagit riksdagen att till Läroboksnämnden för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 kronor, innebärande en anslagshöjning med 3 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundelin* (I: 236) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 297) hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att läroboksnämnden skulle avskaffas och det under förevarande punkt uppförda förslagsanslaget av 67 000 kronor utgå.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga, till Läroboksnämnden för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 67 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Jacobsson* och *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall

till motionerna I: 236 och II: 297, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1959/60 till Läroboksnämnden.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Efter den långa debatten på den första punkten vågar jag knappast ta till orda. Jag vill trots det säga i all korthet, att man redan när läroboksnämnden på sin tid inrättades kunde hysa principiella betänkligheter mot att läroböckerna, innan de utskickades till skolorna för allmänt bruk, underkastades en förhandsgranskning, någonting fullkomligt främmande i allt vad svensk tryckfrihetslagstiftning heter och som därför av principiella skäl rimligen inte heller borde förekomma beträffande läroböckerna. Man kunde dock — jag erkänner det — med praktiska utgångspunkter förstå den anordningen. Det förekom naturligtvis en hel del läroböcker, som inte alltid var så ändamålsenliga och lämpliga. Sedan dess har det emellertid inträffat en betydande omvälvning på det här området. Vi har fått en omorganisation av skolväsendet, och de stora kommunala förbunden — Stadsförbunden och Landskommunernas förbund — har tillsatt särskilda skoldelegationer som med intresse följer utvecklingen även på läroböckernas område. Därtill kommer att ämneskonferenserna och kollegierna ute i landet närmare granskar olika vidkommande läroböcker än man tidigare gjorde, och vidare har samarbetet mellan de olika skoldistrikten också tagit sikte på att få fram läroböcker av bästa typ. Slutligen vill jag nämna att förlagen naturligtvis nu är rustade på ett helt annat sätt än tidigare för att tillgodose behovet av lämpliga läroböcker.

Allt det här tillsammans gör att läroboksnämnden har överlevt sig själv. Jag vill konstatera, herr talman, efter att ha tagit del av lärares och skolfolks reak-

Läroboksnämnden

tioner, inte minst efter det jag väckte motionen om läroboksnämndens avskaffande, att det inom den svenska skolan finns en utbredd uppfattning, att läroboksnämnden numera är en anakronism.

Det förekommer också onekligen ganska egendomliga saker som resultat av läroboksnämndens arbete. Tidningen för Sveriges Lärare innehöll helt nyligen en artikel där det påvisades, hur nyutkomna och av läroboksnämnden godkända läroböcker innehåller rena plagiat och tillgodogör sig forskningsresultat av helt andra personer än dem som står för läroböckerna. Även i övrigt har framförts en stark kritik.

Jag skulle med detta, herr talman, vilja säga, att det från både principiella och praktiska synpunkter finns anledning att pröva frågan om läroboksnämndens fortsatta existens. Jag för min del anser liksom reservanterna i statsutskottet i övrigt, att tiden redan nu är mogen för nämndens avskaffande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag vill inte förneka att det kan föreligga skäl att se litet närmare på läroboksnämndens nuvarande verksamhet, men jag måste reagera mot att man utan att vilja sätta någonting annat i stället begär att läroboksnämnden skall avskaffas.

Reservanterna säger i den vid denna punkt fogade reservationen att vi numera har tillgång till bl. a. Stadsförbundets och Landskommunernas förbunds skoldelegationer — det är åtminstone för närvarande bara *en* delegation — och att denna i samarbete med skolstyrelseförbundet skulle kunna fungera som någon nämnd och företa översyn av de nya läroböcker som kommer fram. Jag vill till detta bara säga, att detta förbund för närvarande icke har resurser att klara en sådan uppgift. Dessutom tror jag knappast ens

att reservanterna vill att läroboksnämnden skall avskaffas utan att någonting annat sättes i dess ställe.

Herr Ståhls uttalande att nya läroböcker som nu kommer fram är underkastade hård kritik, visar väl hän på att det måste finnas någon myndighet som ser över läroboksstoffet och godkänner läroböcker för användning i skolorna. Jag föreställer mig också att skolöverstyrelsen, om den skall vara den statliga myndighet som skall göra översynen, måste till sitt förfogande ha experter som utgör någon nämnd eller delegation. Jag tror nämligen att skolöverstyrelsen i dag är så belastad med andra uppgifter, att den inte skulle hinna med att vid sidan om sitt egentliga arbete göra en översyn av de nya läroböcker som kommer fram.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag måste uttala min förvåning över att herr Nilsson i Göingegården känner sig så hjälplös, om det inte finns en statlig instans som granskar de läroböcker som kommer fram. Om det hade varit en annan talare än en högerman, hade man kanske lättare kunnat förstå denna hjälplöshet. Det är inte så många år sedan läroboksnämnden inrättades, och jag tillhörde under åtskilliga år en skolstyrelse, som före läroboksnämndens inrättande hade frihet att välja bland de läroböcker som kom ut på marknaden. Det visade sig i stort sett gå bra. Nu finns ju dessutom de olika organ som vi hänvisar till i reservationen. Jag är övertygad om, herr talman, att även herr Nilsson i Göingegården kan hysa så pass stor tilltro till de kommunala instanserna på skolans område, att han kan ge dem frihet att välja i floran av läroböcker.

Därtill vill jag säga, herr talman, att de exempel som jag här nämnde på mindre lyckade läroböcker visar, att det även nu är svårt för läroboksnämnden

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

att släppa fram enbart fullgoda böcker. Det händer ganska ofta även nu att t. ex. läseböcker och andra läroböcker blir godkända, vilka i den offentliga diskussionen bedöms som icke i allo lämpliga för skolbruk. Det finns alltså ingen fullgod garanti på detta område. Jag är övertygad om att vi alla hyser det förtroendet för de lokala instanserna som de är värda och inser, att det inte skulle betyda någon standardsänkning i fråga om läroböckerna, om de finge frihet att välja utan någon form av statlig förhandsgranskning.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag har ingen övertro på de statliga myndigheterna, men jag säger mig att en viss översyn av den rikliga flora av läroböcker som kommer ut ändå måste ske, och eftersom skolväsendet är statligt är det väl omöjligt att tänka sig att det skulle vara någon nämnd eller delegation utanför den statliga organisationen som skulle företa denna översyn. Jag tror inte att herr Ståhl, som är en klok man, på allvar menar att de kommunala skolstyrelserna landet över skulle vara kapabla eller hinna med att göra en översyn av tillgången på läroböcker för att sedan kunna välja de läroböcker som de själva ansåge vara bra. Jag föreställer mig att vi då skulle få en ganska varierande flora av läroböcker. Inte minst för de elever, som blir tvungna att flytta från en skola till en annan, torde det vara nödvändigt att vi har en viss kontinuitet i uppläggningsen av undervisningen via läroböckerna.

Det har väl varit lämpligast att reservanterna begärt en utredning för att få klarlagt huruvida översynen av läroböckerna bör ske av den nuvarande läroboksnämnden eller av någon annan nämnd, myndighet eller delegation, vad man nu vill kalla det organet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten följande reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 10—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17

Lades till handlingarna.

§ 12

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av yrkesskada,

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde, och

nr 55, i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring åt vissa f. d. anställningshavare.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 289 av herr *Mattsson* och II: 359 av herr *Gustavsson* i Alvesta,

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att införa en progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 289 och II: 359 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Bengtson, Mattsson* och *Larsson* i Luttra, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med instämmande i syftet med vad som anförts i de likalydande motionerna I: 289 och II: 359 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående möjligheterna att genom reform av företagsbeskattningen underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering;

II) av herr *Stenberg*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! I föreliggande betänkande har bevillningsutskottet redovisat behandlingen av ett par motioner, som utmynnar i ett yrkande om utredning och förslag angående möjligheterna att genom en reform av företagsbeskattningen underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering.

Det stora flertalet företag inom handel, industri och hantverk är mindre sådana, vilka drives som rörelse av fysisk person eller av bolag. För dessa båda företagsformer gäller olika beskattningsbestämmelser. För fysisk person är statsskatten progressiv och för bolag proportionell. Motionärerna har nu tänkt sig ett enda system med progressiv beskattning för rörelse som drives i olika företagsformer, efter en skatteskala på lägst 10 och högst 40 procent.

Utskottet har emellertid ställt sig avvisande till detta förslag och skriver på sidan 3 i utlåtandet följande: »I vad motionsyrkandet avser en progressiv inkomstbeskattning av aktiebolag vill utskottet erinra om att en sådan tidigare funnits i svensk beskattningsrätt, men den är sedan länge avskaffad. Skäl att på nytt införa en dylik beskattningsform, mot vilken en stark kritik på sin tid riktades, synes ej föreligga. Det kan tilläggas att lindrigare beskattning av mindre aktiebolag, vilket motionärerna åsyftar, med sannolikhet skulle leda till en uppdelning av redan existerande företag i mindre enheter och till att nya småbolag i ökad utsträckning bildas enbart i syfte att få så gynnsam beskattning som möjligt.»

Under den tid de nuvarande beskattningsbestämmelserna gällt har en avsevärd skatteskärpning inträtt, vilket betydligt stora svårigheter för företagens konsolidering. I stor utsträckning sker företagskonsolideringen genom tillämpning av gällande varuavskrivningsbestämmelser, men dessa bestämmelser är inte i allo lämpade att användas i detta syfte, ty alla företag har inte samma behov av stora varulager. Avskrivningsreglerna kan därför lätt föra med sig att ett företag för att få större avskrivningsmöjligheter förleddes att lägga sig till med större lager än vad som är betingat av företaget verksamhet i och för sig. Detta kan inte under alla förhållanden vara någon lämplig väg. Vi är väl alla överens om att de mindre företagen här i landet är av sådan betydelse, att det är angeläget att vi underlättar möjligheterna för dem att konsolidera sin ställning och öka deras möjligheter till självfinansiering.

Vi reser vanter har ansett det angeläget att denna fråga blir föremål för särskild utredning, i vilken olika möjligheter prövas att vid beskattningen ta hänsyn till de syften som aktualiserats i motionerna.

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Naturligtvis håller jag med herr Larsson i Luttra om att det är viktigt att olika grupper av småföretagare får så goda arbetsbetingelser som möjligt. Det är också riktigt att en förutsättning för ett livskraftigt näringsliv är, att det finns goda möjligheter till konsolidering. Jag förvånar mig bara över att detta tal kommer från herr Larsson, vars parti under de senare åren varit med om att genomföra så mycket här i riksdagen som motverkat möjligheterna inte minst för småföretagsamheten.

Då vi inom högerpartiet tillsammans med folkpartiet försökt få in den bestämmelsen i kommunalskattelagen, att varulager skulle kunna få nedskrivs till 30 i stället för 40 procent, har centerpartiet gått emot. Detta är ett faktum, även om centerpartiet i år gått med på att man skulle vänta med uppskrivningen till 40 procent ett år. Men hur går det nästa år?

Inte heller har vi fått stöd från det partiet då vi velat ge huvuddelägare i familjebolag rätt att via bolaget göra avsättning lika väl för sin egen pension som för andra anställda inom företaget.

Jag skulle också vilja fråga, varför ni inom centerpartiet så sent som i fjol röstade mot förslag som syftade till att ge nystartade företag bättre avskrivningsmöjligheter i fråga om byggnader i rörelsen under de första åren. Sådana bestämmelser finns i både Danmark och Norge. Vad ni kunde ha emot en utredning på den punkten, kan jag inte förstå. Bättre möjligheter till avskrivning under de första åren skulle ju blott ha inneburit ökade möjligheter till konsolidering även för småföretagen.

De motioner som bevillningsutskottet behandlat i sitt betänkande nr 22 är visserligen sådana, att ingen riktigt lär kunna läsa ut vad motionärerna vill. Och inte har det blivit tydligare genom herr Larssons anförande här i kammaren. Går jag till reservationen av herr Bengtson m. fl., finner jag att reservanterna till en början tycks vara missnöjda med de avskrivningsbestämmelser som finns för varulager. Missnöjet riktar sig emellertid tydligen mot att avskrivningen kan gå upp så högt som till 70 procent. Detta kan, säger reservanterna, för det stora flertalet småföretagare leda till att alltför stora varulager hålles med likvidationssvårigheter som följd. Jag förmodar att reservanterna menar likviditetssvårigheter. Reservanterna vill alltså insinuera att småföretagarna håller onödigt stora varulager bara för att få möjligheter att skriva ner så mycket som möjligt. Herr Larsson i Luttra och de andra reservanterna har bestämt inte så väl reda på under vilka villkor småföretagen arbetar här i landet. Nog är det sant att företagen lider av kapitalbrist och likviditetssvårigheter. Ofta är dessa svårigheter så stora att företagen kan tvingas hålla ett mindre varulager än som skulle vara önskvärt. Anledningen härtill är den ekonomiska politik regeringen fört och som just centerpartiet praktiskt taget helt och hållet anslutit sig till. Den politiken har medverkat till att nysparandet här i landet blivit för lågt. De krediter som därefter stått de mindre företagarna till buds har blivit alldeles otillräckliga.

Det sägs i reservationen att det rent tekniskt torde »vara möjligt att införa den ordningen, att i handelsregistret upptagna företag även i skattehänseende betraktas och behandlas som juridiska personer». Jag skall inte bestrida att det är tekniskt möjligt. Naturligtvis kan man — om man särskilt vill komma åt småföretagen, i det här fallet de som inte arbetar i bolagsform — se till att

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

den dubbelbeskattning, som nu finns för aktiebolag och ekonomiska föreningar, blir gällande också för andra företagsformer. Men jag kan inte förstå, att en sådan skatteskärpning motiverar alla de vackra orden om att småföretagens arbetsbetingelser skall lättas.

Den statliga direkta skatten för fysiska personer, som alltså gäller för det stora flertalet småföretagare och hantverkare, är redan nu progressiv i överkant. Särskilt mellanskikten blir hårt drabbade av den puckel som finns i skatteskalan för gifta. Vårt parti har velat få bort den puckeln men har inte fått något stöd från herr Larsson i Luttra och hans parti. Vårt förslag skulle ge betydande skattelättnader och därigenom möjligheter till konsolidering för en väsentlig del av småföretagen. Nu vill centerpartiet ha även dubbelbeskattningen progressiv. Vi skulle alltså ovanpå en progressiv inkomstskatt och ovanpå en progressiv förmögenhetsskatt få ytterligare en progressiv skatt. Jag har över huvud taget svårt att ur skatteförståelse synpunkt finna något som helst bärande motiv för en dubbelbeskattning, och om en sådan skatt gjordes progressiv, skulle saken bli ännu värre.

Jag kan, herr talman, inte vara med om de skärpningar i företagsbeskattningen som föreslås i reservation nr 1 till bevillningsutskottets betänkande nr 22, och jag yrkar därför bestämt avslag på reservationen.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin har gett en verklig karikatyr av våra syften med reservationen. Det är alldeles uppenbart att avsikten inte är att åstadkomma en dubbelbeskattning, utan avsikten är att utredningen skulle komma fram till ett resultat, varigenom vi skulle få bättre möjligheter än med de nuvarande reglerna att ge företagen tillfälle till konsolidering och självfinansiering.

Jag behöver väl inte säga så värst mycket om herr Darlins spekulationer om hur det skulle kunna gå. Dessutom är det väl så, herr Darlin, att de nuvarande lagervärderingsbestämmelserna gäller tack vare centerpartiets ställningstagande i bevillningsutskottet och i riksdagen. Detta förutan skulle vi med största sannolikhet ha ogynnsammare lagervärderingsregler.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad mina farhågor beträffande dubbelbeskattningen angår så håller jag mig till reservanternas eget uttalande, att fysiska personer bör behandlas på samma sätt som juridiska personer. Juridiska personer har som bekant dubbelbeskattning.

Om herr Larsson i Luttra och hans partivänner gått tillsammans med högern och folkpartiet i fråga om varuvärderingsbestämmelserna, hade kanske lotten gynnat oss så, att vi fått en annan tingens ordning. Det kan till och med tänkas att bevillningsutskottets ärade ordförande gått med på vårt förslag, och då hade det inte behövt bli någon lottdragning.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Såvitt jag kan förstå är motionärernas syfte att, vilket herr Larsson i Luttra också understrukt, åstadkomma en skattelättnad, framför allt för de mindre företagen. Om man skulle genomföra motionärernas förslag, skulle det medföra en orättvis övervällning på andra skattebetalare, t. ex. löntagarna. Det går nog därför inte att bestrida att utskottet har rätt, när det anför att en sådan anordning inte låter sig förena med kravet på rättvisa och jämlikhet i beskattningen. En skattereform som får sådana verkningar kan vi inte godta.

Utskottet säger vidare att det är »tveksamt om sådana omständigheter som omsättning, antalet anställda och

Progressiv företagsbeskattning i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering

vinstens förhållande till omsättningen bör tillerkännas självständig betydelse vid beskattningen». Vi har tidigare haft progressiv beskattning. Den gällde ända fram till 1938, då den avskaffades med stor enighet. Både inom näringslivet och på andra håll var man överens om att den inte längre fyllde någon uppgift utan tvärtom var ytterst besvärlig att tillämpa i praktiken. Tanken bakom den progressiva beskattningsmetoden var, såvitt framgår av tillgängligt material, att beskattningen skulle avvägas med hänsyn till räntabiliteten. Att det finns ett visst samband mellan räntabilitet och skatteförmåga skall inte förnekas. Men det mått på räntabiliteten och skatteförmågan, som man tillämpade under den tid den progressiva beskattningen gällde, visade sig emellertid inte ge tillfredsställande resultat. Det blev därför ganska snart uppenbart att ett bibehållande av den progressiva beskattningen inte var tillfredsställande. I denna kritik instämde, som jag redan antydde, både de sakkunnigutredningar, som företogs på detta område, och näringslivets egna organisationer.

Om den progressiva beskattningsmetoden var orättvis och ledde till oriktiga resultat beträffande aktiebolagen, så var det ännu sämre för de ekonomiska föreningarna, där den progressiva beskattningen lades på den totala omsättningen, vilket kunde leda till mycket otillfredsställande resultat ur skattesynpunkt.

Det var dessa synpunkter och givetvis många andra som gjorde att man 1938 frångick den progressiva skatteметoden och övergick till en proportionell skatt. Det finns alltså inga som helst sakliga skäl att tillmötesgå motionärerna. Det framgår även av reservationen, att reservanterna också varit tveksamma. På tal om motionärernas önskemål beträffande reformering av företagsbeskattningen i riktning mot ett progressivt verkande system säger re-

servanterna, att de finner det svårt att överblicka konsekvenserna av en sådan anordning. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Erfarenheterna från den tid vi hade progressiv beskattning talar inte för ett återinförande av denna beskattningsmetod.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman, herr Kärrlander, säger att ett tillmötesgående av reservanternas och motionärernas önskemål skulle kunna innebära en viss övervältring av skattebördor på andra skattebetalare. Och det är uppenbart att om man vill göra en lättnad för en viss grupp i en viss situation, så kan detta inte ske utan att man i någon mån får en sådan övervältring.

Herr Kärrlander talade också om den tidigare progressiva beskattningen av aktiebolag. Det är nog troligt att den hade vissa sidor som gjorde, att det då rådde ganska stor enighet om att den var olämplig. Det syfte man vill nå är dock så pass angeläget att frågan, även om man är medveten om att den är svår, ändå borde få bli belyst genom en utredning.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få rikta kammararens uppmärksamhet på att herr Larsson i Luttra och jag är överens om att en övergång enligt de linjer som skisserats av motionärerna skulle betyda en övervältring av bördor till andra skattebetalare. Jag är nöjd med att vi är överens på den punkten.

Får jag bara, herr talman, tillägga som ett ytterligare skäl till att man gick ifrån den progressiva beskattningen, att detta var en förutsättning för att man skulle kunna införa liberalare avskrivningsregler. Skulle man göra det, vilket

Skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall

man ansåg nödvändigt, kunde man inte bibehålla en progressiv företagsbeskattning. Skulle vi, herr talman, på nytt gå över till den progressiva företagsbeskattningen, skulle vi också få ompröva och förmodligen skärpa avskrivningsreglerna i fråga om varulager, maskiner, inventarier m. m.

Herr **STENBERG** (fp):

Herr talman! Jag avser inte att vid denna frågas behandling ta upp någon partipolitisk debatt om vad som gjorts eller inte gjorts för den mindre företagsamheten. Anledningen till att jag antecknat blank reservation är att vi från vårt håll vid årets riksdag väckt en motion, där vi tagit upp hela kreditproblemet och kapitalförsörjningsfrågan för den mindre företagsamheten och också berört en viss företagsbeskattningsfråga. Jag tycker det vore bra om vi kunde behandla dessa frågor i ett sammanhang och vid ett tillfälle. Därför har vi ansett det lämpligt att ta upp dem i en och samma motion. Den kommer så småningom att läggas på riksdagens bord.

Även om jag i viss mån kan ansluta mig till reservanternas syfte att försöka åstadkomma en viss lättnad av beskattningen för den mindre företagsamheten, kan jag ändå inte instämma i vare sig utskottsmajoritetens eller reservanternas skrivning. Det var närmast det som gav mig anledning att till utskottsbetänkandet foga en blank reservation.

Jag är, herr talman, inte beredd av den anledningen att delta i voteringen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Bengtson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 174 ja och 29 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14**Skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om sådana ändringar i skattelagstiftningen att vinster på grund av penningvärdets fall i möjligaste mån kan undantagas från beskattning.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 151 av herrar *Ringaby* och *Yngve Nilsson* samt II: 113 av herr *Björkman m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning i syfte att få till stånd en sådan omarbetning av skatteförfattningarna, att vinst, som enbart har sin grund i penningvärdets

Skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall

fall, i möjligaste mån kan undantagas från beskattning».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 151 och II: 113 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Yngve Nilsson*, *Magnusson* i Borås och *de Jounge*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nyssnämnda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att få till stånd en sådan omarbetning av skatteförfattningarna att vinst, som enbart hade sin grund i penningvärdets fall, i möjligaste mån kunde undantagas från beskattning;

II) av herrar *Kollberg* och *Stenberg*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BJÖRKMÄN** (h):

Herr talman! Om jag skulle ställa den frågan till kammarens ledamöter: Tycker ni det är riktigt att beskatta en vinst som i realiteten är en fiktion? tror jag eller åtminstone hoppas, att jag skulle få majoritet för ett nej. Jag tror inte ens att finansministern, trots alla bryderier han har med att få inkomster och skatter att räcka till, skulle tycka det är riktigt att man gör på det sättet. Frågan återger i mycket komprimerad form det problem, som kammarens ledamöter nu har att ta ställning till och som bevillningsutskottet yttrat sig över i sitt betänkande nr 24, nämligen de nu gällande reglerna beträffande beskattningen av realisationsvinst.

I jämförelse med många andra skattefrågor, särskilt de som nu är aktuella, är denna fråga av litet format, men för dem som drabbas av denna beskattning är den av annan storleksordning. Bestämmelserna om realisationsvinstbeskattning syftar till att träffa rena spekulationsaffärer. Det finns emellertid

många fall där vinsterna inte har någon som helst släktskap med spekulation, och jag skall be att få belysa detta med det exempel vi återgivit i motionen för att ge kammaren en föreställning om vad som kan inträffa.

En person som inköpt ett egnahem eller en villa för 50 000 kronor måste, innan sju år förflutit därefter, på grund av tjänsteförflyttning, befordran eller övergång till ny verksamhet på annan ort avyttra sin fastighet. På grund av penningvärdeförsämringen får han i köpeskilling 70 000 kronor och blir beskattad för en realisationsvinst på 20 000 kronor. Detta belopp lägges till hans övriga inkomster och träffas av en hög progressivitet. På den nya orten måste han för att alls kunna få någon bostad förvärva eller själv bygga en villa. Kostnaden för denna, som är likvärdig med hans gamla villa, är densamma som den summan han erhöll vid försäljningen, eller 70 000 kronor.

I realiteten har naturligtvis denne man inte gjort någon som helst vinst. Under den tid han innehaft sin förra villa har levnadskostnaderna stigit med 40 procent. Hans verkliga intäkt vid försäljningen är exakt densamma som den köpeskilling han erlagt vid förvärvet. Ändock får han betala skatt för sin »vinst» och till på köpet inom progressionsskikt som på grund av en nominell stegring även av den övriga — verkliga — inkomsten kommit att ligga högt upp i skatteskalen. En sådan beskattning kan inte stå i överensstämmelse med syftet med lagstiftningen och kan i många fall verka mycket hård. Den kan i många fall försvåra eller omöjliggöra anskaffande av en likvärdig bostad på den nya orten.

Motionen går ut på utredning i syfte att omarbete skatteförfattningarna så att vinst, som enbart har sin grund i penningvärdets fall, i möjligaste mån skall kunna undantagas från beskattning. Genom en proposition till 1951 års riksdag ändrades reglerna för

Skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall

realisationsvinstbeskattningen: gränsen mellan full skattefrihet och full skatteplikt mjukades upp genom en avtrappningsregel så att den skattepliktiga vinsten reducerades då egendomen innehafvs, beträffande fast egendom minst sju år och beträffande annan egendom minst två år. Full skattefrihet inträder alltså efter tio, respektive fem år.

Innebörden av propositionen var alltså att den tidigare tvära gränsen mellan full skattefrihet och full skatteplikt mjukades upp genom avtrappningsregeln. Därmed undanröjdes »de mera stötande fallen», som bevillningsutskottet formulerade saken i sitt betänkande 1951. Men det är inte alla stötande fall man fått bort, och jag skall be att få åskådliggöra detta med ett annat exempel, som är hämtat ur verkligheten.

En lantbrukare i Närke köpte en gård i slutet av 1940-talet, alltså före den stora inflationen. Av olika anledningar blev han nödsakad att sälja gården sex år senare, efter den stora inflationen. Vinsten — den s. k. vinsten — blev 28 000 kronor. Han drabbades av en skatt på 15 000 kronor, en straffskatt sålunda på grund av omständigheter vari han icke hade någon som helst skuld. Ja, ödet formade det så att just denna vinst på 28 000 kronor i det allra närmaste motsvarade den penningförsäkring som inträffade under de år han ägde gården. Han måste ordna ett borgenlån för att klara skatten!

Jag skall erkänna att bevillningsutskottets majoritet inte bara viftat bort problemet. Det heter nämligen i utskottets betänkande: »Utskottet vill inte förneka att ett visst berättigande finns för yrkandet — — —» i vissa fall. Då tycker man att utskottet kunde ha gått med på vår blygsamma önskan, att en utredning skulle få undersöka om det inte går att finna en väg för att få bort även de stötande fallen. I motionen har vi pekat på att en framkomlig väg vore att anknyta beräkningen av skattepliktig realisationsvinst till index. Den är ju

en mätare på penningvärdeförsämringen. Med ett schematiskt exempel har vi i motionen åskådliggjort hur det skulle gå till. En person förvärvar i mars 1952 en fastighet för 100 000 kronor och säljer den i mars 1958 för 125 000 kronor. Vid förvärvet utgjorde konsumentprisindex 125 (1949 = 100) och vid försäljningen sex år senare 151, en stegring med cirka 20 procent. Räknat i 1958 års penningvärde var inköpspriset 100 000 kronor plus 20 procent därav eller 120 000 kronor. Av den vid försäljningen uppkomna mellanskillnaden, 25 000 kronor, är alltså endast 5 000 kronor verklig vinst som bör beskattas såsom realisationsvinst.

Det är möjligt att utskottet, trots all den sakkunskap som där är församlad, inte kunnat knäcka denna nöt. Men en framstående skattejurist har sagt mig, att visst går frågan att lösa — om man bara vill saken.

Vi har i motionen vidare åberopat att 1941 års förordning om krigskonjunkturskatt tog hänsyn till penningvärdeförsämringen genom att i vissa fall undantaga realisationsvinst.

Med hänsyn härtill och då bevillningsutskottet dock ansett, att det finns ett visst berättigande i vårt yrkande, tycker jag att utskottet kunde ha gått med på vårt förslag om utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herrar Yngve Nilsson, Magnusson i Borås och de Jounge.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! I denna motion har man tagit upp vissa besvärligheter i beskattningshänseende som följer med penningvärdeförsämringen. Ingen förnekar väl att besvärligheter förekommer — inte bara när det gäller beskattningen utan över huvud taget — då utvecklingen är sådan, att pengarna faller i värde. Här gäller det nu realisationsvinstbeskattningen — som motionären själv framhöll en liten del av vårt beskattningssystem. Motionären har som

Skattelindring för vinster på grund av penningvärdets fall

exempel på hur orättvist bestämmelserna verkar tagit det fallet, att en person har en fastighet som han av det ena eller andra skälet skall sälja. Han får, säger motionären, visserligen ett högre pris i kronor räknat, men den reella ersättningen blir inte sådan, när vederbörande skaffar sig en ny villa på annan ort, dit han måste flytta, att någon vinst uppstår. Detta borde enligt motionärernas uppfattning leda till att det inte blir någon extra beskattning.

Vi har i bevillningsutskottet diskuterat dessa ting rätt ingående. Jag kan bara säga, att skulle man driva denna princip finge man väl — som utskottet framhållit i sitt betänkande — också ta hänsyn till människor som har sina pengar placerade i t. ex. inteckningar eller på bank och som drabbas av penningvärdeförsämringen. De skulle väl då i konsekvensens namn ha avdrag på sina skatter, ty de drabbas ju ännu hårdare än den som har en reall tillgång i form av en fastighet, eftersom de inte får något höjt försäljningsvärde på sina tillgångar.

Motionären tyckte att utskottet borde kunnat biträda motionen, då utskottet ansett att det fanns ett visst berättigande i motionsyrkandet. Ja, motioner av liknande slag har varit föremål för utskottets och riksdagens behandling tidigare och då blivit avslagna. Jag måste nog säga till herr Björkman, att jag bestämt vill varna för att skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om utredning så snart det skulle föreligga minsta anledning till detta. Jag tycker mig också ha märkt, att man anser att det finns alltför många utredningskommittéer. Hur skulle det bli om vi skulle acceptera herr Björkmans och andras önskemål? Jag anser tvärtom, att riksdagsutskotten skall vara mycket sparsamma med sina skrivelser till Kungl. Maj:t. Sådana skall endast beslutas i de fall, då det finns alldeles speciella skäl att påskynda ärenden av stor vikt.

Detta är endast ett delspörsmål av den

större frågan om penningvärdet. Jag vill gärna med motionären säga att vi alla beklagar penningvärdeförsämringen. Men det går inte att angripa problemet på detta sätt, utan det måste ske på andra vägar. Det pågår en stor utredning, den s. k. stabiliseringsutredningen, som har detta mycket omfattande problem under skärskådande. Jag hoppas personligen att man där kan komma fram till ett resultat, som i någon mån bidrar till att stabilisera penningvärdet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag vill till herr Ericsson i Kinna endast säga, att om man inte vill vara med om att avskaffa dessa oformligheter, är det klart att man kan konstruera skäl för sin ståndpunkt. Jag har ingalunda sagt att denna fråga skulle vara särskilt lättlost, men jag tycker att man bör ta sig en funderare på den. Inte heller eftersträvar jag en mängd statliga utredningar, och jag skulle vara mycket tveksam inför att lägga ytterligare uppdrag på 1950 års skattelagsakkunniga, som i många år varit »utredningskorgen» där man stoppat det ena uppdraget efter det andra. Inte behöver man tillsätta en stor utredning för att klara av denna sak.

Vad jag beklagar, herr Ericsson i Kinna, är att bevillningsutskottet är mera negativt i år än tidigare. År 1951, när denna fråga var uppe till behandling första gången, viftade man bort hela saken. Då sade utskottet, att denna fråga i minst lika hög grad berör alla andra slags inkomster; 1954 hade bevillningsutskottet tagit ett steg framåt, ty då hade utskottet kommit till insikt om att det inte var något problem i fråga om inkomst av tjänst och kapital. Den gången förutsatte utskottet, att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet riktad på frågan. »Särskilt därest frågan skulle erhålla ökad aktualitet, synes det önskvärt att en allsidig prövning kom-

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

mer till stånd», sade utskottet för fem år sedan. 1954 var konsumentprisindex 129. Nu är det 152, en stegring med 17 procent.

Vad skall vi tro om framtiden? Jag tror inte att ens herr Ericsson i Kinna är beredd att avge en deklaration om att vi kommer att kunna åstadkomma ett fast penningvärde. Snarare är risken för inflation i framtiden med det läge vi nu har ganska överhängande. Därför är det angeläget, även om vi haft ett tämligen stabilt penningvärde de senaste åtta, nio månaderna, att söka klara upp dessa problem innan vi råkar ut för en ny inflation.

Nu, år 1959, förefaller det mig som om bevillningsutskottet tagit ett steg tillbaka. Man åberopar visserligen stabiliseringsutredningen. 1954 tyckte man ändå, att Kungl. Maj:t skulle ha ögonen på denna sak. Det var inte mer än en suck, men det var i alla fall något. I år befriar man Kungl. Maj:t ifrån att över huvud taget ha sin uppmärksamhet riktad på problemet, och man yrkar helt avslag. Så belastad som Kungl. Maj:t är redan förut förmodar jag att man kommer att hälsa denna befrielse med stor tacksamhet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva viss utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 6 februari 1959 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 64, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl föreläge, medgiva att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestitution, måtte få åtnjuta sådan tullrestitution, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestitution.

Till utskottet hade hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 398 av herr *Spetz m. fl.* och II: 484 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 64 måtte besluta sådan ändring i tullrestitutionsförordningen att varvsindustrirestitution får åtnjutas för materialier till inregistrerade fiske- eller fraktfartyg, även om fartygets bruttodräktighet understiger 70 ton, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 64 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 398 av herr *Spetz m. fl.* och II: 484 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl förelåge, medgiva att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestitution, måtte få åtnjuta sådan tullrestitution, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestitution.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Darlin, Eriksson* i Bäckmora samt *Rydén*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 64 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 398 och II: 484,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution med den ändring, som i reservationen angivits;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att under tiden från och med den 1 juli 1959 till och med den 31 december 1961 i fall, då särskilda skäl förelåge, medgiva att näringsidkare, som erhållit rätt till varvsindustrirestitution, måtte få åtnjuta sådan tullrestitution, oaktat de av honom använda artiklarna införts av annan näringsidkare, som erhållit rätt till enahanda slag av tullrestitution.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Det råder i vårt land tullfrihet för fartyg. Den är ordnad så, att även om man skaffar tullbelagd materiel utifrån får man tillbaka tullavgiften genom s. k. varvsindustrirestitution. Denna varvsindustrirestitution gäller emellertid ej för mindre fartyg än av 70 tons bruttodräktighet.

Flertalet fiskefartyg och en hel del mindre lastbåtar faller under 70-tons-

gränsen. Ofta skaffar vederbörande företagare motorerna till fiskefartygen utifrån. De köper dem t. ex. från Danmark eller Tyskland, och de är tullbelagda med 10 procent. Det har uppgivits, att det ibland innebär en tull på inemot 10 000 kronor. Motionärerna och reservanterna i bevillningsutskottet anser, att gränsdragningen vid restitutionsförfarandet inte är rationell. Vi anser också, att den inte är rättvis ur fiskets och den mindre kustfraktfartens synpunkt.

Småbåtarna har ett särskilt behov av denna restitution av tullen. Det har också omvitnats, att de egendomliga bestämmelserna härvidlag animerar fiskarna att t. ex. bygga båtar i Sverige men utrusta dem i Tyskland eller Danmark för att undgå tullen. I vissa fall har man t. o. m. skaffat sig onödigt stora båtar bara för att komma över 70-tons gränsen och få tullrestitution. Under sådana förhållanden kan det inte vara förenligt med respekten för lagar och förordningar och inte heller rättvist gentemot fiskarna och företagarna inom den mindre fraktfarten att bibehålla den nuvarande gränsdragningen.

Jag kan också erinra om förra årets behandling av motioner i denna fråga. Då vände sig bevillningsutskottet till generaltullstyrelsen, som yttrade sig i den riktningen, att det i och för sig inte fanns något att erinra mot en utvidgning av gällande rätt till varvsindustrirestitution. Man tillade dock, att av praktiska skäl syntes restitutionsrätten böra begränsas till att avse fartyg av viss minimistorlek, varför fastställande av en nedre tontalsgräns torde erfordras Dessutom talade man om att frågan nog borde utredas.

Vi har nyligen hört att bevillningsutskottets ärade ordförande inte är pigg på utredningar. Det är inte jag heller, och jag tror inte heller att det behövs i detta fall. Reservanterna föreslår i sin reservation ett tillägg till lagen om varvsindustrirestitution. Man behöver bara foga in i lagtexten att sådana far-

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

tyg samt i fartygsregistret införda fiske- eller lastfartyg även av 70 tons brutto-dräktighet eller därunder skall åtnjuta varvsindustrirestitution.

Bevillningsutskottet har — det vill jag gärna understryka — varit ganska förstående för denna sak. Man har sagt, att enligt utskottets mening finns det visst fog för en annan gränsdragning än den hittills gjorda, men man har slutat med att uttala, att utskottet inte är berett att nu ta ställning till det i motionerna aktualiserade spörsmålet men förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag tycker det är en onödigt stor försiktighet och att det inte är någon som helst risk med att bifalla reservanternas förslag härvidlag.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

Herr ERICSSON i Kinna (s):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar gäller båtar som importeras. Enligt gränsdragningen i författningen har båtar över 70 ton vissa förmåner som inte kommer båtar under 70 ton till del. Därav drar man slutsatsen, att det är mycket orättvist mot de små båtägarna, vilka ju i första hand behöver hjälp och stöd, eftersom de är småföretagare. Detta låter ju mycket bestickande.

Denna varvsindustrirestitution innebär, enkelt uttryckt, tullfrihet för det material som behövs för dessa båtar. Man suspenderar alltså tulltaxan. Den metoden har vi använt sedan många år tillbaka. Det föreslås nu att samma ordning skall gälla närmast t. o. m. år 1961.

Det är klart att man kan fråga, varför gränsen skall gå just vid 70 ton. Motionärerna föreslår, att man skall ändra gränsdragningen på det sättet, att alla båtar, som upptas i fartygsregistret, skall få denna förmån. Man vill omedelbart genomföra en ändring av författningen i enlighet därmed.

Det är klart att det är administrativa skäl som har gjort, att man stannat för fartyg av viss storleksordning. Man har

ur administrativa synpunkter velat få en klar gränsdragning.

Egentligen är det emellertid inte båtarna som spelar någon roll i detta avseende utan motorerna. Jag vill visst inte förneka, att det i och för sig vore önskvärt att de personer, som köper båtar ej överstigande 70 ton, skulle slippa tullen, vilken ju är 10 procent. De skulle slippa tullen därför att de importerar motorer och inte köper motorer av den svenska industrien. Alla vet emellertid, att vår tulltaxa har till syfte att ge ett visst skydd åt näringarna. Har man fastställt en tull på 10 procent och låter denna gälla även småfartygen, så innebär det, att svenska företag får sämre möjligheter att sälja och att den mindre varvsindustrien kan få besvärligheter. Jag vill i detta sammanhang erinra kammarens ledamöter om att det har till riksdagen avlämnats en proposition, vari man föreslår en ökning av lånefonderna i syfte att hjälpa de mindre varven genom att man underlättar möjligheterna att erhålla lån för inköp av båtar.

Det ligger således inte alls till på det sättet, att vi inom utskottsmajoriteten inte skulle vara angelägna om att man skall få tullbefrielse även för mindre båtar, utan utskottet har — såsom herr Rydén också påpekade — framhållit, att det finns visst fog för justering av den nuvarande gränsen. Men vi är inte beredda att utan vidare ta ett sådant steg. Herr Rydén ansåg tydligen, att saken var så pass enkel, att man utan vidare kunde göra en ändring, men det är nog skäl i att litet närmare undersöka dessa saker, ty det måste här ske en avvägning under hänsynstagande till näringspolitiska synpunkter. Det går inte att bara tala om att man skall skydda den del av näringslivet det nu gäller, utan man måste också tänka på andra delar av näringslivet.

Jag vill således uttrycka utskottsmajoritetens mening på det sättet, att vi har ansett att det finns skäl för en över-

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

syn och att Kungl. Maj:t bör ha sin uppmärksamhet riktad på saken. För min del anser jag att Kungl. Maj:t därvid också skall överväga, om det finns anledning att bibehålla författningens nuvarande konstruktion, vilken innebär att restitution kan utbetalas till en företagare, som inte själv har importerat varan utan köpt den i andra hand av en företagare, som haft rätt till restitution. Hela denna anordning tillkom ju år 1944, alltså under kriget, när det var ont om material och företagarna måste hjälpa varandra med anskaffning av olika slags förnödenheter. Jag kan inte föreställa mig att det nu råder varubrist i samma mening, och om Kungl. Maj:t ger t. ex. generaltullstyrelsen i uppdrag att se över denna författning, borde däri också ingå att man tar sig en titt på själva konstruktionen av författningen.

Utskottet har alltså hyst förståelse för motionskravet, men det har inte velat gå med på motionärernas yrkande om att man omedelbart och utan någon undersökning skulle göra en förändring av bestående ordning. Vi anser att Kungl. Maj:t bör ta hela frågan under övervägande, och jag hoppas att från finansministerns sida få bekräftat, att därest det finns skäl för en sådan justering av gränsdragningen, skall också denna komma till stånd inom rimlig tid.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Av vad bevillningsutskottets ärade ordförande här sade framgick, att även enligt utskottets mening bör frågan om denna restitution få en bättre lösning ur näringslivets synpunkt än som nu är fallet, och herr Ericsson i Kinna hoppades också att finansministern skulle utlova åtgärder i denna riktning. Om så sker, har naturligtvis motionerna gjort sin nytta.

Utskottets ordförande säger, att det är administrativa skäl som avgjort den

nuvarande gränsdragningen. Det är alldeles riktigt att man därigenom velat utesluta s. k. lustbåtar, men med det förslag, som motionärerna framlagt och som tagits upp i reservationen, skulle efter vad jag förstår sådana båtar vara uteslutna, eftersom det enligt detta förslag endast kan bli fråga om fraktfartyg och fiskefartyg.

Det är väl litet diskutabelt, om den mindre varvsindustrien skulle, såsom herr Ericsson i Kinna säger, få det besvärligare genom att man på detta sätt ändrar gränsdragningen. Jag tror att det förhåller sig tvärtom. Det händer ju nu i alla fall, att fiskarna får lov att beställa hela fartyg i utlandet för att komma ifrån problemet med restitution av skatten på motorerna. Då är det rejälare att klart och tydligt medge tullfrihet när det gäller fartyg av detta slag.

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Rydéns anförande vill jag säga, att enligt statistiken för år 1957, som är den senaste statistik jag haft tillgänglig, har det intet importerats några fiskefartyg av den typ som vi nu diskuterar utan bara småbåtar. Det enda fartyg i övrigt som då importerades, var ett mycket stort fartyg som kostade 3 miljoner kronor. Huruvida det under 1958 har importerats några fartyg av här ifrågakvarande slag vet jag inte, men eftersom dessa fartyg huvudsakligen inregistreras i Göteborgs och Bohus län, kanske det här i kammaren finns någon representant för detta län, som av egen erfarenhet kan tala om hur det ligger till därvidlag.

Under efterkrigstiden har det anskaffats cirka 200 fartyg av detta slag, och om det är motorerna som man vill ha restitution för, bör man väl klart säga ut detta och medge att man tycker att det är bra att kunna importera motorer till billigare pris. Jag vet att herr Rydén anser detta, och jag håller i prin-

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

cip med honom. Men jag vidhåller vad jag tidigare sagt om att de svenska motortillverkarna, som dock utgör ett rätt betydande antal, kommer att möta en hårdnande konkurrens och få en allt besvärligare marknad.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på frågan. Jag vill gärna göra den deklarationen, att Kungl. Maj:t i finansdepartementet också är beredd till detta.

Nu gäller frågan egentligen en tullbefrielse, och i tullfrågor finns det alltid två parter, dels den som har intresse av att såsom konsument få varan så billigt som möjligt, och dels den som har intresse av ett visst skydd för en produktion, som även sysselsätter en del anställda arbetare. Det har varit en regel utan undantag att man, innan man gör sådana här operationer, låter båda parterna höras. Jag tycker nog, att kamraren, med den deklaration som jag är beredd att göra om att Kungl. Maj:t skall följa denna fråga, gör klokast i att följa utskottet. Vi får då tidsutrymme att litet närmare undersöka vilka konsekvenser bland annat för sysselsättningen som ett bifall till motionerna skulle innebära.

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp):

Herr talman! Som det har sagts här förut har vi i flera år haft tullrestitution, eller den s. k. varvsindustrirestitutionen, och det är ingenting att säga om detta. Den har nog varit till stor nytta både för varven och inte minst för dem som beställt båtar. Vad vi riktar oss mot är att gränsen skall ligga vid 70 ton. Många gånger är ju de som har de minsta farkosterna — vare sig det är fråga om fraktbåtar eller om fiskebåtar — också de som är ekonomiskt minst välsituerade.

Någon import av båtar kan man knappast säga att det här är fråga om, även om det kommer båtar från Holland, utan snarare om import av motorer. Statsrådet talade om att det gäller att stödja den svenska motorindustrien, och jag tror, att utskottets värderade ordförande också framhöll detta. Det kan vi givetvis vara överens om, men jag vill fråga: Är det då meningen att bara de båtar som är under 70 ton skall upprätthålla motorindustrien? De som äger större båtar har väl också den mest bärkraftiga ekonomien. Nu är det ett faktum, att de som bäst behöver dessa kronor är utestängda från restitution.

Vi kan tänka oss att två personer köper motorer från Danmark och sätter in dem på samma varv — Hälsö, Knippla eller något annat. Motorerna kostar i runt tal 100 000 kronor, och de får alltså betala 10 000 kronor var i tull. Den ena båten är på 71 ton och den andra på 68; de ligger nämligen ofta just vid 70-tonsgränsen. Detta betyder att ägaren till den större båten får 10 000 kronor tillbaka i tullrestitution, medan den som har den mindre inte får någonting. Han får alltså betala 10 000 kronor mera än den förre. Inför sådana förhållanden måste man reagera.

Situationen är densamma när det gäller reservdelar. För ungefär ett par månader sedan fick en båt från Hönö vevaxelbrott i en dansk motor, och ägaren fick en ny axel monterad i Knippla. Den kostade 21 000 kronor, och han måste därtill betala 2 100 kronor i tull. Han hade emellertid tur, ty båten var på något över 70 ton. Hade det varit så olyckligt, att den var mindre, skulle han inte ha fått något tillbaka.

Statsrådet lovar nu, att Kungl. Maj:t skall tänka på saken. Utskottet skrev välvilligt i fjol också, men ändå föreslogs ingen åtgärd i den proposition, som kom i år. Det hela står där det står. Det hade funnits möjlighet att

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

göra något, alldenstund vi motionerade även förra året.

Det talas också om att tullen har betydelse för de svenska motorindustrierna. Det har den kanhända. Jag tror att samtliga här i riksdagen för någon vecka sedan i sin brevlåda fick en liten vacker skrift från Vin- och spritcentralen, som utskottets ärade ordförande är direktör för. Där visades sjösättningen av en båt, som heter Vinia. Om jag inte minns alldeles fel är det en Lloydbåt, men Vin- och spritcentralen har chartrat den, och det är ingenting ont i det. Denna båt har en 920 hästkrafters Alfa-Diesel-motor. Jag skulle tro, att en sådan motor med hjälpmaskin kostar 400 000 à 500 000 kronor. Följaktligen har man fått tillbaka 40 000 à 50 000 kronor.

Vi fick också Svensk Sjöfartstidning i slutet av veckan. Där stod det, att Sölvesborgsvarvet hade levererat en båt på cirka 500 ton som hette Öresund till ett Hälsingborgs-rederi. Den hade en 960 hästkrafters Alfa-Diesel-motor — också dansk — och därtill hjälpmotor. De elektriska motorerna var tyska. Detta betyder, att man fick tillbaka kanske 50 000 kronor, och det måste också betyda något för det eller de rederier som får dessa förmåner. I Handelstidningen stod också om en båt som levererats från Karlstad, Rossen. Det är en mycket vacker båt för resten; den låg i Göteborgs hamn i måndags. Den har en 800 hästkrafters tysk motor och även tyskt hjälpmaskineri. Vad sägs om det? Då det säkerligen är en affär på 400 à 500 000 kr. måtte det ju bli betydande belopp i restitution.

Jag har svårt att tro, att det skulle vara så märkvärdigt för departementet att genomföra beslutet, om riksdagen här i dag skulle besluta i enlighet med reservationen. Det är klart att vi skulle önska att alla motorer som sattes in var svenska, men tyvärr är det inte så. Då är det underligt om just dessa småbåtar under 70 ton, vare sig de är frakt- eller

fiskebåtar, skall sitta emellan. Och som sagts förut, de som har dessa båtar är kanske de minst motståndskraftiga.

Sedan talar utskottsordföranden om att det skulle bli mindre arbete för varven. Jag tror faktiskt tvärtom; som det nu är så bogserar man båten till Danmark och sätter i motorn där och gör sedan en fiskeresä. Man betalar ingen tull när man så kommer hem. Varvet har då gått förlustigt arbetet och ägarerna förorsakats extra utgifter.

Jag tror att vi skall se på denna sak rent praktiskt. Jag tror att om det finns god vilja kan ni klara saken ganska enkelt. Kan ni klara restitutionen när det gäller båtar på 20 000 ton och alla storlekar ner till 70, måtte ni väl kunna klara båtarna från 70 ton och ner. Från 70 ton och ner är det inte så stort steg som från 70 ton och upp. Och det är ju när det gäller de större fartygen som det blir fråga om stora pengar.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö frågade, om jag menar att småbåtarna skall klara vår verkstadsindustris motortillverkning. Det är klart att det vore ändamålsenligt om vi kunde utrusta våra båtar med svenska motorer, eller hur, herr Johansson i Öckerö? Det har jag trott att vi var eniga om. Jag har gått och trott att det svenska näringslivet skulle kunna åstadkomma motorer av bästa kvalitet. Vi har betydande tillverkning av motorer, herr Johansson i Öckerö.

Men så säger herr Johansson i Öckerö att det går underligt till. En person importerade en vevaxel som kostade 21 000 kronor och fick betala 2 100 i tull. Det låter ju ruskigt, men, ärade kammarledamöter, herr Johansson i Öckerö gjorde ett tillägg: vederbörande fick restitution av tullen. Det gällde allt-

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

så en sådan båt som var större än 70 ton. Då det gäller så stora båtar är vi ju alla överens. Vi skall diskutera båtar på 70 ton och neråt.

Nog har jag den uppfattningen, att det skall gå att klara detta tekniskt. Vad det råder delade meningar om oss emellan är om riksdagen efter en framstöt motionsvägen från ett par riksdagsledamöter utan vidare skall besluta om en ändring utan att riktigt veta vilka konsekvenser den kan ha. Jag har inte sagt, att det inte går att genomföra den förändring som motionärerna vill ha, utan tvärtom att det är min förhoppning att det skall gå. Men herr Johansson får icke argumentera så, att de nuvarande reglerna medför den och den kostnaden för båtägaren och belysa detta med exempel från den delen av denna flotta som är befriad från att betala tull.

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kanske var för ärlig när jag lade till att det gällde en båt på mer än 70 ton. Men jag gjorde ytterligare ett tillägg: hade det varit en båt på mindre än 70 ton, så hade den varit skyldig att betala hela det nämnda beloppet i tull. Han fick restitution — och det är vi ju överens om att han skulle ha, men bara tack vare att båten var på mer än 70 ton.

Herr Ericsson i Kinna säger sedan, att vi har förstklassiga motorer i Sverige också. Det är ingen som förnekar det. Jag sade ju, att jag skulle önska att varanda motor som sattes i var svensk. Men man frågar sig varför då andra rederier köper utländska och inte svenska motorer.

Herr **ERICSSON** i Kinna (s) kort genmäle:

Herr talman! Är det verkligen så, herr Johansson i Öckerö, att dessa båtar på under 70 ton behöver köpa vevaxlar som kostar 21 000 kronor per styck?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag tror inte att man skall ge denna diskussion, hur intressant den än är, större format än den förtjänar. För de större båtarnas utrustning har man faktiskt för närvarande tullfrihet, låt vara att det formellt rubriceras restitution. De svenska tillverkarna av större motorer har därför också anpassat sig efter dessa förhållanden. De räknar med den fria konkurrensen på världsmarknaden och har lyckats, i viss om också inte i full utsträckning, att inrätta sig därefter. Där emot har tillverkarna av utrustning för mindre båtar hittills åtnjutit speciellt tullskydd. Jag tycker nog att den svenska industrien bör kunna hålla konkurrensen med den utländska marknaden även vad beträffar utrustning för dessa mindre båtar.

När jag emellertid tror att det är klokt att inte springa på beslutet i dag beror detta helt enkelt på att jag menar, att finansdepartementet bör få chansen att ta kontakt med tillverkarna av dessa små motorer och annan utrustning för de mindre båtarna och höra deras synpunkter, även om jag i själ och hjärta anser, att de i själva verket bör kunna konkurrera i marknaden lika väl som tillverkarna av större motorer. Genom att inte besluta direkt i dag utan ge dem tillfälle att framföra sina synpunkter, ger man dem en viss anpassningstid och behandlar dem på samma sätt som alla andra producenter, som blir utsatta för verkningarna av ändringar i tulltaxan: låter dem konfronteras med problemet innan ändringen sker. Annat är det inte tal om här heller.

Herr **JOHANSSON** i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ericsson i Kinna ifrågasatte hur det skulle ha ställt sig om det varit fråga om en lika stor motor i en båt, som var under 70 ton. På det vill

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

jag svara, att man kan ha lika stark motor i en båt på 68 ton som i en båt på 74 ton. I våra fiskebåtar är det nämligen inte fråga enbart om framdrivningsmaskineri. Om det endast gällde framdrivningsmaskineri kunde man mycket väl ha en mindre motor. Men då det gäller trålfiske måste båtarna ha en starkare motor som ger tillräcklig dragkraft. Därför kan en båt på under 70 ton ha samma motorstyrka som en båt på över 70 ton.

Herr statsrådet frågar varför det är sådan brådska och varför vi inte kan vänta ett år. Men frågan var på tal i fjol, och ännu är ingenting gjort. Jag är rädd att det går ytterligare ett år utan att något blir gjort.

Herr **RYDÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! I det senaste anförandet sades just vad jag skulle vilja ha framfört, och jag avstår från något längre inlägg. Bevillningsutskottet framförde samma synpunkter förra året. I dess utlåtande förutsattes, att Kungl. Maj:t skulle sköta saken. Det tar tydligen litet lång tid ibland.

Herr **JOHANSSON** i Torp (s):

Herr talman! Jag är inte motionär i denna fråga och har därför heller inte någon anledning att se utskottets utlåtande ur motionärens synvinkel. Jag har emellertid rikliga tillfällen att på hemmaplan studera de praktiska verkningarna av de nu gällande reglerna som kritiseras i motionen, och jag kan bekräfta att reglerna, som tämligen godtyckligt utestänger fiskefartyg på 70 ton och därunder, inte är tillfredsställande. Jag ansluter mig därför helt till motionens syfte.

Även utskottet har funnit att förhållandena inte är riktigt bra för närvarande. Jag uppfattar utskottets skrivning som en vädjan till vederbörande statsråd att ta denna sak under övervägande. Utskottets appellerande till statsrådet har redan besvarats genom fi-

nansministerns nyss gjorda inlägg i debatten, och efter detta anser jag att man uppnått vad som för närvarande går att uppnå. Jag anser mig därför kunna rösta för bifall till utskottets förslag. Detta vare sagt som en deklARATION av min ståndpunkt.

Herr **STAXÅNG** (h):

Herr talman! Jag kan helt instämma i de synpunkter, som här har framförts av herr Johansson i Öckerö och talesmannen för reservanterna inom bevillningsutskottet, herr Rydén. Jag vill peka på ett par synpunkter som kommit fram dels i herr Ericssons i Kinna anförande och dels i statsrådets anförande. Jag vill något uppehålla mig vid statsrådets inlägg.

Jag är tacksam för att statsrådet gjorde detta uttalande, att han är beredd att nu undersöka detta förhållande. Men jag vill i likhet med herr Johansson i Öckerö framhålla, att denna fråga inte är ny i dag, ty det motionerades redan förra året i detta ärende. Frågan måste bli löst på något sätt. Det hade därför varit önskvärt, att departementet, som ju brukar läsa utskottens betänkanden och reservationerna även om de inte blivit bifallna, hade låtit verkställa en utredning och fått förändringarna genomförda redan i år.

Varför har denna gräns satts vid 70 ton? Det är att märka, att man beträffande den del av fiskeflottan som ligger över 70 tons bruttodräktighet redan har gjort vissa uppmjukningar. Jag vill citera vad som sägs i propositionen. »Med hänsyn till den utveckling som metoderna för fartygsbyggande undergått anser jag att anledning icke längre föreligger att i restitutionshänseende göra skillnad mellan material till utrustningskajer och exempelvis stapelbäddar.» Beträffande båtar över 70 ton har det gjorts en uppmjukning till förmån för de varv som berörs av dessa båtar.

Man kan fråga sig, huruvida det inte varit naturligt att också lätta på det

Vidgad rätt till varvsindustrirestitution, m. m.

som ligger under 70-tonsgränsen. Jag vill understryka vad som står i utskottets yttrande. Där står nämligen, att enligt gällande tulltaxa är alla lastfartyg av annat material än järn samt lastfartyg av järn med mer än 70 tons bruttodräktighet tullfria. Detsamma gäller fiskefartyg oavsett deras material och storlek. Det finns då inte någon logik i att man förvägrar ett varv vid byggande av fiskefartyg under 70 ton att få restitution vid import av en motor. Importerar man ett fiskefartyg under 70 ton med utländska motorer, får man införa fartyget tullfritt. Detta måste för de mindre varven medföra ökade svårigheter.

Jag kan inte gå ifrån den uppfattningen, herr talman, att starka skäl talar för den reservation som här är framlagd. Även om jag är mycket tacksam för det uttalande som statsrådet har gjort, vill jag yrka bifall till den reservation som är knuten till utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Carlsson* i Bakeröd (cp).

Herr **GUSTAFSSON** i Uddevalla (s):

Herr talman! Som en av undertecknarna av motion nr 484 i denna kammare vill jag anföra några synpunkter.

Anledningen till att jag varit med om att motionera i den här frågan är framför allt, att jag anser gränsen 70 tons bruttodräktighet för erhållande av tullrestitution alltför godtyckligt vald. Eftersom flertalet fiskefartyg och även mindre fraktfartyg ligger under denna storleksgräns, drabbas just fisket och den mindre fraktfarten liksom även den mindre varvsindustrien relativt hårdare än redare och tillverkare av större fartyg. Såsom herr *Johansson* i Öckerö här har framhållit blir det ofta de grupper, som har det största behovet av ifrågavarande lättnader, som inte får dem.

Nu finner jag emellertid, att utskottets skrivning är mycket positiv, och

även reservanternas talesman, herr *Rydén*, erkände, att utskottsmajoriteten har varit mycket förstående för de krav som har framförts i motionen. Utskottet säger att det finns fog för en annan gränsdragning än den hittills gjorda men pekar på vissa praktiska svårigheter och anser att frågan är av sådan beskaffenhet, att den inte kan lösas utan närmare överväganden av näringspolitisk och tullteknisk natur. Detta är bedömningar, som i varje fall inte jag, och jag tror knappast någon annan av motionärerna, kan bestrida. Under sådana förhållanden är det knappast möjligt att slopa gränsdragningen vid 70 ton så tidigt som redan den 1 juli i år. Å andra sidan är det angeläget att den prövning som förutsättes sker utan onödig tidsutdräkt.

När utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan, och finansministern dessutom här i dag har givit ett positivt löfte om detta, anser jag att vi motionärer har fått våra krav tillgodosedda genom denna skrivning och de uttalanden som har gjorts, varför jag anser mig kunna rösta i enlighet med utskottets hemställan. Därmed har jag, herr talman, inte givit något avkall på min uppfattning beträffande motionens syftemål utan förutsätter att den stötande 70-tonsregeln snarast möjligt slopas.

Herr *Svensson* i Kungälv (s) instämde häri.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Rydén* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 27, röstar

Obligatoriskt stöldskydd för bilar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rydén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 108 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då följaktligen de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan fröken *Vinge* ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla ja.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag får anmäla, att mitt finger tydligen råkade slinta vid omröstningen angående bevillningsutskottets betänkande 27. Voteringsstavlan visade att jag avstod, men jag hade för avsikt att rösta nej.

§ 16

Föredrogs vart efter annat

bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen

den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

bankoutskottets memorial nr 18, angående användande av riksbankens vinst för år 1958.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 17

Obligatoriskt stöldskydd för bilar

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om obligatoriskt stöldskydd för bilar.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Trots den välvilliga skrivning som första lagutskottet använt för att avstyrka vår motion, beklagar jag att även den motionen rönt ödet att avslås med hänvisning till en utredning. Den som har läst eller till och med bara ögnat igenom utskottets utlåtande — om jag nu vågar tro att kammarens ledamöter ägnat frågan så stort intresse — har inte kunnat undgå att märka, att redan historiken ger besked om att åtskilliga före oss har ansett det nödvändigt med bestämmelser om obligatoriskt stöldskydd. Första lagutskottet har redan vid tidigare tillfällen uttalat sig positivt i denna sak liksom statens kriminaltekniska anstalt och även justitieministern vid ett interpellationssvar i denna kammare den 22 juli i fjol.

Resultatet av interpellationer och motioner har ändå bara blivit frivilliga överenskommelser och utredningar. Utvecklingen på det här området — den stora ökningen år från år av antalet stulna bilar — visar väl ändå, att man ej nått tillräckligt goda resultat på denna väg, även om statistiken visar att 80

Ändring i sinnessjuklagen

procent av fabriksnya bilar och 50 procent av hela bilparken nu är utrustad med någon form av stöldskydd. Man har även i år hänvisat till en utredning och åberopar att Kungl. Maj:t har tillsatt en utredningsman, men denne tillsattes långt efter det att denna motion avlämnades.

Under åberopande av alla de utredningar, som tidigare ägt rum i denna sak, och med hänsyn till frågans betydelse vill jag framhålla, att utskottet enligt min mening borde ha behandlat denna motion i så god tid, att denna sista utredning hade blivit onödig. Utskottet hade då kunnat fatta beslut i enlighet med vår motion, d. v. s. påyrka komplettering av gällande bestämmelser om obligatoriskt stöldskydd för bilar. Nu får vi i stället vänta även på den pågående utredningen. Under tiden fortsätter bilstölderna att öka i antal, och vi kommer helt säkert att märka att de återstående 20 procenten fabriksnya bilarna eller de 50 procenten av hela bilparken som ej har stöldskydd alljämt utgör ett för stort antal, varför det är alltför lätt att stjäla en bil.

Herr talman! Jag hoppas och förväntar, att denna utredning nu är den sista och att ett positivt besked snarast föreligger som kan resultera i ett beslut. Jag inskränker mig till att i dag endast uttala min besvikelse och att invänta utredningens resultat.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Fru Thunvall riktade en anmärkning mot utskottet för att det inte behandlat detta ärende i tid. Jag vill då säga att utskottet har inhämtat, att man i departementet umgicks med planer på att tillsätta en utredning, och det skulle då ha varit egendomligt om utskottet föregripit Kungl. Maj:ts ställningstagande genom att fatta beslut i frågan, innan det fått se hur det gick med dessa överväganden. Så som saken nu ligger till är det alldeles uppenbart

att vi måste vänta på resultatet av den utredning Kungl. Maj:t tillsatt.

Då det här inte har rests något yrkande, saknar jag anledning att närmare utveckla denna fråga, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 och 52 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472),

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om förverkandepåföljd i lagen om straff för olovlig varuinförsel, och

nr 21, i anledning av väckta motioner om tillämpning av vissa bestämmelser i domsagostadgan å tjänstgöring som notarie vid rådhusrätt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19**Ändring i sinnessjuklagen**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Det kan tyckas som om det inte skulle finnas någon anledning att här orda om föreliggande enhälliga utskottsutlåtande, som avser en viktig ändring i den starkt föråldrade sinnessjuklagen. Reformen går i korthet ut på tillskapandet av kompletterande bestämmelser, som gör det möjligt för vårdsökande på mentalsjukhus att där i friare

Höjning av bilregistreringsavgifterna

former bli intagna utan kvarhållningsrätt. Detta innebär i sin tur ett betydelsefullt steg i en säkerligen av oss alla önskad riktning, d. v. s. mot att paritet i möjligaste mån skapas i förhållandena vid våra kroppssjukhus och vid mentalsjukhusen.

I egenskap av ledamot av den kommitté, som i ett förberedande skede handlagt dessa frågor, vill jag emellertid på en enda punkt i utskottets skrivning göra en reservation — eller i varje fall sätta ett frågetecken — nämligen beträffande det avsnitt, där det talas om intagning av omyndiga. Där har departementschefen för sin del intagit den ståndpunkten att vårdnadshavaren bör få tillfälle att yttra sig, om det kan ske utan olägenhet, men att särskild föreskrift därom inte är nödvändig. I utskottet har man emellertid varit benägen att därvidlag göra en utvidgning eller en skärpning, som går ut på att vårdnadshavaren i efterhand bör under rättas om beslutet om intagning; föreskrift härom bör meddelas i administrativ ordning, säger utskottet. Inaugurerandet av denna ordning skulle emellertid innebära en avvikelse från den ståndpunkt kommittén intagit.

Eftersom det inte är tänkbart att i dag vinna gehör för något yrkande om ändring i det stycket, vill jag nu litet mera så att säga i marginalen framhålla, att jag tror att det vid det slutliga antagandet av en ny sinnessjuklag inte skall visa sig påkallat att vidhålla den av utskottet på denna punkt föreslagna skärpningen. Det förefaller som om utskottets skrivning innebär en onödig eftergift just åt de tänkesätt, som vi nu är på väg att söka oss bort ifrån. Jag tror sålunda inte det är påkallat med några undantagsbestämmelser för omyndiga i det fallet, lika litet som det behövs specialbestämmelser därvidlag vid intagning på våra kroppssjukhus.

Herr talman! Jag har velat anföra det sagda mera som en beredskapsåtgärd eller som en brasklapp med hänsyn till

det fortsatta reformarbetet på området i fråga och har icke något yrkande.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Som herr Hamrin nyss framhöll har föredragande departementschefen i detta ärende yttrat att vårdnadshavaren eller förmyndaren för den omyndigförklarade bör ha tillfälle att, om det kan ske utan olägenhet, yttra sig, innan den intagning göres som lagstiftningen avser. Utskottet har ansett det vara av betydande värde för vårdnadshavaren att upprätthålla kontakten med den som står under hans vårdnad, och därför har utskottet uttryckt sig på detta sätt. Man kan nog förutsätta att när det gäller kroppssjukvården sker denna kontakt under andra omständigheter.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Höjning av bilregistreringsavgifterna

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av avgifterna för registrering i bilregistret.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Då jag är en av motionärerna i fråga om höjningen av avgifterna för registrering i bilregistret och då det förra året var strid i denna fråga, skall jag be att få säga ett par ord. Eftersom avgifterna varit oförändrade sedan 1915 tyckte man sig ha ganska goda skäl att antaga att de inte stod i rimlig proportion till de kostnader som bilregistret drar med sig och att en höjning var väl motiverad. Andra lagutskottet avstyrkte 1958 men kunde inte då ge klara belägg för att motionärerna hade fel. Utskottet avstyrkte enbart på ett an-

Obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder

tagande. Därför väcktes motion i denna fråga även i år. För oss motionärer var det inte möjligt att få fram material som utvisade de verkliga kostnaderna för bilregistret.

I år har utskottet från statens organisationsnämnd erhållit utredningsmaterial som visar att avgifterna väl täcker kostnaderna inte bara för bilregistret utan även för en del andra ändamål i samband med vägtrafikväsendet. Det uppstår i realiteten ett överskott. Det goda hade motionen med sig i år att vi fick fram dessa siffror. Vi böjer oss för dessa fakta och vi är inte sämre än att vi kan erkänna att utskottets antagande 1958 var riktigt och såväl 1958 års som årets motionärers antagande oriktigt. Vi avstår sålunda från att yrka bifall till motionen och känner oss inte som om våra kamrater i utskottet svikit oss på något sätt genom sitt avstyrkande.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Efter vad herr Björkman nyss anfört återstår för mig endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs vart efter annat

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 13 § förordningen den 31 maj 1957 (nr 343) om oljelagring m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, och

nr 13, i anledning av väckta motioner om föreskrifter rörande fordon, som i mörker uppställts på väg utom tätbebyggt område; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 104 § vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22

Obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående lagstiftning om obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder.

Sedan utskottets hemställda föredragits, yttrade

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Trots att denna fråga har en ganska stor betydelse och att den väckt mycket stort intresse vägar jag faktiskt inte fresta talmannens nerver med något längre anförande. Jag vill endast säga några ord i anslutning till denna motion för att klargöra de tankegångar motionärerna haft.

Som bekant är skogsbruket i vårt land ytterst konjunkturkänsligt. Efterkrigstiden har kännetecknats av ett oerhört uppsving med goda inkomster inom skogsbruket. Skogsvårdande åtgärder har på grund av brist på arbetskraft inte kunnat utföras i någon större utsträckning. Nu är förhållandena omvända. Avsättningsmöjligheterna har försämrats, arbetslöshetssiffrorna har varit höga inom skogsarbetarkåren, och det är naturligt att man inom denna yrkeskår ställer frågan, om det inte vore befogat att sätta i gång skogsvårdande åtgärder i större utsträckning än vad som skett, nu när inte arbetskraftsbristen lägger hinder i vägen och när behovet av sådana åtgärder av allt att döma är synnerligen stort.

Obligatoriska avsättningar inom det enskilda skogsbruket till skogsvårdande åtgärder

Så har väl också skett i viss utsträckning. Men många mindre skogsägare saknar kapital för sådana investeringar. De pengar, som de tjänat under de goda åren, är förbrukade för andra ändamål, och då får samhället rycka in och ikläda sig stora kostnader för beredskapsarbeten, flyttningsbidrag, startbidrag, arbetslöshetsunderstöd m. m. Jag är övertygad om att ifall vi under de feta efterkrigsåren hade haft det system, som man med enbart goda erfarenheter introducerat i Norge, d. v. s. systemet med obligatoriska skogskulturavgifter, så skulle dessa fonder ha möjliggjort både en bättre skogsvård och en jämnare sysselsättning inom skogsbruket genom ökad självfinansiering inom näringen.

Visserligen bör man, som skogsvårdsutredningen säger, i vårt land bygga på principen om skogsägarnas fostran till ökad ansvarskänsla för skogsproduktionen. Men man bör dock inte driva denna princip så långt, att man får en felaktig bild av de verkliga förhållandena. En stor del av skogsägarna i vårt land har nämligen inte möjlighet att själva ombesörja arbetena på sina skogar. Sterbhus som ägare till skogsfastigheter blir allt vanligare. Det är också ganska vanligt att skogsfastigheter övergår till ägare, som driver skogsbruk vid sidan av annan sysselsättning. Om inga medel finns avsatta för erforderliga skogsvårdsåtgärder på sådana fastigheter, blir följderna ofta, att inga sådana åtgärder blir utförda vid sämre konjunkturner, då inkomsterna icke förslår att täcka nödvändiga utgifter. Stickprovartade undersökningar visar, att i mellersta Norrland mellan 20 och 50 procent av bondeskogarna äges av personer som icke har möjlighet att vara i vanlig mening självverksamma. I många jämtländska kommuner ligger motsvarande siffror i närheten av 50 procent. Hur väsentlig principen om ökad fostran till självverksamhet således är, hjälper den

inte för de grupper som saknar möjlighet att vara självverksamma på sina skogsfastigheter.

Inom det enskilda mindre skogsbruket finns ett behov av kooperativ samordning skogsägarna emellan, om man skall kunna genomföra erforderliga rationaliserings- och mekaniseringsåtgärder. En sådan samordning är också nödvändig, om man skall ha möjligheter att ordna fast anställning och trygga en kontinuerlig sysselsättning för arbetskraften. Men allt detta förutsätter i sin tur, att man under svaga konjunkturner har tillgång till kapital för investeringar i skogsvårdande åtgärder, så att man kan erbjuda arbetskraften sysselsättning även under sådana tider. Det har omvittnats från vårt västra broderland, att de avgifter, som man där haft under många år, varit till nytta när man velat vidta skogsvårdande åtgärder. Om jag inte är fel underrättad, ligger man för närvarande i underhandlingar om att höja dessa avgifter för att få mera pengar till åtgärder av denna art.

Det rör sig alltså här lika mycket om en arbetskraftsfråga som om en skogsvårdsfråga. LO har tillstyrkt motionen. Många av våra skogsvårdsstyrelser och enskilda skogsmän har också uttryckt sitt stora intresse för de förslag som motionärerna aktualiserat. Jag hoppas därför liksom tredje lagutskottet att departementschefen, när han skall utarbeta den nya skogsvårdslagen, noga överväger förslaget om obligatoriska skogsvårdsavgifter och försöker finna vägar att inarbeta dessa i den svenska skogsvårdslagstiftningen.

Herr talman! Jag har velat begränsa mig till detta korta anförande och har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner angående rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! I egenskap av motionär skulle jag vilja säga några ord med anledning av detta utlåtande.

Jag har i ett par tidigare sammanhang försökt fästa riksdagens uppmärksamhet på en del frågor i samband med landsbygdens bebyggelse- och planeringsverksamhet. Jag har också i andra sammanhang haft tillfälle att utveckla min syn på dessa frågor.

Denna motion aktualiserar en speciell sak i sammanhanget, nämligen frågan om rättegångsbiträde åt enskilda i jorddelningsmål. När jag läser en del av remissyttrandena får jag en viss känsla av att det här i rätt hög grad är den ena parten som kommer till tals, medan den andra parten i det avseendet har det svårare.

Emellertid har tredje lagutskottet behandlat motionen så pass välvilligt, att jag som gammal motionär, med lång träning på att få motioner avslagna och, för all del, även en och annan bifallen, närmast har anledning att tacka tredje lagutskottet för att det skickar iväg materialet till fastighetsbildningskommittén och ber den titta närmare på saken.

Jag har därför, herr talman, ingen anledning att ställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag har emellertid inte velat låta ärendet passera utan att synas litet grand i sammanhanget.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Lindring av kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skörde-skador tidigare drabbade jordbrukare, m. m., tillika svar på fråga ang. krediter till vårsådden

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skörde-skador tidigare drabbade jordbrukare, m. m.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Netzén, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Elmwalls fråga angående krediter till vårsådden.

Utskottets hemställan föredrogs, var- efter ordet på begäran lämnades till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN, som anförde:

Herr talman! Herr Elmwall har frågat mig, om jag avser att vidtaga skyndsamma åtgärder för krediter till utsåden och konstgödsel till vårsådden åt jordbrukare, som till följd av flera års fellsagna skördar och minskad lönsamhet i övrigt kommit i den situationen, att de helt saknar egna finansieringsmöjligheter.

Det av herr Elmwall berörda spörsmålet har behandlats av jordbruksutskottet i anslutning till vissa av utskottet prövade motioner, varvid utskottet framlagt sina förslag i ämnet i sitt utlåtande nr 18, vilket kamrarna i dag kommer att taga ställning till.

Då jag delar utskottets uppfattning om behovet av den sålunda föreslagna åtgärden ämnar jag — därest riksdagen bifaller utskottsförslaget — föreslå Kungl. Maj:t att i närmaste konselj utfärda kungörelse i ämnet. Erforderliga föreskrifter för lantbruksnämnderna förbereds redan inom lantbruksstyrelsen.

Med dessa ord anser jag mig ha besvarat herr Elmwalls fråga.

Lindring av kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skörde-skador tidigare drabbade jordbrukare, m. m., tillika svar på fråga ang. krediter till vårsådden

Härpå yttrade

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. I det tacket kan jag också innesluta jordbruksutskottet, som behandlat vår motion i strängt taget samma ämne. Jag vill medge att de åtgärder som här föreslås till hjälp åt jordbrukare med stora kredit-svårigheter är mycket värdefulla, även om vi motionärer kanske hade hoppats att utskottet skulle ha sträckt sig litet längre.

Herr talman! Jag skall försöka begränsa mig men måste säga ännu några ord om denna fråga. Jag vill konstatera att behovet av en kredit-sanering för många jordbrukare ökats ytterligare under den tid som gått sedan motionen lämnades i januari. Den gångna vintern har givit små förtjänster ur skogen för såväl skogsägare som arrendatorer. I ett område tvärs över mellersta delen av landet synes jordbrukets ekonomi i dag vara sådan, att många jordbrukare saknar möjligheter att få nödvändiga krediter. Jordbrukets ekonomiska föreningar, som annars hjälper intill yttersta gränsen av sin förmåga, kan med hänsyn till medlemmarnas lika rätt i många fall inte längre träda emellan.

Det allvarliga i jordbrukets kredit-situation har under senare tid omvittnats i olika sammanhang. Belysande är t. ex. en resolution, avfattad vid ett sammanträde med föreningsnämnderna i Södermanlands, Västmanlands, Stockholms och Uppsala län och med medverkan av Lantbruksförbundet. Jag skall inte ta upp tiden med att läsa upp den, men jag vill hänvisa till den.

De remissinstanser som har sin verksamhet på jordbrukets område har betygat nödvändigheten av att åtgärder omedelbart vidtas till underlättande av jordbrukets kredit-svårigheter. Både lantbruksstyrelsen, Lantbruksförbundet

och RLF har understrukit detta. Jag är glad över att jordbruksutskottet beaktat dessa synpunkter genom sitt förslag att fonden för supplementär jordbrukskredit skall få utnyttjas till lån åt jordbrukare som befinner sig i särskilt prekärt läge. I vissa trakter som drabbats av upprepade skörde-skador föreligger, såsom påvisats, akuta svårigheter för ett ej ringa antal jordbrukare.

Men frågan i stort, kredit-sanering eller skuldreglering, är inte löst i och med detta. Vi har i vår motion siktat till en kredit-sanering genom sammanslagning av stödlån och andra övervägande kortfristiga krediter till långfristiga lån med tillfredsställande ränte- och amorteringsvillkor. RLF konstaterar i sitt remissyttrande över motionerna: »I många fall är en fullständig sanering av krediterna en nödvändig förutsättning för att vederbörande skall kunna fortsätta jordbruksdriften.» Lantbruksförbundet och lantbruksstyrelsen för fram ungefär samma synpunkter.

En sådan kredit-sanering som vi förordat i motionerna skulle lätta mängas bekymmer. Vi har inte begärt avskrivning av några stödlån, endast av den kapitaliserande räntan. Jordbrukarna vill så gott som undantagslöst göra rätt för sig. Det gäller att skapa sådana förutsättningar att de får möjligheter att klara upp sina ekonomiska problem. De allra flesta har utan egen förskyllan råkat i dessa svårigheter. En kredit-sanering i samråd med och med biträde av jordbrukets egna kreditinstitut, såsom jordbrukskassor och hypoteksföreningar, skulle såvitt jag kan förstå vara till fördel för såväl jordbruket som samhället.

Vi satsar helt naturligt stora belopp på åtgärder till bekämpande av arbetslösheten. Arbetslöshet är en svår olycka för dem som drabbas av den. De jordbrukare som befinner sig i ett prekärt ekonomiskt läge saknar ju inte arbete,

men de får arbeta utan att få inkomster som täcker deras levnadskostnader och driftutgifter.

Det måste i båda fallen vara vår skyldighet att se till att vederbörande får möjlighet till tillfredsställande arbetsinkomster.

I detta sammanhang vill jag rikta ett tack till reservanten i riksbanksfullmäktiges protokoll, herr Rubbestad, som där visar att han förstått situationen.

Det är enligt min uppfattning viktigt att en kreditransonering för jordbruket i större utsträckning kan genomföras. Utskottet hoppas att kreditmarknadsutredningen skall komma med förslag till förbättring av jordbrukets försörjning med långfristiga krediter, när den i år lägger fram sitt betänkande. Ja, det vill jag också gärna hoppas, men jag är inte övertygad om att det blir så. För dagen får vi väl nöja oss med att avvakta utredningens resultat.

Jag har således, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26

Lägre eltaxa för småindustrien

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av

Lägre eltaxa för småindustrien

väckta motioner angående viss lägre eltaxa för småindustrien.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 365 av herr *Mattsson* och II: 450 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att uppnå en sådan eltaxa för lågspänningsleveranser till småindustrien, att denna kunde erhalla elkraft till samma pris som storindustriella företag.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 365 och II: 450 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Wolgast*, *Jonasson*, *Björkänge* och *Börjesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 365 och II: 450 måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **BJÖRKÄNGE** (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till den reservation som är fogad till det föreliggande utlåtandet från allmänna beredningsutskottet. Utskottsmajoriteten har vid sitt ställningstagande enligt mitt förmenande tagit alltför starkt intryck av vattenfallsstyrelsen, när denna i sitt remissyttande säger: »Åtskilliga kraftleverantörer har nu endast obetydlig marginal mellan intäkter och kostnader. Skulle avgiftslättnader för en konsumentgrupp belasta deras ekonomi så bleve denna undergrävd, och i åtskilliga fall skulle verksamheten icke kunna fortsätta. — — Om eldistributörerna skulle söka kompensation genom taxehöjningar för andra abonnenter, komme detta att huvudsakligen ske på bekostnad av jordbruks- och hushållsabonnenter och höjningarna komme att drabba högst ojämnt och godtyckligt.»

För min del skulle jag vilja påstå att detta vattenfallsstyrelsens uttalande är

Lägre eltaxa för småindustrien

ett försök att blanda bort korten. Ty det förhåller sig ingalunda på det sättet att småföretagare på något sätt försökt att få lättnader i sina eltaxor på bekostnad av hushållsabbonnenter eller jordbrukare. Tvärtom begär man i motionen utredning i syfte att uppnå en sådan eltaxa för lågspänningsleveranser till småindustrien, att densamma kan er-hålla elkraft till samma pris som stor-industriella företag. Man vill alltså åstadkomma en rättvisare fördelning och en utjämning mellan storindustri och småindustri. Under sådana förhål-landen anser jag det inte riktigt att sva-
ra på det sätt som vattenfallsstyrelsen här har gjort.

Vattenfallsstyrelsen anför vidare att det enligt styrelsens mening är »uteslu-tet, att en utredning skulle kunna på-
visa sådana mot hittillsvarande under-
lag för taxesättningen stridande kost-
nadsförhållanden, att en minskning av
nuvarande nivåskillnad mellan små och
stora industriers elkraftkostnad vore be-
fogad».

Gentemot detta påstående skulle jag vilja anföra ett exempel från min hem-bygd. Tidigare hade vi där en mindre kraftstation i enskild ägo och som vid sidan av kraftproduktionen drev kvarn- och sågverksrörelse. Den elström som levererades i det till rörelsen hörande distributionsnätet var kanske inte av alldeles prima slag, men den var billig. Så kom statens vattenfallsverk och över-
tog distributionsnätet. Såg- och kvarn-
rörelse lades ned. I den situationen, när jordbrukarna och skogsägarna runt om detta företag plötsligen blev av med den där lilla sågverksrörelsen, där de haft möjlighet att såga sitt timmer till husbehovsvirke, beslöt ägaren av ett ofullständigt jordbruk att inköpa en el-motor på 38 hkr och ett mindre såg-
verk. Detta gjorde han dels för att skaffa sig själv ökade inkomster men dels ock-så för att hjälpa sina yrkesbröder med sågning av husbehovsvirke. Men då fick han enligt statens vattenfallsverks taxe-

bestämmelser, som jag har här framför mig, betala för det första en anslut-ningsavgift på 1 000 kronor, för det and-ra en abonnentavgift på 18 kronor och för det tredje en grundavgift för 68 ta-riffenheter med 12 kronor 50 öre per tariffenhet och år, alltså cirka 850 kro-nor, under det att hans förbrukning uppgick till ungefär 2 300 kilowattim-mar till ett pris av 11 öre per kilowatt-timme.

Det kan ju inte vara riktigt att de fasta kostnaderna så mycket skall över-stiga vad själva energiavgiften, priset per kilowattimme, belöper sig till. När de fasta kostnaderna går upp till en summa, som motsvarar priset för det dubbla eller tredubbla av den energi man utnyttjar, då är taxan felaktig, och det kan inte vara riktigt som vattenfalls-styrelsen hävdar, att det är uteslutet att något fel i taxesättningen skulle kunna påvisas.

Utskottsmajoriteten säger, att när skä-ligheten av tillämpad taxa ifrågasättes, kan man hos kommerskollegium göra en framställning om prövning, varefter kollegiet överlämnar framställningen till prisregleringsnämnden i de fall, då prövning synes erforderlig. Utskottsma-joriteten säger samtidigt att denna möj-lighet inte synes ha utnyttjats. Ja, det beror väl på att ingen känner till att möjligheten finns, ty inte står det då angivet i vattenfallsstyrelsens taxebe-stämmelser att man kan klaga hos kom-merskollegium, om taxan inte passar, och jag tror inte heller att man av några tjänstemän får den upplysningen.

Jag skulle också vilja påstå, att det är nog inte så lätt att få ändring hos kom-merskollegium, när inställningen är den, att storindustrien får betala unge-fär lika mycket för kraften som de små industrierna. Storindustrien köper sin elkraft i form av högspänd ström och får själv bekosta nedtransformeringen och distributionen av kraften. Kom-merskollegium menar, att det blir så dyrbart för storindustrien att sköta om

Lägre eltaxa för småindustrien

transformeringen, att kostnaden i stort sett blir densamma för storindustrien som för de små företagen.

I det fall jag berättade om kunde vederbörande inte fortsätta med sin rörelse på grund av den höga taxan, utan han fick lov att lägga ned verksamheten. Vad vattenfallsstyrelsen åstadkommit i min bygd är att det lilla vattenfall, som under en mansålder givit bärgning åt en familj, nu ligger i ruiner. Genom sin taxepolitik har statens vattenfallsverk lyckats hindra en framåtsträvande man från att skaffa sig en sysselsättning vid sidan av sitt ofullständiga jordbruk. Nog kunde man begära att staten ginge före med gott exempel och att vattenfallsstyrelsen i stället för att motsätta sig den utredning, som motionärerna begärt, företog en revidering av sina taxor. Motionärerna begär ju så litet — bara en utredning om möjligheterna att uppnå en sådan eltaxa för lågspänningsleveranser till småindustrien, att denna kan erhålla elkraft till samma pris som storindustriella företag. Motionerna har tillstyrkts av småföretagarnas organisationer. Borde det inte då vara angeläget för riksdagen att ge småföretagarna vad som här begäres? Det är ju — jag upprepar det — så litet. Är det inte så att man i anföranden från åtskilliga talarstolar och i tidningsartiklar har varit överens om att småföretagsamheten skall hjälpas på alla möjliga sätt? Här finns nu ett tillfälle för riksdagen att visa i handling vad man från olika partiers sida har talat om.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den uppbrottsstämmning som råder i kammaren skall jag försöka fatta mig mycket kort.

Det utskottsutlåtande, som vi nu be-

handlar, har sitt upphov i motionsparet I: 365 och II: 450, vari yrkas en utredning om en lägre eltaxa för småindustrien. Motiveringen för detta motionsyrkande ligger naturligtvis i de svårigheter, som småindustrien har att brottas med. Den nu tillämpade eltaxan spelar en mycket väsentlig roll för småindustriens utvecklingsmöjligheter. Det är ingen hemlighet att många småindustrieföretag, särskilt på landsbygden, nödgas lägga ned sin rörelse på grund av de alltför höga elkostnaderna, och jag måste därför konstatera att landsbygdens näringsliv därigenom riskerar att berövas ett värdefullt inslag av nödvändiga serviceyrken.

Den starka och utbredda opinion, som finns mot nuvarande eltaxor, har föranlett oss motionärer att hos riksdagen begära en utredning av frågan, givetvis i den förhoppningen att snara och positiva åtgärder skulle vidtas. Av utlåtandet framgår emellertid klart och tydligt, att utskottsmajoriteten inte vill vara med om att biträda en sådan begäran, vilket jag som motionär självfallet beklagar, inte minst med hänsyn till den småindustriöd, som hotar landsbygdens näringsliv.

Utskottsmajoritetens utlåtande finner jag också vara ganska haltande. Jag tycker mig kunna konstatera, att utskottet har hakat på remissyttrandena från vattenfallsstyrelsen och Svenska elverksföreningen och anført detta som sin motivering för avstyrkande av motionerna. Inom parentes måste jag tillägga, att det verkligen är få organisationer i vårt land som lyckats att i detta hus hävda sina intressen så som just Svenska elverksföreningen. Den blir alltid trodd på sitt ord, och det är alltid dess mening som blir gällande. Jag tycker emellertid att det borde finnas någon liten anledning för utskottet att även ta hänsyn till de remissyttrandena, som inkommit från Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Svenska företagares riksförbund och Svensk in-

Lägre eltaxa för småindustrien

dustriförening, vilka samtliga har tillstyrkt motionerna om en utredning.

Utskottet hänvisar i sin skrivning till gällande standardtariffer och tillägger att dessa skulle ha utformats av elkraftutredningen. Detta, herr talman, är alldeles missvisande, eftersom det i verkligheten är en tariffkommitté inom Svenska elverksföreningen som utarbetat dessa standardtariffer, vilka sedan framlagts av elkraftutredningen. Utformningen av standardtarifferna har alltså skett av kraftdistributörernas egen organisation utan medverkan av några företrädare för småindustrien. Det tycker jag, herr talman, kan utgöra skäl nog för att vi behöver en ny utredning, där kraftverksintressena är mindre dominerande och där småföretagarna får plats.

Den nu gällande normaltariffen och effekttariffen, som utskottet hänvisar till, resulterar i orimligt höga kilowatttimpriser för abonnenter som har behov av motorer på olika arbetsställen, vilka endast utnyttjas under kortare tid. Enligt denna tariff får man nu betala grundavgift för alla anslutna motorer, trots att det är mycket sällan som man har alla motorer inkopplade på en gång. Taxan borde därför kompletteras med en lågförbrukartariff, som toge hänsyn till abonnenter med ringa energiförbrukning men hög anslutningseffekt.

Jag har här elräkningar för tre år från ett litet sågverk. Dessa räkningar utvisar att abonnenterna under åren 1956—1958 fått betala elavgifter mellan 90 öre och 1: 49 kr. per kilowattimme. Tror någon att det är möjligt att driva ett småföretag med sådana höga elkostnader? Nej, om man vill inse de svårigheter som småföretagen har att kämpa med på detta område, bör man också finna att det föreligger starka skäl att bifalla motionerna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen, vilket alltså innebär bifall till motionerna I: 365 och II: 450.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag vill bara kort redovisa, varför jag inte kan rösta för herr Erikssons i Bäckmora motion i denna fråga. Vore jag politiskt taktisk, skulle jag som småföretagare göra det, men då sakligheten bör vara vägledande för våra ställningstaganden, måste — som jag bedömer frågan — utskottsmajoritetens uppfattning vara riktig.

Det är visserligen sant att några remissorganisationer tillstyrkt utredning, och jag kan förstå dem — det är utslag av en viss solidaritet — men läser man de remissyttranden som tillstyrker utredning, finner man att de säger ungefär, att en utredning inte kan skada. Om vi skall kosta på oss en statlig utredning, måste den bygga på absolut övertygelse om att man på den vägen kan lösa frågan. Så är enligt min uppfattning inte fallet.

Jag vet att elströmkostnaderna är mycket ojämna och många gånger, i synnerhet på landsbygden, ogynnsamma för småföretagsamheten, men detta problem kan man inte lösa genom en statlig utredning; det är på de lokala distributionsorterna en ändring måste ske. Vad som här måste göras är uppdragande av förhandlingar mellan parterna. Det är just därför RLF har intresse av denna fråga, och det är även en uppgift för flera av företagarorganisationerna.

Grundströmmen som levereras från huvudnätet är ungefär densamma. Det är sedan mera på det lokala planet som olikheterna uppstår. Det sammanhänger med att omkostnaderna är olika. Dessa måste fördelas. Vem anser motionärerna skall betala? På vem skall man överlasta den kostnad som uppstår, om alla företagare skall betala samma strömkostnad? Den totala kostnaden måste tas ut. På landsbygden, där en mycket stor del av småföretagsamheten ligger, kommer på orter, där det inom samma lokala distributionsnät inte finns någon storföretagsamhet, kostnaderna

Lägre eltaxa för småindustrien

trots allt att delas upp på hushålls-abonenterna, främst jordbrukarna. Det är väl inte meningen att det skall bli på det sättet? Resultatet skulle emellertid bli detta.

I annat fall menar motionärerna, att det skall bli allmän utjämningstaxa för alla företagare i detta land, vilket staten skulle bestämma. I så fall är det ju ett socialiseringskrav, som småföretagarna absolut inte vill vara med om.

Jag tror att motionen är ärligt menad, men vägen för att avhjälpa de missförhållanden som finns går inte över en statlig kontroll som skulle hindra en naturlig rörlighet, utan den går genom ett större förtroende för organisationerna att via förhandlingar klara upp detta. Jag hoppas att mina värderade vänner inom centerpartiet förstår det.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår i sanning inte högerns balansgång i dessa frågor. När vi under förra veckan, i onsdags, diskuterade en annan elfråga, som gällde energiskatten, uttalade högerns talesman här, att han inte kunde biträda förslaget, därför att det var fråga om en utredning. När vi i dag i en annan viktig elfråga yrkar på en utredning, uppträder en talesman för högern och säger, att han inte kan biträda vårt förslag därför att det är fråga om en utredning och att det skulle bli en statlig kontroll. Det ger mig anledning att fråga, om alla utredningar, även sådana som högern många gånger begär, nödvändigtvis måste leda till ökad statlig kontroll.

Jag vill säga till herr Lothigius, att det inte finns några möjligheter att på det lokala planet komma till rätta med olikheterna i de taxor som gäller för småindustrien. Därför måste frågan tas upp på riksplanet, så att man får till stånd en översyn och får andra tariffer än dem vi för närvarande har.

Jag tillät mig tidigare framhålla, att man får betala höga grundavgifter och det är detta kostnadselement i eltaxorna som gör att dessa blir så dyra. Man får betala grundavgifter för motorer som man inte utnyttjar samtidigt. Därför skulle man ha en lågförbrukartariff, som toge hänsyn till om man har låg energiförbrukning men hög anslutningseffekt.

Herr Lothigius kan väl ändå inte bortse från att man i remissyttrandena från samtliga organisationer, som företräder småföretagsamheten, har velat vara med om att tillstyrka motionen i denna fråga.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Till min värderade vän herr Eriksson i Bäckmora vill jag säga, att det inte var så länge sedan vi hade en utredning på detta område. Innan vi har några erfarenheter att bygga på kan vi inte gärna tillsätta en ny utredning. Jag tror inte att det skulle vara rätta vägen, utan här måste man gå fram på det lokala planet.

Vi har precis samma intresse som motionärer och reservanter för att försöka ordna till det bästa för småföretagsamheten på detta område, men när vi är övertygade om att det inte går på föreslaget sätt, måste vi säga ifrån.

Ni var ju på det hållet inte särskilt intresserade av att stödja oss när det gällde den statliga skatten på elförbrukningen. Om ni hade följt oss då, så hade inte småföretagsamheten haft denna ökade taxa.

Herr BJÖRKÄNGE (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har vänt mig mot de taxor som statens vattenfallsverk tillämpar.

Med anledning av vad herr Lothigius sade om det lokala planet vill jag bara berätta, att alldeles intill den distributionsförening som jag talat om och där det är Motala kraftverk som distribuerar strömmen och tar så bra betalt, lig-

Lägre eltaxa för småindustrien

ger i Kopparbergs köping ett kommunalt elverk, som av Ljusnarsbergs mejeriförening tar ut en grundavgift på 180 kronor, alltså en fast avgift. Sedan betalas det för 15 000 kilowatt bara 1 350 kronor. Summan av avgifterna blir inte mer än 11,24 öre/kWh. Det är alltså en betydande skillnad som en lokal distributionsförening kan åstadkomma i sin taxa.

Det är nödvändigt att få till stånd en revidering av statens vattenfallsverks taxor, och det måste nog gå den här vägen i varje fall.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Denna fråga har ju redan så ingående diskuterats och herr Lothigius har därvid, framför allt i första delen av sitt anförande, anført de synpunkter som anlagts av utskottet, varför jag nu inte behöver närmare utveckla utskottets uppfattning. Jag vill bara säga att om man inte önskar förstatta alla distribution eller subventionerna taxorna, i den mån dessa är ofördelaktiga, så finns det ingen annan väg att gå än att på det lokala planet försöka få dem reviderade. I sådant syfte bör man vända sig till prisregleringsnämnden för att få taxefrågan ordentligt genomdiskuterad. Det har ju redan på detta område arbetat en utredning, som för tre år sedan avlämnade sitt betänkande. Det är väl då inte troligt att det skulle vara så mycket att vinna på en förnyad utredning.

Jag är övertygad om att man på sina håll har anledning att vara missnöjd med taxorna, men jag tror inte att det är möjligt att beträda den väg som här anbefallts, nämligen att generellt medge lägre taxor för småindustrien. Detta har inte heller tillstyrkts av någon enda remissinstans. De organisationer som yttrat sig, Svenska företagares riksförbund, Svensk industriförening, Hantverks- och småindustriorganisationen samt Landsbygdens elnämnd, har vis-

serligen sagt att det inte skulle skada med en utredning, men ingen har ändå riktigt understött tanken på en sådan. Det är väl litet väl svaga grunder för att fatta beslut om en utredning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! När utskottets ärade ordförande påpekar möjligheten att få taxorna prövade av prisregleringsnämnden kan jag gott säga, att en sådan åtgärd säkert inte kommer att leda till något resultat alls, eftersom distributörerna kan hänvisa till att de tillämpar fullt normala taxor. Av detta skäl kommer sannolikt inte prisregleringsnämnden att ingripa. Om det skulle finnas möjligheter för en sådan revidering borde den ske i fråga om de kilowatttimpriser, som jag refererade tidigare, alltså 90 öre och ända upp till 1 krona 49 öre. Det är väl tillräckligt höga priser för att prisregleringsnämnden skulle kunna vara villig att vidta åtgärder, men jag är lika säker på att det inte kommer att bli fallet, eftersom distributionsföretagen som sagt kan hänvisa till att de använder fullt normala taxor.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 42 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27**Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 97 av herrar *Öhman* och *Persson, Helmer*, samt II: 132 av herr *Senander m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om överförandet av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo gjordes till föremål för utredning, varvid jämväl frågan om vilka övriga åtgärder som kunde anses erforderliga till förhindrande av spekulation på bostadsområdet borde prövas, samt att Kungl. Maj:t måtte inför riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 97 och II: 132 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande ha-

de avgivits av herr *Hansson, Gustaf Henry*, och fru *Wallerius-Gunne*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SEANDER** (k):

Herr talman! Detta plenum har nu pågått så lång tid att vi gott skulle kunna hålla på två, tre timmar till. Men kammarens ledamöter behöver inte bli oroligare, om jag säger detta, ty jag skall inte själv uppehålla kammaren så länge. Jag har tvärtom gjort en rationalisering och kommer med talmannens tillstånd att i mitt anförande behandla samtliga tre återstående punkter på dagordningen.

Vi har i vår motion nr 97 yrkat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om överförandet i allmän ägo av flerfamiljs hyreshus utredes, varvid även bör prövas frågan om övriga åtgärder till förhindrande av spekulation inom bostadsområdet. Vi medger att förslaget är radikalt och därför kan verka avskräckande på de instanser som yttrat sig i frågan. Men utomordentliga situationer kräver utomordentliga åtgärder. På bostadsområdet råder ett så oeffterättligt tillstånd att endast drastiska åtgärder kan åstadkomma en någorlunda tillfredsställande ordning.

Situationen tenderar nu att utvecklas därhän, att problemet främst blir en fråga om priset på bostaden. Det har från officiellt håll omvitnats att den stagnation, som inträtt i ökningen av de bostadssökandes antal, sammanhänges därmed att de erbjudna lägenheterna betingar ett så högt pris att löntagare med normala inkomster inte kan acceptera de erbjudanden som man får.

De höga boendekostnaderna beror på att den överväldigande delen av bostadsmarknaden är utsatt för privat spekulation. Visserligen är det riktigt att den icke-spekulativa verksamheten har, såsom påpekats i remissyttrandena,

Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

expanderat under de senaste årtiondena. Men när det samtidigt av bostadsstyrelsen påvisas, att »av lägenheter i hus med en ålder av högst 25 år förvaltas omkring hälften av icke-spekulative företag», så är expansionen allt annat än imponerande.

Den spekulativa delen är alltså och kommer ännu under lång tid framåt att vara dominerande. Det är därför optimism i överkant, när bostadsstyrelsen förklarar att hyrorna i de icke-spekulative företagens hus kan komma att bli normgivande för hyressättningen i det totala bostadsbeståndet.

Bostadsstyrelsens optimism är emellertid försedd med betydande förbehåll. Den anser sålunda en förutsättning för den gynnsamma utvecklingen av konkurrensen mellan spekulativ och icke-spekulativ förvaltning av bostadsfastigheterna vara att »de hittillsvarande intentionerna i det bostadspolitiska programmet fullföljes». Men om denna förutsättning icke uppfylles, raseras grunden för den optimistiska beräkningen. Tyvärr måste vi konstatera, att den påbörjade avvecklingen av hyresregleringen och en rad ekonomiska stödåtgärder av social karaktär jämte räntestegringar icke inger förhoppningar om att de ursprungliga intentionerna i det bostadspolitiska programmet kommer att fullföljas.

Bostadsstyrelsens yttrande är för övrigt i sin helhet ett provstycke på den oro, som gripit ansvariga instanser som har befattning med bostadsfrågan. Det förklaras sålunda: »Under senare år har emellertid beträffande byggnadskostnadernas och tomtprisernas utveckling vissa oroväckande tendenser till sämre ekonomiska förutsättningar för bostadsbyggandet kunnat skönjas.» Det finns följaktligen all anledning att göra väsentligt radikalare ingripanden mot spekulanterna än de som hittills skett. Vårt förslag om överförandet i samhällets ägo av flerfamiljs hyreshus är enligt vår uppfattning den enda åtgärd,

som effektivt kan stoppa spekulanternas framfart.

Jag nämnde, att vårt krav är radikalt, men det är inte radikalare än att det framförts både i arbetarrörelsens efterkrigsprogram och i hyresgäströrelsens bostadspolitiska program. I punkt 20 i arbetarrörelsens efterkrigsprogram heter det:

»För att jordvärdstegringen i städerna skall komma det allmänna till godo och ännu mer för att framtida saneringsarbeten icke skall försvåras på grund av bostadsbeståndets splittring på flera ägare, bör tomtmarken kommunaliseras och beståndet av hyresrus gradvis överföras i kommunal ägo.»

I punkt 15 av hyresgäströrelsens efterkrigsprogram uttalas:

»Sålunda är det nödvändigt att effektivt förhindra alla för de boende skadliga spekulationer i tomt- och fastighetsvärden. Redan av den anledningen måste i framtiden tomtmarken och beståndet av privatägda flerfamiljshus överflyttas i samhällliga organs eller allmännyttiga bostadsföretags händer.»

Detta skrevs år 1945. Sedan dess har ingenting inträffat som förminskat betydelsen av detta krav. Tvärtom har förhållandena utvecklats så, att det finns fullt fog för bostadsstyrelsens tal om »oroväckande tendenser».

De bostadssökandes antal är fruktansvärt stort, framför allt i städer och andra tätorter. Flertalet av dem som lyckats erhålla moderna lägenheter får betala hyror som inte står i rimlig proportion till inkomsten, reparationerna i de äldre fastigheterna eftersätts på ett skandalöst sätt och trångboddheten är synnerligen påtaglig.

Sådana förhållanden elimineras inte genom mer eller mindre diffusa överenskommelser mellan parterna på hyresmarknaden.

Hur SABO kan påstå att den överenskommelse som träffats mellan Fastighetsägareförbundet och Hyresgästernas riksförbund helt ändrat förutsättning-

Överförande av privatägda flerfamiljs hyreshus i allmän ägo, m. m.

arna för bedömningen av våra motioner är ofattbart. Påståendet verkar närmast naivt.

Om utskottets avstyrkande utlåtande skall jag fatta mig kort. Slutklämnen i dess utlåtande blir:

»Även om man inte kan bortse från att läget på bostadsmarknaden i många avseenden är bekymmersamt, har utskottet inte funnit skäl föreligga till sådana ingrepp som den av motionärerna föreslagna utredningen skulle åsyfta.»

Översatt till ett mera begripligt språk blir det ungefär så, att det är på tok i många avseenden, men låt oss för all del inte företa oss något som innebär att samhället tillägnar sig avgörandet. Låt oss i stället hoppas på att det bostadsbestånd som förvaltas av icke-spekulativa företag någon gång i framtiden skall öva ett så välgörande inflytande på bostadsmarknaden att hyresnivån kommer att påverkas till hyresgästernas förmån.

Det finns ett gammalt ordstäv som säger: Medan gräset växer dör kon. Genom avstyrkandet av vår motion har utskottet skjutit frågan om att komma till rätta med de oefferrättliga förhållandena på bostadsmarknaden på en avlägsen framtid, till skada för landets hyresgäster.

Motion nr 238 i denna kammare rör frågan om insyn i fastigheternas förvaltning. Remissinstanserna utgår från, att den statistik som införskaffas av hyresrådet och på vilken hyresstegringarna grundats är oantastlig. I verkligheten finns det all anledning att behandla dessa uppgifter från husägarna med stor skepsis.

Bostadsstyrelsen förklarar att insyn i fastigheternas förvaltning blir meningslös om inte fastighetsägarna ålägges bokföringsskyldighet. Men vem har motsatt sig att sådan skyldighet infördes?

Vi har som bekant föreslagit en riksdagsskrivelse med anhållan om förslag till åtgärder i syfte att möjliggöra för hyresgästerna och deras organisationer

att få insyn i hyresfastigheternas förvaltning. Detta innebär självfallet att vi åsyftar en *effektiv* insyn. Däri innesluter vi självfallet att husägarna ålägges bokföringsskyldighet.

Vi menar att bokföringsskyldighet under alla förhållanden borde införas för att därmed förhindra att mer eller mindre friserade kostnadsberäkningar skall kunna användas som stridsmedel i fastighetsägarnas händer för att pressa fram hyresstegringar, som de alltför lätt fått genomförda upprepade gånger under senare tid.

Slutligen ett par ord om utskottsutlåtandet nr 18. Det berör vår motion nr 239 i denna kammare som påyrkar laglig reparationsplikt för fastighetsägarna.

Jag vill först erinra om att frågan om lägenhetsunderhållet är den mest brännande frågan för närvarande på bostadsmarknaden. Missnöjet är synnerligen utbrett bland hyresgästerna i denna fråga, vilket inte bör förvåna den som något litet känner till förhållandena.

De vägar som remissinstanserna och utskottet pekar på, då det gäller möjligheterna att genomdriva nödvändiga reparationer, är prövade och har befunnits i stort sett oframkomliga. Att stämma en hyresvärd på grund av att lägenheten är dåligt underhållen och följaktligen icke överensstämmer med det en gång överenskomna hyresavtalet, leder till resultat endast om det rör sig om påvisbara grövre försummelse i lägenhetsunderhållet.

För övrigt måste det ju betecknas som minst sagt märkligt att en hyresgäst icke skall kunna få sin rätt utan att anlita en tidsödande och kostnadskrävande rättsprocedur.

Det förefaller som remissinstanserna nöjer sig med de rättsliga förhållanden som råder beträffande möjligheterna för en hyresgäst att hävda sig gentemot en hyresvärd i reparationsfrågor. Emellertid tycks de samtidigt vara medvetna om den ringa effekten av den lagstift-

Möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning

ning som finns och återkommer därför ofta till den uppgörelse i frågan som träffats mellan Fastighetsägareförbundet och Hyresgästernas riksförbund i reparationsfrågan.

I och för sig är det naturligtvis bra om man förhandlingsvägen kan nå resultat. Då vore ju en lagstiftning överflödig. Men hittills har inga resultat av mera ingripande natur kunnat registreras som en följd av överenskommelsen.

Detta är inte så märkligt. Överenskommelsen i fråga är icke av juridiskt bindande art. Den har endast formen av en rekommendation från Fastighetsägareförbundets ledning till förbundets medlemmar att under en viss tidsperiod öka reparationsvolymen med 25 procent. Om den följes är det bra. Följes den inte så är det ingenting att göra åt saken.

Det förefaller redan nu av uttalanden i hyresgäströrelsens tidning, *Vår Bostad*, som om det föreligger stor risk för att fastighetsägarna icke skall hålla sin del av överenskommelsen. Vissa utredningar tyder på en minskning av reparationsvolymen under förra året, som var det första överenskommelsen gäller. Resultatet hotar alltså att bli, att de förskott som hyresgästerna fått erlägga för reparationer hamnar i fastighetsägarnas egna fickor och hyresgästerna blir utan reparationer.

Det var ju bara vad var och en som känner fastighetsägarnas mentalitet kunde räkna ut. Erfarenheterna av fastighetsägarnas skoningslösa utnyttjande av bostadsbristen för sina intressen är det som legat till grund för vår motion om införande av lagligt reparationstvång. Men vi vill samtidigt fästa uppmärksamheten vid, att aldrig så goda överenskommelser mellan parterna på bostadsmarknaden icke kan få någon allsidig effekt. Det stora antalet oorganiserade fastighetsägare är icke åtkomliga genom överenskommelser mellan Fastighetsägareförbundet och Hyresgästernas riksförbund.

Det finns sålunda dubbel anledning att lagstifta i frågan. Då kommer ingen undan skyldigheten att hålla lägenheterna i ett acceptabelt skick.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till vår motion och jag kommer också att yrka bifall till de efterföljande motionerna, dock utan att begära votering.

Herr andre vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru WALLERIUS-GUNNE (h):

Herr talman! Till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16 har fogats en blank reservation av herr Gustaf Henry Hansson och mig. Den avser utskottets motivering. Till utskottets hemställan ber jag däremot att få yrka bifall.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 28

Möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om möjligheter för hyresgäster att få insyn i hyresfastigheters förvaltning.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 238, av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till åtgärder i syfte att möjliggöra för hyresgästerna och deras organisationer att få insyn i hyresfastigheternas förvaltning.

Lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus — Interpellation ang. införande av särskilt trafik kort för traktor

Utskottet hemställde, att motionen II: 238 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion nr 238 i denna kammar.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 29

Lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om lagligt reparationstvång beträffande flerfamiljs hyreshus.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 239, av herr *Senander m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om tillsättande av en utredning av frågan om införande av lagligt reparationstvång för innehavare av flerfamiljs hyreshus och att Kungl. Maj:t till riksdagen inkomme med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att motionen II: 239 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

8 — Andra kammarens protokoll 1959. Nr 12

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vår motion.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 30

Interpellation ang. införande av särskilt trafik kort för traktor

Ordet lämnades på begäran till

Herr STIERNSTEDT (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt en kungl. förordning av den 25 oktober 1940 angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. erfordras, att förare av bil i yrkesmässig trafik innehar särskilt körkort (trafik kort). För att erhålla trafik kort skall man inneha körkort för bil och ha kört bil i betydande omfattning under de senaste sex månaderna.

Vad i denna förordning är stadgat om bil gäller även om traktortåg. Detta medför att en person, som önskar föra traktor i yrkesmässig trafik, tvingas att skaffa icke endast trafik kort utan också körkort för bil, även om han innehar särskilt traktorkörkort.

Denna situation har uppstått i Stockholms län, där en 60-års lantbrukare, som jämsides med sitt jordbruk, vilket, rationellt skött, icke kan ge full sysselsättning åt en man, utför en del körsor för traktens egnahemsbyggare, nu står inför valet att antingen lägga ner denna sin verksamhet eller ta körkort för bil. I bästa fall skulle han, om han väljer det senare alternativet, kunna erhålla sitt trafik kort om 6 å 7 månader och till en relativt dryg kostnad. Det tänkbara

Interpellation i anledning av trafikolyckor i Odensjöbacken söder om Jönköping

tredje alternativet — att anställa en person, som har trafikkort — är i detta fall inte aktuellt, eftersom det skulle innebära att verksamheten skulle gå med förlust.

Den här relaterade situationen är uppenbart orimlig. Förordningen av den 25 oktober 1940 innebär helt enkelt, att vägtrafikförordningens bestämmelser angående särskilt körkort för traktorer sätts ur spel och att kraven på traktorföraren skärps betydligt. Detta alldeles oavsett det faktum, att innehavet av bilkörkort i och för sig inte garanterar någon större skicklighet i traktorkörning.

Man kan tänka sig två vägar att komma till rätta med förevarande problem, som måste anses bero på en lucka i lagstiftningen. Den ena möjligheten är att frita förare av traktorer i yrkesmässig trafik från trafikkortstväng. Detta torde emellertid vara mindre lämpligt ur trafiksäkerhetssynpunkt. En annan och enklare väg är att införa särskilda trafikkort för traktorer, grundande sig på traktorkörkort och viss erfarenhet av traktorkörning, alltså regler motsvarande dem som nu finns beträffande trafikkort för bil. Detta torde vara det lämpligaste alternativet.

Åberopande det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att föreslå införandet av särskilt trafikkort för traktorer eller att vidtaga andra åtgärder som underlättar användandet av traktorer i yrkesmässig trafik?

Denna anhållan bordlades.

§ 31**Interpellation i anledning av trafikolyckor i Odensjöbacken söder om Jönköping**

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! I den s. k. Odensjöbacken inom Tenhults kommun på riksväg 1 ca 3 km söder om Jönköping har under senare tid inträffat en rad svåra olyckor och olyckstillbud. Enligt uppgifter från den lokala polismyndigheten har under tiden den 1 juli 1954—14 april 1959 inte mindre än 44 trafikolyckor, som blivit föremål för polisutredning, inträffat på denna vägsträcka. Genom dessa olyckor har ett dödsoffer krävts, fem personer har blivit svårt skadade och 17 erhållit lindrigare skador. De skador som uppstått på bilar och annan egendom är svåra att uppskatta men torde gälla avsevärda belopp. Från lokalt polishåll har man vid upprepade tillfällen hos vederbörande myndigheter gjort framställningar om åtgärder i syfte att eliminera olycksriskerna. Som resultat härav har vägmyndigheterna satt upp varningsmärken och förbättrat vägräckena på den aktuella vägsträckan. Dessa åtgärder är emellertid helt otillräckliga och andra mer radikala ingrepp synes oundvikliga om man skall kunna åstadkomma någon väsentlig förbättring. Bl. a. har man från polishåll pekat på möjligheten att genom borttagande av ett antal träd avsevärt förbättra sikten och att genom annan vägbeläggning minska den stora slirningsrisk som finns på platsen. I avvaktan på den aviserade vägomläggningen på denna plats bör enligt min mening provisoriska åtgärder av den typ som föreslagits omedelbart vidtagas.

Med hänvisning till vad jag sålunda anført vill jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet rikta följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksammat de många svåra olyckor och olyckstillbud som inträffat i den ovan nämnda Odensjöbacken söder om Jönköping och är herr statsrådet villig att ta initiativ till nödvändiga åtgärder i syfte att undanröja förekommande trafiktekniska

Interpellation i anledning av trafikolyckor i Odensjöbacken söder om Jönköping olägenheter och därmed eliminera olycksfallsriskerna?

Denna anhållan bordlades.

§ 32

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

från bevillningsutskottet:

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar inom taxeringsorganisationen i Stockholm, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 150, i anledning av väckta motioner rörande åtgärder för lindring av föreliggande kreditanskaffnings- och betalningssvårigheter för av skördeskadorna tidigare drabbade jordbrukare, m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1959/60 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prissättningen på smör.

§ 33

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 146, med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 34

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Andra kammarens kansli

För deltagande i Europarådets vårsession anholder undertecknade om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 19 till och med den 30 innevarande april.

Stockholm den 15 april 1959

Walter Sundström

Tore Bengtsson

Ingemar Andersson

Hans Hagnell

C. G. Regnéll

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 35

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.32.

In fidem

Sune K. Johansson